

యోగవేద వేదవేదవేద

Sheekama.

శ్రీ వేదవేదవేదవేదవేద

మంత్రము

అనుసూయ

శ్రీ. 31

చలం

8/

అనుసూయ పరిశోధనా సంస్థ

మద్రాసు

525
2.31

అనుసూయ

731

చలం

ప్రజాప్రచురణలు

ఏ లా రు

ప్రజా ప్రచురణలు
వీధి ప్రచురణ

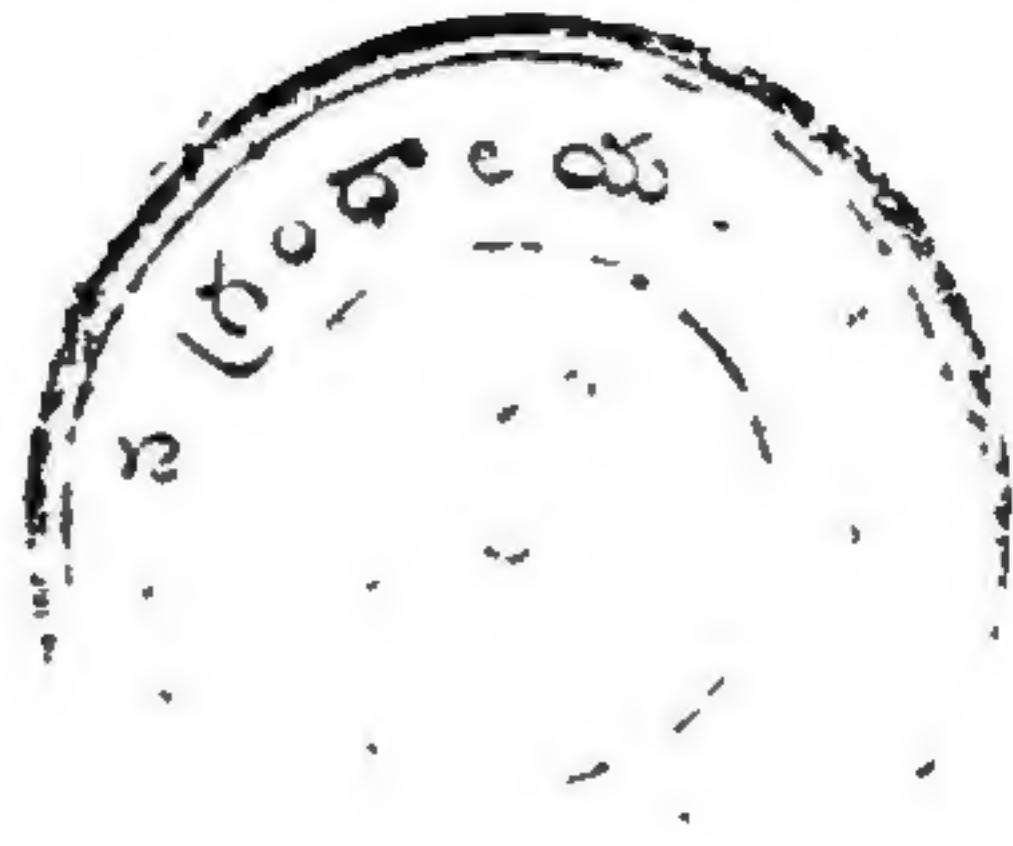
2

ప్రథమ ముద్రణ
1959 జనవరి

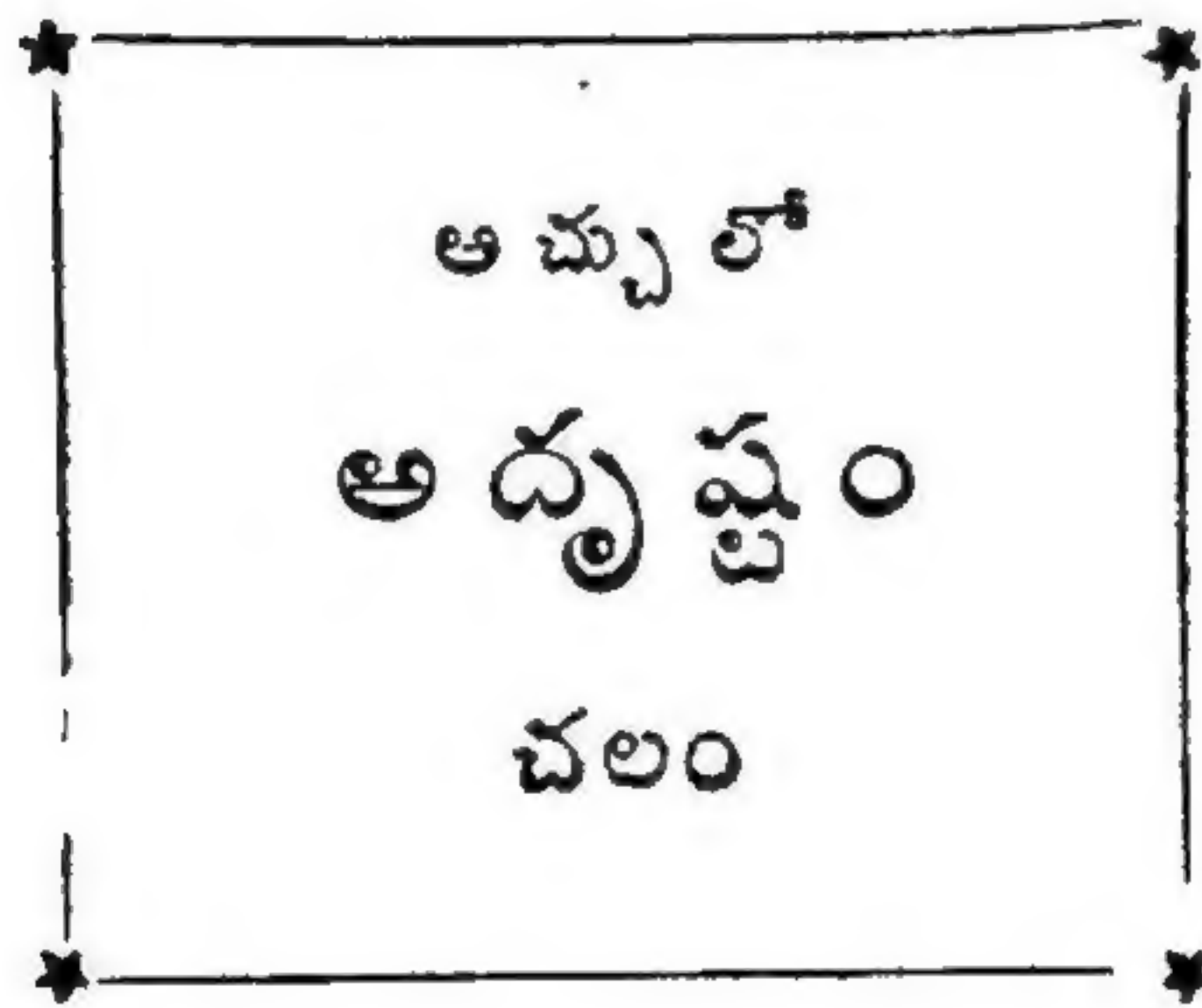
సువర్ణ ప్రింటర్స్
చీలూరు

3

6-31

- * అనుసూయ
- * వేదాంతం
- * వాణి - వృషధి
- * ముక్తిమార్గం
- * ఎరికలిమ్మ
- * సోనోచేళాను?

పు ట్టి ల్లు

గదిలోకి అపరాన్తపు ఎండ తలుపులోంచి వచ్చి పచ్చని చాపలాగు పరుచుకుంది. మెల్లిగా సూర్యుడు మంచంకోళ్లని తాకుతున్నాడు. సరిగా మంచంకోళ్లని తాకేప్పటికి డాక్టర్ వస్తాడు. ఎట్లా తెలుస్తుంతో సరిగా ఆ నిమిషం ? గడియారంలో చూచుకుంటాడు. గడియారానికిమాత్రం ఎట్లా తెలుస్తుందో ? తనకికూడా అట్లాంటి గడియారం వుంటే చేతికి, అనుకుంటోంది జబ్బుగా పడుకున్న అనుసూయ, అట్లాంటి అలోచన లన్నా లేకపోతే అసలు యిరవైనాలుగు గంటలూ ఏమీతోచదు. రాత్రు లన్నా నిద్రరాదు. ఆమె ప్రపంచంలో ప్రస్తుతం మసులుతున్నది మామూలు అమ్మా కొత్త డాక్టరూ.

ఈ డాక్టరు వచ్చి కదలడు. ఒకటే వాగుతాడు. ఒక్కొక్క జబ్బు మనిషి దగ్గర అంతసేపు కూచుంటే, యింటి కెప్పుడు చేరు కుంటాడు ?మంచివాడేనేమో ! ఆ రబ్బరు గొట్టంతో తన వీరూ రొమ్మా పరీక్షచేసి యేదో వింటాడు. ఆ గొట్టం జేబులోంచి తియ్యగానే తనకి చక్కలిగిలిలాగుంటుంది. రెండుచేతులతో దాన్ని నిన్న తోసేసింది. అతను నవ్వుతో 'గొట్టం పెట్టనియ్యకపోతే చెవీపెట్టి వింటాన'న్నాడు. ఒకవేళ యెప్పుడన్నా గొట్టం మరిచిపోయి రాడుకద ! 'జరంలేదు. యింకా లేవలేదా ?' అనేసరికి జబ్బు పోయినట్లే వుంటుంది. మంత్రం పెడతాడా యేమిటి ? యింకెంతసేపటికి వస్తాడో యీవాళ ? బూడ్సులు

చప్పుడు జేసుకుంటో- యిజారూ. చక్కు కోటూ. పై, యెంత బావుంటాయో ! వూరికే చిరునవ్వులు నవ్వుతాడు. యింకా రాదేం ! జావలోకి పచ్చడి నంచుకోవచ్చేమో అడగాలని వుంది. ఇంకా యెంత సేపు ? ఆకలవుతోంది. కొంచెం నిద్ర వస్తోంది.వచ్చేప్పుడు అమ్మనన్నా పిలవడు. తన యిల్లులాగు తలుపు తోసేసుకుని సరాసరి మంచందగ్గిరికి వస్తాడు. ఆ పొగరుచూస్తే అనుసూయకి యిష్టం.....

నిద్రపోయింది కొంత సేపు. బూడ్సులచప్పుడు గుండెల్లో కొట్టుకుని కళ్ళుతెరిచింది. చప్పున పమిట నర్దుకొని. చీరెని కాళ్ళమీదికి లాగి, గోడవేపు తిరిగి నిద్రపోతున్నట్టు పడుకుంది. “నిద్రే” అన్నాడు. లేవ కూడదు. యేంచేస్తాడో. యెట్లా లేపుతాడో చూడాలి, నిమషమయింది. వీపువెనక చప్పుడేలేదు. ఒకనిమషం, రెండు, మూడు-యేంచేస్తున్నాడు ? ఏమైనాడు ? చూడకుండా వూరుకోవడమెట్లా ? మెల్లిగా తిరిగి చెయ్యి కిందనించి వొంటి కన్నుతో చూసింది. మంచంపక్కనే నుంచునివున్న ప్రకాశరావు పక్కున నవ్వాడు. సిగ్గుతో అనుసూయ తల వంచుకుంది.

“యీ దొంగవేషాలు తెలీకపోతే డాక్టర్లమెట్లా అవుతాం ? నోరు తెరు” గాజుగొట్టం నోట్లో పెడుతో వేలెందుకు బుగ్గకి తగిలించడం ? తన చేతికియ్యకూడదూ ? చెయ్యి జాచింది కూడాను. తనే పెడతాడు ! కిందపడేస్తుందని భయమా ! వూరికే అట్లా నవ్వుతాడేం ? తను అట్లా నిద్రపోతున్నట్టు పడుకోటం యెందుకను కున్నాడో, యేమిచో ! గొట్టం తీసి చూస్తున్నాడు.

“నిజంగానండి మీ బూడ్సుల చప్పుడు వినే లేచాను. నిజం డాక్టరుగారూ.”

“లేచి మెల్లిగా ఒక్క చూపు చూశావుకదూ, నీకు నిద్ర చెడిపో తుందని ఒక్కరవ్వ చప్పుడు చెయ్యకుండా నుంచుంటే. నీకు నా బూడ్సులచప్పుడు వినపడ్డదా, దొంగపిల్లా” మళ్ళీ బిగ్గరగా నవ్వాడు.

ఆ నవ్వు విని అమ్మ వచ్చింది. రబ్బరుగొట్టం బైటికి తీశాడు

మళ్ళా. “జరంలేదు. యేంలేదు లేచి తిరగరాదా ? లేస్తే పనిచెయ్యాలి
వొస్తుందని భయమో, యేమిటో?” అన్నాడు.

“చాలా అర్చకురాలండీ” అంది అమ్మ.”

“అమిత గారబంచేసి అర్చకురాలిని చేశారు.”

అంతసేపు యేంపింటాడు తన గుండెల్లో ? యెప్పుడూ యేదో
వెతుకుతో గొట్టం జరుపుతోనేవున్నాడు. అమ్మా ! అయిందయ్యా !

“మందు బుడ్డేదీ ? ఒకపూట మందుమిగిలిపోయిందే ! సరిగా
తాగదు పెంకితనం ! చాలా గారాబం చేస్తున్నారండీ !”

“యేంచెయ్యను, నాయనా ! పదోయేట యీగతి పట్టింది దీనికి.
ఈ యేడేళ్ళూ కడుపు తరుక్కుపోతోంది. నేను బ్రతికున్న నాలుగు
రోజులన్నా గారాబం చెయ్యకపోతే తరవాత యెవరుచేస్తారు ?”

ఎందుకో అమ్మ తనసంగతి తలుచుకున్నప్పుడల్లా అట్లా యేడు
స్తుంది ? తన కేదో అవస్త పట్టిందంటుంది. అంవరూ అంతే. తన
కర్మంట ! తనకేమీ జీవితం కష్టంగా కనపట్టలేదు, అమ్మా,
అత్తయ్యా. మామయ్యా, లక్ష్మీ, వెంకన్నా, పిల్లీ తన చుట్టూ-యిన్ని
వున్నాయి యింకేం కావాలి ?డాక్టరేదో అంటున్నాడు.

“అవునండీ. మన సంఘంలో వొచ్చిన అనర్థమే అది ! మీ
అల్లుడు చచ్చిపోవడానికి నిశ్చయించుకోవడమువల్ల, మీ అమ్మాయి
బతికివున్నాన్నాళ్ళూ బాధపడాలి”

ఇతనూ అంటున్నాడు తను బాధపడాలిఅని, యేంబాధ ?

“లేచి తిరుగు. జ్వరంలేదు యేమీలేదు”

అమ్మ ముక్కు తుడుచుకుంటూ వెళ్ళింది.

మళ్ళీ చెయ్యిపట్టుకొని నాడి చూస్తో నుంచున్నాడు.

“చూడు, గాజులు యెంత వొదులైనాయో ? మళ్ళీ తొరగా
బలవాలి.”

“బలవడం యెందుకేమిటి ?”

“ఎందుకేమిటి : ఎప్పుడూ యిట్లానే సన్నంగావుంటే, యెవరికి బావుంటుంది ?”

“ఎట్లా బలం పట్టించుకోవడం ?”

“బాగా తినడం నవ్వడం ?”

“మరి తినడానికి యేమీ పెట్టరుగా !”

“ఏంకావాలి ఆవకాయా అన్నమూనా ?”

“జావలో పచ్చడి నంచుకోనిస్తారా ?”

“రేపు అన్నమే పెట్టిస్తాను.....నువ్వు దొంగవేషాలు వెయ్య కుండా వుంటే సరి!”

డాక్టరు వెళ్ళిపోయినాడు, మళ్ళీ రేపు సాయంత్రందాకా కనపడడు తమాషావాడు. ఒకటేవాగుడు, ప్రతివాళ్ళతో చనువే ! మునపటి డాక్టరు మహాగొప్పచేసేవాడు. మొహం ధుమధుమలాడుతోవుండేది. ఈ డాక్టరెంత మంచివాడో !

అ త్తి ల్లు

దొడ్లో బొగ్గుల కుంపటిమీద నీళ్ళపెట్టి విసురుతో కూచుంది అనుసూయ. పక్కన ఆస్పత్రిలో తొట్లు పాకీవాడు కడుగుతున్నాడు. ఆస్పత్రి యెంత అసహ్యంగా వుంటుందో ! ఆ వాసన, మురికీ, ఆనల్లని బట్టలూ ! ఎవళ్ళెవళ్ళో పడుకున్న పరుపులూ, —వాళ్ళ ఖర్మం ! కంపు యీ దొడ్డికికూడా కొడుతుంది.....పోయినసారి వీళ్ళింటికి వచ్చినప్పుడు ఆ పక్కన గుడ్డకప్పి పీనిగనికూడా పెట్టారు. ఆ డాక్టరు పీనిగని కోస్తాట్ట ! భయంకరూ ! అసహ్యంలేదూ ? ఇప్పుడు ఆడాక్టరేనో. యింకోదో ! అంత మంచి డాక్టరు పీనిగనికోస్తాడా....,.....యింకా అత్తగారికి నయంకాదేం ? తనకి మళ్ళీ పుట్టింటికి పోవాలనివుంది. ఆ తెనుగు వైద్యుడు యెన్నాళ్ళు మందిస్తే నయమవుతుంది ? అమ్మని వొదిలి యీ ముసలివాళ్ళిద్దరితోనూ వుండడం యేమీ బాగుండలేదు. మాటిమాటికి తనని యెందుకు పిలుచుకొచ్చుకుందారు యిట్లా ? తమకొడుకు పోవడానికి తను కారణమని అప్పుడేడ్చారు. ఆ కొడుకు పోయినందుకు. అతని బాల వితంతువు తమకి యావజ్జీవం వీలైనప్పుడల్లా సహాయం చెయ్యాలని గావును వీళ్ళవుద్దేశ్యం ! నీళ్ళు పంపమన్నప్పుడల్లా అమ్మ కూడా మాట్లాడకండా తనని పంపుతుంది. యీ ముసలాళ్ళ ఆస్తి తనకి వస్తుంది అని అమ్మ ఆశ. ఓచిన్న కుర్రాణ్ణి తనకి పెంపకంచేసి వొదినె గారి పిల్లనిచ్చి పెళ్ళిచేస్తానంది.

ఎవరూ తలుపు కొడుతున్నారు బైట ?

అనుసూయ లేచి వెళ్ళి తలుపు తీసింది. ఎదురుగా డాక్టరు ప్రకాశరావు నుంచున్నాడు.

“నువ్వు !” అన్నాడు.

తలవొంచుకుంది.

“అరెల్లయిందికాదూ ?.....మళ్ళా నీకు యెప్పుడన్నా జబ్బు చేస్తుందేమోనని చూశా-ఎందుకు జబ్బు తెప్పించుకోలా ?”

“ఎందుకొచ్చిరిప్పుడిక్కడికి ?”

“ఈ యింటో మహాలక్ష్మమ్మగారిని చూడ్డానికి”

“మా అత్తనా !”

“మీ అత్తేమిటి ! మేనత్తా ?”

“కాదు”

“ఇంకేమిటి ?”

వూరికే యెందుకీ ప్రిశ్నలు ? అర్థంకాదూ ?

“అత్తవారు.....”

“అహా, పద—”

వెళ్ళిపోయేప్పుడు గదిబైట—

“నిన్ను మళ్ళా యెప్పుడు చూస్తానా అని యిన్నినెలలూ అనుకుంటున్నాను. ఎందుకు కనపడలేదూ ?”

“ఎక్కడ ?”

“ఎక్కడన్నాను ! కనపడలేదేం ?”

“ఎందుకు ?”

ఇంక ప్రతిరోజూ ఆయింటో వంటరిగా కూచుని యేంతోచక డాక్టరుగారిని యెదురుచూడ్డర అలవాటయింది. అప్పుడప్పుడు. బావి దగ్గరికి నీళ్ళకి వెళ్ళినప్పుడల్లా ఆస్పత్రివేపు చూస్తుంది. ఎప్పుడన్నా ఒక ఆస్పత్రి బంగళానించి యింకోబంగళాకి వెడుతో దూరంగా కనిపిస్తాడు. పన్నెండు

ఒంటి గంటదాకా. ఉంటాడు. తమ భోజనాలు అయిందాకా ఆయన వెళ్ళిన సంగతి ఆస్పత్రి నిశ్శబ్దమే తెలుపుతుంది. మళ్ళీ సాయంత్రం జనంనిండు తారు. ఎప్పుడన్నా ఆస్పత్రిలోంచి తనవంక చూస్తాడేమో ! ఏవన్నా పనిమీద. తమ దొడ్డికి ఆస్పత్రికి మధ్యనున్న తీగల దగ్గరికి వస్తే ! తనని పలకరిస్తే ! ఎంత గొప్పగా వుంటుంది తనకి ! అందరూ ఏమనుకుంటారు ? తన గొప్ప తనంతెలుస్తుంది. వాళ్ళందరిమీదా అధికారంచేసి బాగా వాళ్ళనికోసి చేదు మందులు పోసేవాడు. ఎంతో సంతోషంతో తనని పలకరించడం ! కాని రాడు. తనని అంత దయగా పలకరించినా, మళ్ళీ అప్పుడే మరిచిపోతాడు. అంత గొప్పపనులలో, తను ఏమూల ! ఇట్లా ఎంతమందిరోగుల్ని పలకరిస్తాడో ! ఎంత మందితో దయగా వుంటాడో !

కాని తోచకండావుండే యీ యింతో ఆ ఆస్పత్రివంక చూడడం కొంత పొద్దు పోతుంది. ఎప్పుడూ గొణుగుతోవుండే ఆ అత్తనించి తప్పించుకోడం, ఆ కాళ్ళకురాసే ఆనూనె వాసన ! అబ్బా ! కొంచెం అత్తరు కలపడానికి వొప్పుకుంటాడేమో డాక్టరు ! ఆచీకటిగదిలోంచి ఆవాసననుంచి బైటపడి ఆస్పత్రి చెట్లక్రింద నీడల్ని, పచ్చని గడ్డిని చూడడం ఎంత ఆహ్లాదకరంగావుంటుంది ! ఆగచ్చు వరండాలు కళ్ళకి ఎంతో చల్లగా వుంటాయి. కాని అంత అందమైన యిళ్ళల్లో ఆబాధ ! ఎట్లా భరిస్తాడో డాక్టరు ?

ప్రతి మధ్యాన్నం వస్తాడు డాక్టరు. ఆయన్ని చూస్తే అత్తకేమీ సంతోషంలేదు. ఎందుకో ? తన జబ్బులో యీ డాక్టరు రావడం ఎంత ఆనందంగా వుండేది ! ఈ అత్తవారి యింతో ఆ డాక్టర్ని చూస్తే తన పుట్టింటివేపు బంధువుల్ని చూసినట్టే వుంటుంది.

ఒకనాడు డాక్టరు చేతులమీద నీళ్ళుపోస్తోంది.

“కోటుమీద పొయ్యకు మరి !.... పొద్దున్న దానిమ్మ చెట్టుకింద నుంచుని చూస్తున్నావే ! ఏమిటి ? సిగ్గెండుకు ? సన్నా ! నేనూ.... (ఆగి) మరి యీ రాత్రికూడా రావాలి.... ఎంత బావున్నావు ఆ చెట్టుకింద ! పిచ్చి పిల్లా ! ఎందుకు అట్లా చూస్తావు ! నీకేం తోస్తుంది యీ యింతో ! పాపం

....రాత్రి ఎనిమిదింటికి వస్తాను—ఒకడు చచ్చేటట్టున్నాడు అందుకని
—అప్పుడొక మాట కనబడవూ! ఆ చెట్టుకిందకాదు—చీకటి. తీగెల
దగ్గిరికి రా....సబ్బు మంచివాసన వేస్తోందే! ఎక్కడకొన్నావు?.....
దొడ్లో తీగెలదగ్గిరికిరా.....యెనిమిదింటికి..... నీళ్ళుతమా
షాకి ఒకమాట మాట్లాడు.....యేంతోచదు.....వస్తావుకదా.....
చాలు....తువ్వాల.”

అనుసూయ యేమీ అనలేదు. రాత్రి ఎనిమిదింటిదాకా ఆసంగతి
యెక్కువ ఆలోచించనేలేదు. ఎనిమిదింటికి యెట్లా వస్తా ననుకున్నాడు?
భోజనాల సమయం. తను వాడ్డించబ్బిల్లేదా? వంటకేగా తనని పిలుచు
కుంది వీళ్ళు!

వాడ్డి స్తోత్రాలోచిస్తేనేవుంది: ఎనిమిది దాటింది. తీగెలకేసి చూస్తాడు
ఎట్లా వస్తుందనుకున్నాడు? అంతమాత్రం తెలీదూ! ఎందుకు రమ్మ
న్నాడో! అతనికి తనమల్లనే యేంతోచదు గావును! ఆ చీకటి ఆస్ప
త్రిలో భయమేమో! రాత్రి యెవరికి మందు లివ్వాలి? పాపం! ఈడాక్టర్
ర్లకి యెంతకష్టం.....ఇంకా వుంటాడా? తను కనపడకపోతే అతనికి
లక్ష్యమా? అయినా వున్నాడేమో!

మజ్జిగ పోసేసి, దొడ్డి గుమ్మంవగ్గిరించి ఒక్కపరుగు తీసింది.
రాత్రి గాలిలో పరిగెత్తడం యేంతో బాగుంది! చిన్నతనంలో భయమేసి
యింతోకి పరిగెత్తడం జ్ఞాపకమొచ్చింది. తీగెలవగ్గర పచారుచేస్తున్నాడు.
ఆ పొడుగాటి గొట్టాలవంటి కాళ్ళతో, వుంగ్రాలు నుదురుమీదపడి మెరిసే
జుట్టుతో.

“ఇంత సేపటికా రావడం?”

“మరిభోజనాలు కానక్కర్లా....సరే చెప్పండి.”

“ఏమిటి చెప్పడం?”

“మరి యెందుకురమ్మన్నారు?”

“వూరికే యిట్లా నుంచోడానికే”

“మరి నేను వెళ్ళాలి, వాళ్ళు లేచేటప్పటికి.”

“మళ్ళీ యెప్పుడొస్తావు?”

“ఇంకరాను. అత్తకి కాళ్ళుపిసకాలి, అక్కడే నిద్రవోచ్చేస్తుంది.”

“వెళ్ళిపోతావా? అప్పుడే! నీమొహమన్నా కనపట్టంలేదు ఆ నీడలో యిట్లారా మరి.....వూరికే ఒక్క నిమిషం అట్లానుంచో చాలు. వీళ్ళ యింతో నీకు సంతోషంగా వుందా ?

“లేదు. అమ్మచగ్గిరికి వెళ్ళాలనివుంది.”

“అక్కడ నీకు బాగుంటుందీ”

“ఆ—”

“వొంటరిగావుండదూ ? నీమీద ఎవరు ప్రేమ చూపుతారు ముందేంచేస్తావు ?”

“ఏంచేస్తా—?”

“మీ అమ్మ చచ్చిపోతే.....”

“ఎందుకిదంతా ? వెడుతున్నా.”

“అప్పుడే!”

“వాళ్ళ పిలుస్తారు.”

“చెయ్యి యిట్లా జాచు. నన్నగా వేళ్ళతో కొనతేరి నీచెయ్యి.... యెంత బాగుంటుందో తెలుసా ?”

“అందుకనేనా. అంతసేపు నాడిచూసేవారు ?”

నవ్వి బుగ్గమీద కొట్టాడు.

అనుసూయ చెయ్యి పట్టుకొని తీగెలచగ్గిరికి లాగి బుజంమీద చెయ్యి వెయ్యబోయినాడు. అనుసూయ పరిగెత్తుకుని వెళ్ళింది.

రాత్రి పడుకోబోయేముందు. పక్కన దీపం పెట్టుకుని అద్దంలో తన మొహం చూసుకుంది. చీకట్లో తన నన్నని పెదిమలు అతనికి కనపడ్డాయేమో ? ఎందుకో తనమీద యిష్టం ! చేతినీ, వేళ్ళనీ, నిదానించి చూసుకుంది. అక్కడ పట్టుకున్నాడు, కొంచెంనలిగినట్టు యెర్రగా,

యింకా కనబడుతోంది అనుకుంది. పనివల్ల గోళ్లు అరిగిపోయినాయి. వాళ్ళ సుందరమ్మ గోళ్ళమల్లె యెర్రగా, గుండ్రంగా, చంద్రవంకలవలె వుంటే అతనికి యింకా యెంత బావు, దేవా! అతనికి బాగుండడం యెందుకు? అని అనుకునేప్పటికి మెరుపువలె వెన్నెముకవెంట సంతోషం యెక్కింది. ఆ ప్రశ్నే అడుక్కుంటో పడుకుంది. దానికి ప్రత్యుత్తరం మొగ్గల్లో పరిమళంవలె దాగివుంది. యెంత వెతికినా కన పళ్ళేదు ఆ రాత్రి.

అత్తకి జబ్బు నయమయింది. కాని స్నేహంవల్లగావును డాక్టరు మామగారిని చూడడానికి వస్తూనేవున్నాడు. తీరికైనప్పుడల్లా రోజూ రెండుమూడుసార్లు. ఇంకా అనుసూయ తల్లిగారింటికి వెళ్ళలేదు. ఒక రోజు మధ్యాహ్నం ప్రకాశరావు లోపలికి రావడానికి అనుసూయ తలుపు తీసింది.

“ముసలివారేరీ”

“ఒకరు నిద్రపోతున్నారు, యింకొకరు వంటింటో కాఫీగింజలు వేయిస్తున్నారు.”

“మూడోవారు తలుపుతీశారు.”

“మామగారిని లేపనా?”

“వాద్దు మళ్ళీవస్తా. వొచ్చినకార్యం గుమ్మందగ్గరే తటస్తపడ్డదియెంత బాగున్నావో యిప్పుడు! తలంటి పోసుకున్నావుకదూ? పొద్దున్న చూశాను నువ్వుచేసే ప్రయత్నమంతా. యిట్లా మొహం పక్కకి తిప్పి నుంచో. బాగా చూడనీ. ఒక్కసారి ముద్దు పెట్టుకోవొచ్చా మరి?”

దగ్గరగావొచ్చి నడుంమీద ఒక చెయ్యివేసి. యింకా దగ్గరగా లాక్కుని చంపమీద గట్టిగా ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. వొదిలెయ్యగానే అనుసూయ పెద్దసిగ్గుతో లోపలికి వెళ్ళింది. అతను వెళ్ళినచప్పుడు విన పడగానే, అద్దం ముందునుంచుని పది నిమిషాలు తనవంక తనే చూచు కుని, జుట్టు అయిదారువిధాల మొహంమీదికి, పైకి పాపిడితీసి చూసు

కుంది. కళ్ళకికాటికే పెట్టుకోనిస్తే, యింకా యెంత బాగా కనపడేదాన్నో అనుకుంది. ముడివేసుకున్నా, పూలు పెట్టుకోనీరు, చేత్తోగులాబిపూవు పట్టుకుంటేనే అత్త కోప్పడ్డది. వాళ్ళ జానికి మరువం తలలో పెట్టుకుని నడుస్తోవుంటే ఎంత మంచివాసన వస్తుంది! చామంతి పూలు, పచ్చగా నల్లని జుట్టుమీద ఎట్లా మెరుస్తాయి జానికి తలలో.

ఇంక ఆవాళ యేంతోచలేదు. కొంతసేపటికి పూర్తిగా అర్థంకాని భయమేదో తట్టింది. ఇంకావీళ్ళు తనని అమ్మదగ్గరికి పంపరేం? అమ్మన్నా కబురు పంపదేం? కొడుకు చచ్చినా కోడలుమీద ప్రేమ పోనివాళ్ళు వీళ్ళుమాత్రం కనపడుతున్నారు లోకంలో—

రెండురోజుల తరవాత మధ్యాన్నమప్పుడు, ముసలమ్మ, అనుసూయని చూసి—

“ఏమే, మరీ వాస్తోంది. జుట్టు అట్లా పైకి దువ్వావేం?

“దువ్వితేనేం? ఏం దువ్వాను”

“ఏమీ ఈ ఈ వేషాలు మరీని!”

“ఏం వేషాలు అందరూ యిట్లానే దువ్వుతున్నారు”

“అందరూ ఎవరూ?”

“మరీ పోకిళ్ళు పోతున్నావు! కిరస్తాని పంతులమ్మవా?”

“మనవాళ్ళే దువ్వుకుంటున్నారు. సోమంచి వాళ్ళ అమ్మాయ్ జుట్టుచూడండి”

“దానికేం! దాని మొగుడు నేర్పుతున్నాడు. అవన్నీ దానియిష్టం— దాని మొగుడి యిష్టం.

ఏం! మీఅమ్మ నడుగుతాగా! యెవరన్నాచూస్తే యామను కుంటారు? యిన్నాళ్ళు నీకు జుట్టు అట్టిపెట్టినందుకే అనేక మాటలంటున్నారు. మంచిదానివే! మాపరువు బాగా నిలపెడతావు? యెవరి కోడలంటే నవ్వులచేటు. చీ! చీ!”

అనుసూయకి మేడుపొచ్చింది.

“అమ్మ యేమీఅనదు. నేనిక్కడవుండను. అమ్మదగ్గరికి వెడతా”

“ఎన్నాళ్ళని వుంటావు అమ్మదగ్గర ? రేపేదో పెంపకం కాగానే యింకెక్కడవుంటావు, యిక్కడకాక ! వెడుదుగానిలే యెల్లండి తద్దినం కాగానే.”

ప్రకాశరావు వచ్చాడు.

“ఏమిటి తగూలాడుతున్నారు ?”

“ఏం లేదులెండి.”

అనుసూయ లోపలికి వెళ్ళింది.

“ఈ కాలపు పిల్లలకి మరీ మతిపోతోంది. అప్పన్న మందమతులన్నీ వీళ్ళకే పుడుతున్నాయి. ఆ మొగుళు ఆడించడం కోతుల్లాగ వీళ్ళాడడం. మొగాడు యెన్నిపోకిళ్ళన్నా పోతాడు. కాని ఆడదానికి బుద్ధివుండాలి. అయినా మొగుళ్ళున్నవాళ్ళసంగతివేరు. దీనికి వేషాలేమిటి చెప్పండి.”

“ఎవరికి ?”

“ఇంకెవరికి. మాకోడలుమాటచెబుతున్నాను. దీనికి ఎవరున్నారు? ఎవరి కోసం ఆషోకంతా ? మహాకాళి, ఉన్నవొక్కణ్ణి మాకురాణ్ణి పొట్టన పెట్టుకుంది. ఆనాడే అన్నాను వెంట్రుకలు తీయించమని, కాని ఆతల్లియేడ్చి పట్టుపట్టింది. అవంశమే అట్లాంటిదిలెండి. దీని మేనత్త సంగతి తెలుసుకదూ? అది పోనీలెండి మరి యిది మా కోడలై చచ్చిందిగా! దీని బుద్ధులు చూడండి నలుగురూచూస్తే యామనుకుంటారు. ?”

“ఏం చేసింది ?”

“మొన్నణ్ణించీ యేంపుట్టిందో తెలీదు. ఆగోళ్ళన్నీ కత్తితో గీసింది. ఆతలచూశారా యట్లాడువ్విందో! యెవరికోసమండీ ఆషోకంతా యిదివరకు యిట్లాంటివేమీ లేవు. ”

“పాపం చిన్నది. పెద్దవారు మీరు అట్లాంటివన్నీ లెక్కలోకి తీసుకుంటారా ?”

“చిన్నదేమిటి ? పదహారేళ్ళొచ్చాయి. వాడేవుంటే ముగ్గురుపిల్లల తల్లికావలసింది. ఎట్లానూ రేపు కార్తీకమాసంలో జుట్టు తీసేయిస్తూనే వున్నాములెండి. ఈలోపలదీనికేం పుట్టిందో !”

“ఏం తీసేయిస్తారు?”

“వెంట్రుకలు తీయించమూ మరి !”

ప్రతివతలారా, పాపం అనుసూయమీద కోప్పడకండి. తక్కిన స్త్రీలకన్న ఏమీ దుర్మార్గురాలు కాదు అనుసూయ. ఆ వయసులో ఎట్లా తక్కిన అవయవలక్షణాలు కలుగుతాయో యీ ఆలోచనకూడా అంత సహజంగానే కలుగుతాయి. తడిభూమిని బద్దలుచేసుకుని తలయెత్తే మొక్కనిచూస్తే, లోకంచుట్టూ చూసి ఆనందపడుతున్నట్టు తోచదూ ? యీ యెండనీ, గడ్డినీ, మంచునీ, చూసి! అట్లానే అనుసూయ కొత్త రొమ్ములు ! యీ కొత్త ఆలోచనలు యీలోకపు సౌందర్యాన్ని, పువ్వుల్ని, పురుషుల దృఢవజ్రాల్ని, మందమారుతాల్ని చూసి ఆనందిస్తున్నాయి.

పవిత్రవంతులై, మీ ధర్మ భర్తలవల్ల, సంతానాన్ని పొంది, సుఖంగా, కీర్తిలో, సంసారాలుచేసే మీరు, పాపం, అనుసూయనుచూసి, కఠినత్వం దాల్చకండి. మీరు పదహారేళ్ళ వయసులోవున్న రోజులు తలుచుకోండి. మీ కొత్త అవయవాలు, మీ కొత్త ఆశలూ, యింత విజృంభించివుండవు. ఎందుకంటే వాటిని నలిపి ఎదగకుండా, గర్వించ కుండా, అణగకొట్టేందుకు నాధులు సిద్ధంగా వున్నారుగనక. పాపం, అనుసూయకు ఆ దురదృష్టంలేదు. క్షమించండి ఆపిల్లని పాపం !

పు ట్టి ల్లు

అనుసూయ బైట అరుగుమీద కూచునివుంది. మునిసిపల్ చాకలాడు దీపాలు ఒక్కొక్కటే వెలిగించుకుంటో వొస్తున్నాడు. కూలివాళ్ళు గుంపుగా పాటపాడుతో యింటికి వెడుతున్నారు. ఎదురుగా సాయేబు గంటవాయించి బొంబాయి మిఠాయి అమ్ముతున్నాడు. కుడుతో కనబడక వేలులో సూదిగుచ్చుకున్న అనుసూయ కుట్టేరెవికని వొళ్ళోపెట్టు కుని రోడ్డువంక చూస్తోకూచుంది. ఎదురుగావచ్చేది డాక్టరు ప్రకాశరావ? ఆ పొడుగూ, ఆ నడకా అట్లానేవుంది. ఐతే పంచకడతాడా? ఆటోపీ యెన్నడూ అతని నెత్తిమీద చూడలేదే? ఇందాక ఇటు వెళ్ళాడు. మళ్ళీ యిప్పుడు తిరిగి వొస్తున్నాడు. ఇతే వొస్తాడుగావును! ఒక్కనిముషం ఆలోచిస్తున్నాడు. అతనే! అవుగో ఆచిన్న పొట్టిమీసాలు! వొస్తున్నాడు. ఎందుకా దడదడనీకు!— కనపరచకు—యింతోక వెడుతున్నట్టుండు— దగ్గరికి వచ్చాడు. “అనుసూయా!” అని దగ్గరికి వచ్చాడు. ‘తొమ్మి దింటిదాకా ఉత్తరవేపు లాంతరుదగ్గర వుంటా— ఒక్కసారి యీలోపున అటురా!’ అని వెళ్ళిపోయినాడు.

తీగెలదగ్గర మాట్లాడిన నాటినించి మళ్ళీ కనపళ్ళేదు. ఈడాక్టరికి మళ్ళీ తనజోలియెందుకు? అమ్మదగ్గరికి వచ్చిం తరువాత కొన్నాళ్ళు చూసింది అతను వొస్తాడేమోనని! అతను రాకపోవడం మనసుని బాధపెట్టింది, కాని తొరలోనే మరిచిపోయింది. ఇప్పుడెందుకు? రోడ్డు

మీదమాట్లాడాలా ? కాని అలాంతరు వెనకంతా చీకచే. ఎవరూ వుండరు అతనికెట్లా తెలుసో ! వెళ్ళడంమంచిదేనా ? ఎందుకు వెళ్ళాలి ? వెళ్ళాలనిపిస్తోంది. కారణం తెలీరండానే. అతని కంతం ఒక్కసారి వినాలి తనకి యిప్పుడు బాగా బలంపట్టింది. చాలా బావున్నానని అతను అంటే?

అందరికీంటే తొరగా భోజనంచేసింది. మజ్జిగన్నా వేసుకోలేదు. చప్పన రెవిక మార్చుకుని, చప్పుడుకాకుండా గడియ తీసి రోడ్డుమీదికి వెళ్ళింది. దీపాలకి అవతలగా తలవొంచుకొని తొరగా నడిచింది. దీపంకింద యెవరూలేరు. వొళ్ళుమండింది. తొమ్మిది దాటలేదుకద ? ఆ మామయ్య యెంతకీ భోజనానికి లేచాడుకాదు. నిరాశతో చప్పన వెనక్కితిరిగింది.

“అనుసూయా !”

సందు మొదట్లో నుంచున్నట్టున్నాడు. దొంగ. వెళ్ళలేదు ! ఇట్లా వొచ్చేస్తే ఏమనుకుంటాడు ? ఒక్క ముహూర్తం ఆగింది. కాని ఇంత దూరంవొచ్చి—అనుకునేదేమిటో యిదివరకే అనుకున్నాడు.

“ఎందుకు ? త్వరగాచెప్పండి”

“ఈసందులోకి రా, యెవరూలేరు.”

“రాను. చెప్పండి వెడతాను”

“ఇక్కడెట్లా ? రోడ్డుమీద మనుష్యులు నడుస్తోవుంటారు అట్లా రా వొక్కనిమిషం.”

చీకట్లో వెళ్ళడం భయం. కాని దాక్టరున్నాడుగా ! ఆవెనుక గడ్డి వాము, దానిపక్కన మామిడిచెట్టువుంది, తలుపుతోసిలోపలికి తీసికెళ్ళాడు చెట్టునీడకింద నుంచుని అనుసూయ మెడమట్టా చేతులు పేశాడు. అతని గుండెలు ఆయాసంతో వలే కొట్టుకోడం అతనిచేతులు వొణకడం, అనుసూయకి తెలిసి భయంవేసింది. ఆమె బుజాలమీద చేతులతోపట్టుకున్నాడు.

“అనుసూయా. నువ్వులేమిటా నాకు చాలా కష్టంగావుంది. ఎప్పుడూ నువ్వే జ్ఞాపకమొస్తున్నావు. ఎన్నిసార్లో నిన్ను చూడాలని

మీయింటివేపే నడచాను. నా మీద దయలేమా? చెప్పు యిట్లాచూడు.”

అనుసూయ మొహాన్నియెత్తి ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. ఎంతబావుంది ఇట్లాంటిసుఖమొకటి లోకంలో వుందని అనుసూయకి తెలీదు. భార్యా భర్తలు యథావిధిగా పిల్లలకోసం ఎదో చేస్తారనుకుందిగాని యీ సరాలు కారే అనుభవం ఆమె అనుభవంలోలేదు.

“నిన్ను చూస్తే నాకెంతయిష్టమని! యిట్లారా నన్ను ముద్దు పెట్టుకో, రా” గట్టిగా అడిమేస్తున్నాడు. ఎంతబలమో! ఎంతబావుంది అంత దగ్గరగా నుంచోడం! ఎంతబావుంది!

“ఎంతబావున్నావు, అనుసూయా! నీకళ్ళు యెంతఅందంగా చూస్తున్నాయో! దగ్గరగా రా, ఎందుకాభయం? సిగ్గు! నేనేగా! ఇంక నిన్ను వొచలను. ఎన్నడూ యిట్లా పట్టుకుంటాను. ఎప్పుడూ, యిక్కడే, తెల్లారినాసరే. వెళ్ళకు. యింకోసారి—”

అబ్బా! యేమిటీ ఆనందం! పరిగెత్తుతోంది. వాళ్ళంతా దూకుతో ఎంతబావున్నాయి ఆమాటలు! తనకోసమే! తనెందుకు అతనికి? ఎప్పుడూ ఆమాటలు వింటో, అట్లా చేతుల్లో అంత దగ్గరగా అనుకుని వుండడం ఎంతబావుంటుంది! ఇంకా పైకి లాక్కుంటున్నాడు. యేమిటి ఆచేతుల్లో చేస్తున్నాడు? అబ్బా వొద్దు! ఏమిచిది? ఛా! ఛా!—భయం సిగ్గు వొద్దు వొద్దు—తప్పు—లోబడిపోకు—పాపం—అమ్మ వాళ్ళకి తెలిస్తే—ఇట్లా చేస్తాడనుకోలేదు—వొదిలించుకుని దూరంగా నుంచుంది. వొచ్చి మళ్ళీ పట్టుకున్నాడు.

“రా, యెందుకు వెళ్ళిపోతావు? నేనేగా! రెండు నిమిషాలు— యిప్పుడే వెళ్ళిపోదుగాని.”

మళ్ళీ బలవంతంగా లాక్కుపోయినాడు. లోబడకూడదు. ఏదో తెలీని అద్భుతమైన ఆచ, వాణుకు, ఆత్రుత, బాధ, లొంగిపోమ్మని అరుస్తున్నాయి.

“చూడు. ఆవిచిత్రం—ఆ అసమాన్యానుభవం రుచిచూడు”

అంటున్నాయి.

“వాద్దు, వాద్దు తప్పించుకో, పాపం, నీచం, భయంకరం, నీకింకా తెలీదు దీని పర్యవసానము” అని సంఘనిబంధనలు, నీతి నిబంధనలు, శ్రీ సహజముగ్ధత్వము, లజ్జ, భయము అరుస్తున్నాయి.

“నన్నట్లా తాకకండి. ఇంకెప్పుడూ రాను. వెళ్ళండి.” విచిత్ర మైన కఠినత్వం వచ్చింది కంఠంలోకి. కొత్తబలంవచ్చింది చేతుల్లోకి. తోసేసింది-తన్నునుంది. ఆతను అదుముతున్నాడు.

“లొంగిపోతున్నావు. పోట్లాడు”

“మోహమూ ప్రేమా మాయమైనాయి”

“వీడా నన్ను బలవంతంచేసి, నీచంగా లోబరుచుకునేది!”

“పోట్లాడింది.”

“అరుస్తా, వాదులు ముందు. గాడిదా” తప్పించుకుంది. జుట్టు వూడింది. మొహం నలిగింది. చంపలమీదా వొంటిమీద రక్తులు మెల్లిగా తుడుచుకుంటో, కుచ్చెళ్ళెత్తిపట్టుకుని, జుట్టు వొళ్ళంతా పడుతో పరిగెత్తింది. ఆరూపం చూసేప్పటికి ప్రకాశరావుకి కళ్ళుతిరిగి రక్తం చిందులాడింది. ఇట్లాకాదు ఎప్పుడూ తనకి, కావలసినప్పుడల్లా నెమ్మదిగా శాంతంగా, అంధమంతా, అనుభవించేందుకు వీలుగాదొరకాలి. తొరగా వెళ్ళి లాంతరు అవతల అనుసూయని కలుసుకున్నాడు.

“ఏంచెయ్యను. రేపు వొక్కసారి రా”

“ఈసారి నన్ను రమ్మంటే అమ్మతో చెప్పుతాను వెళ్లు; పో.”

అతని మొహంవంక కంటిచివరినించి చూసి మొహం తిప్పేసు కుంది. ఆవొక్కచూపులో ఆమె మొహంలోకి జాలి వచ్చింది. ఆగి-

“మరి నన్నెందుకట్లా చేశారు? తప్పుకదా? వెళ్ళండి నేను మాత్రం రాను.”

“నామీద కోపమేనా?”

“కోపంకాదు, యేంకాదు.”

అనుసూయ యెవరన్నా తనని చూస్తారేమోనని భయంవేసి, వెంటనే పడుకుంది. ఆసంగతే జ్ఞాపకమొస్తోంది. ఆ సంతోషమూ, ఆభయమూ, ఆముద్దా ఆ అసహ్యమూ, అన్నీ మళ్ళీతోచాయి. ఒక్కొక్కప్పుడు ఆతను మృదువుగా తాకిన శరీరాన్ని తలుచు కున్నప్పుడు, మళ్ళీ దాన్ని ముద్దు పెట్టుకోవాలనిపించింది. కాని ఆగోళ్లు గుచ్చిన స్త్రీలాలు— నోటితో, వేళ్ళతో గట్టిగా పట్టుకోడం యెంగిలి తలుచుకుంటే, అప్పుడు లేచి తలంటిపోసుకోవా లనిపించింది.

మొండివాడు మర్నాడు సాయంత్రం ఒక చీటీ పడేసి వెళ్ళాడు, దాంతో మళ్ళీ రమ్మన్నాడు. పైగా—

“నీజుట్టు తీసేయించాలని చూస్తోవుంటారు, బహుశా. నువ్వు నాదగ్గిరికి వస్తేవోచ్చావు. రాకపోతే పోయినావు. దానికిమాత్రం వొప్పుకోకు. అది చాలాఅసహ్యం. నీకే సహాయమైనా చేస్తాను.”

తనువెళ్ళ తలుచుకోలేదు. పాపం, అంత గొప్పవాడు, అందరూ గౌరవించేవాడు, తనని అంతగా కావలసి పిలిస్తే, తను తిట్టినా, కోపం తెచ్చుకోక, తనను మళ్ళీకోరి, తన జుట్టుమీద అంత శ్రద్ధ తీసుకుంటున్నాడు. దీపంవెలుగులో యెంత తెల్లబోయి, సిగ్గుపడి, కనపడ్డదో అతని మొహం! ఒకసారి వెళ్ళిచూస్తే! కాని మళ్ళీ అట్లా మొదలు పెడితే! యెవరన్నాచూస్తే వెళ్ళకూడదు.

ఇదివరకు తలవెండ్రుకలు తీస్తారంటే ఆసంగతి విచారమే కలిగించలేదు. మామూలుగా జరగడం లాగుంది. కాని యిప్పుడు భయం పట్టుకుంది. తనకిష్టంలేదని తక్కినవాళ్ళకి తెలియచెయ్యాలి. ఎట్లా? ఆసంగతి యెత్తినప్పుడల్లా, మొఖం మాడ్చడం, తనకు పట్టనట్టు తిరగడం చెయ్యాలనుకుంది. అసలు అనుసూయకి తన నిగనిగలాడే జుట్టునిచూస్తే చాలాయిష్టం. ఆప్రేమంతా మనసులోంచి యిప్పుడు పైకితోచింది. ప్రకాశరావుని మాటలని నొప్పించింది. దానికి పరిహారంగా యిప్పుడతను చెప్పినట్లు జుట్టుని కాపాడుకోవాలి. ఈసారి అతను చూసినప్పుడు అందంగా

కనపడవొద్దూ : తనని యిదివరకటివలెనే వున్నదని చూడవొస్తే తను అమ్మలాగు బోడిగుండేసుకుని ముసుగుతో.....చీ.....ఏమైనా సరే వొప్పుకోకూడదు. గడ్డివాముకి అనుకుని తన జుట్టులో అతనువేళ్ళని దూర్చి.....ఏమైనాసరే వొప్పుకోకూడదు. తన కిష్టంలేదని చెప్పేసింది స్పష్టంగా ఒకసారి.

వెళ్ళలేదు. కొన్ని నెలలదాకా అతనివేపు చూడలేదు, అతనెంత తిరిగినా ఎన్నిచీట్లు వ్రాసినా.

* * *

తల్లీ, మేనమామ, అనుసూయబాధతో సానుభూతిని చూపారు. కాని మామ భార్యవొప్పుకోలేదు. తలవెర్రుకల విధవ తన యింతో వుండకూడదంది. తక్కిన బంధువులు వాళ్ళకి తలవొంపులనీ, అటువంటి ఆనుమాయతి తమఇంతో లేవనీ అన్నారు. ముఖ్యం అత్తవారు వొప్పుకోలేదు. చచ్చి పోయిన తమకొడుకు ఆత్మ భార్య గుండునిచూసి కాని పరలోకాలకి పోదనుకున్నారు. బంధువులలో ఆందోళన ప్రారంభించింది. 'డిస్టర్బ్' అయిన చెల్లమీది తేనెటీగల్లాగు ధ్వనిచేస్తున్నారు. బలవంతంగానన్నా లాక్కెడతామన్నారు. అనుసూయకి భయంపట్టుకుంది. ప్రకాశరావు సహాయం అడిగితే-యేచేంస్తాడు? కాని అడగకూడవని, అడిగితే అతని చేతుల్లో చిక్కినదాననౌతానని, అంతరాత్మ పలికింది.

అ త్రి ల్లు

చేతులో చీటీ పట్టుకుని సాయంత్రం అనుసూయ ఆలోచిస్తో నుంచుంది. ఆమె కళ్ళలోని దూర దృష్టినిచూసే ప్రియుడే పక్కనవుంటే పరవశుడై వుండును. ఆమెలోని వుత్సాహం, హృదయ నిర్మలత్వమూ, ప్రజ్వలించే యవ్వనోద్రేకమూ, ఆమెకి లేని అందాన్నికూడా తాత్కాలికంగా కల్పించాయి. పిరుదుల చగ్గిర్నించి మెడదాకా మంచి వొంపులు తిరిగి కళ్ళని అక్కడే సంచరించేట్టు చేస్తుంది. ఏకవులూ వర్ణించలేని, ఏ మాటలూ వ్యక్తపరపలేని, సాధారణంగా స్త్రీలకి వుండని, Charm, గ్రేస్, వున్నాయి ఆమెలో. ఏఅవయవంలో, ఏరంగులో వుందో, ఆ ఆకర్షణ నిర్ణయించలేరు.

ఈ రాత్రి మళ్ళీ తనని తొమ్మిదింటికి రమ్మంటాడు ప్రకాశరావు. వెళ్ళాలా, వద్దా ? తన పట్టువలకిలొంగి యీ సంవత్సరం, పూరుకున్న వాళ్ళు గట్టిపట్టుపట్టారు యీసారి. ఈ పెంపకమైన కొత్తకుర్రాడికి విష జ్వరం వొచ్చినప్పుడు తన తలవెంట్రుకలే ఆజబ్బుకి కారణమని అందరూ నమ్మారు. ఇంతా డాక్టరు ప్రకాశరావు కుదిరిస్తే, తన వెంట్రుకలు తీయి స్తామనే మొక్కుబడే వాడిని కుదిర్చిందని వాళ్ళ నమ్మకం, వొదిలేట్టులేరు. అమ్మకూడా తనవేపులేదు యీసారి. అత్త కొట్టడానికి సిద్ధమయింది. మరీ నీచంగా చూస్తున్నారు. ప్రకాశరావునుచూసి అనుమానపడు తున్నారు. ఆయన్ని రమ్మని యిదివరకు పలకె పిలవడం

మానారు. తనమీద యేవో కుట్రలు జరుగుతున్నాయి. సీతారామయ్య మామయ్య తనవేషే కాని, ఆనాటిరాత్రి అతడు నిద్రిల్లోచేసిన ఆ పాడుపని తెలిసినప్పటినించి అతనితో సరిగా మాట్లాడడం మానేసింది తను. యింక తనకి డాక్టరు ప్రకాశరావునే సహాయం అడక్క తప్పిందికాదు. తనువ్రాసి చేతిలో తటాలునపెట్టిన చీటీకి బదులు యీ చీటీ తీసుకుచ్చి యిచ్చాడు. రాత్రి తీగెలదగ్గిరికివస్తే ఆలోచించవచ్చుట. వెళ్ళి చూడాలి. వెడితేనేం?

అందరూ పడుకున్న తరువాత దొడ్డితలుపు తీసుకువెళ్ళింది.

“నేను తిట్టినందుకు కోపం పోయిందండీ?”

“నా కెందుకు కోపం! నూవ్వా మరిచిపోవలసింది. చాలా దుర్మార్గమైనపని చేశాను. నాకు వాళ్ళు తెలీలేదు.”

“అదిపోనీండి. యిప్పుడు యేం చెయ్యమంటారో చెప్పండి.”

“ఒక్కనిమిషంలో యేంచెప్పను? వుండు—అంతాచెప్పు”

“నేను తొరగా వెళ్ళాలి. యెవరన్నా చూస్తారు యేముంది చెప్పడానికి?”

“నీజుట్టు తీసేస్తారంటే, నీకంటే నాకు విచారంగావుంది. యిట్లా చూడు. తళతళలాడే యీ చక్కని జుట్టునంతా తీసేస్తే మళ్ళీ నిన్నెట్లా చూడను?”

“చూడకండి”

“చూడకండా బతకగలనా? యిట్లా చూడు. నామాటలు అబద్ధంగా కనపడుతున్నాయా? యింకా నమ్మకంలేదా?”

“సరేలేండి. కాని నాకు యేం సహాయం చేస్తారో చెప్పండి.”

“చెప్పడమెందుకు? పక్కన నేనుండి అట్లాంటి పనిజరగనిస్తానా?”

“ఏం చేస్తారేం?”

“రెక్కలగుర్రంమీద యెత్తుకుపోతాను. చైనాదేశం వెళ్ళిపోదాం. బాణాలతో యుద్ధం చేస్తాను. అందరూ పారిపోతారు, నీకేం భయం లేదు, నాదైర్యం నిలపడానికిమాత్రం రోజూ ఒకసారి యిట్లా కనపడు

తోవుండు."

"రోజూనా ! రాను. వాళ్లు కనుక్కోరూ ?"

ఇక్కడేవుంటే చూస్తారు. అట్లా ఆస్పత్రిలోకి వెళ్ళిపోతే యెవరూ కనుక్కోరు. నీకేంతోస్తుంది ? యేం సరదాగావుంది ఆయింట్లో ?"

"అక్కడికి రానండీ. కాని నన్ను కాపాడేభారం మీది. వెడుతున్నాను."

"అప్పుడే వెడతావా ?"

"మళ్ళీ రేపు వస్తాలెండి యిక్కడికి."

పాపం-ఇంకా తెలీదు అనుసూయకి స్వలాభంలేకండా జరిగే సహాయం లోకంలో ఎంత అరుదో-ముఖ్యం పురుషులనించి స్త్రీలకి.

* * *

ప్రకాశరావుని కలుసుకోవడం చాలా గట్టి అలవాటుగా పరిణమించింది. అతన్ని చూడకుండా, మాట్లాడకుండావుండలేదు. సంతోషమేమీ లేని ఆమెజీవనానికి అమృతంతాగిస్తున్న వాడివలె వున్నాడు ప్రకాశరావు. సరిగా ఆమెహృదయం యవ్వనంలో పురుషుడికోసం తెరుచుకున్న సమయంలో ప్రకాశరావు ఆమెని సమీపించాడు. ఆసమయంలో యెవరు ఆస్తానంలోవున్నా వారే ఆహృదయంలో అతుక్కునేవారు. అట్లానే సాధారణంగా భర్తలందరూ భార్యల హృదయాల్ని వశపరచుకునేది ! భర్త లేని అనుసూయకు, భర్తస్తానంలో ప్రకాశరావు నుంచున్నాడు. ఆమెభక్తి, ప్రేమ, సేవ, అన్నీ అతనికి స్వభావసిద్ధంగా అవే అర్పించుకున్నాయి. కనకనే హృదయానికి యెంతో అలవాటైనట్టు సమీపబంధువైనట్టు తల్లికన్న, బంధువులకన్న, తనకన్న, తన నీతికన్న, పేరుకన్న యెక్కువైనాడు. నిజమైన భర్తగా, శాస్త్రాల్లో చెప్పినట్టు, నిజమైన దైవమైనాడు, ఆమెకి. మొదటి హృదయబంధం వొడుచ్చుకోడం కష్టం.

పెరుగుతున్న తీగె యెట్లా ఆధారంకోసం వెతుకుతుందో నవ
యవ్వనంలోవున్న కన్యహృదయం, ప్రేమకోసం అట్లానే వెతుకుతుంది.
అది సృష్టిలోనే ఏర్పడ్డది. మనుషుల మనసుల ఆదీనంలోలేదు. వాన
భూమిమీదపడకుండా ఆపడం ఎంతసులభమో. స్త్రీహృదయంలోంచి
ప్రేమను అడ్డపెట్టడం అంతే సులభం. భర్తవుంటే, ఆయన్ని ఎంత
ప్రేమించి, ఎంత త్యాగంచేస్తే స్త్రీని అంత మెచ్చుకుంటారు. ప్రేమా,
త్యాగమూ, కాక, ధనమూ, నగలూ, స్వంతసౌఖ్యమూ చూచుకునే స్త్రీని
మెచ్చరు. మరీ భర్తలేనిస్త్రీ, తన హృదయంలో పొంగే ప్రేమను
యేంచేస్తుంది? ఎవరిమీదనో చూపుతుంది. భర్తపోవడంతో ఆమె
ప్రేమకూడా చావదు. ప్రేమగల హృదయమూ వుండాలి. ఆ ప్రేమ
యెవరిమీదా చూపనూకూడదు అంటారు. అగ్ని వంటచెయ్యాలి చెయ్యి
కాలకూడదు అన్నట్లుంటుంది.

భర్త ఐనవాణ్ణి, ఎటువంటివాడైనా, ఏమీచేసినా ప్రేమించాలని
శాస్త్రాలు విధిస్తున్నాయే. అట్లానే అనుసూయ డాక్టర్ని అతను ఎటువంటి
వాడైనాసరే, ఏమీచేసినాసరే, పెళ్ళికానీ, కాక పోనీ, ప్రేమించింది
సావిత్రిలాగు.

అ త్తి ల్లు

“ఇంత చిన్నవాడివి నీకు అప్పుడే బైస్కిలు బండి యెందుకురా ?”

“నాకంటే చిన్నవాళ్ళందరూ యెక్కుతున్నారు. నాకు సిగ్గుగా వుంది. బడి యెంతోదూరం ! యెండలో నడవలేక నడవలేక అలస్యంగా చేరుకుంటే పంతులు కోప్పడుతున్నాడు. నీకేం ? యింట్లో కూచునేదానికి నీకేంతెలుస్తుంది. నాకష్టం!”

“నన్నడుగుతావేం ? తాతయ్యనడుగు.”

“తాతయ్యకేం తెలుసు ? నీదా, తాతయ్యదా అస్తి?”

“మంచివాడవే ! చూద్దాంలే ! పంటలురానీ !”

“ఏదడిగినా చూద్దాం, పంటలురానీ అంటావు. నేను మానాన్న దగ్గర వుంటే నాకుయెప్పుడో కొనిపెట్టేవాడు. ఒకసైకిలు కొనిపెట్టలేని పెంపకం యెందుకుచేసుకోవాలి ?”

“ఇట్లా అడిగేవాళ్ళు ఎవరూలేరని. యీపాటివూరుకో. యెవరన్నావింటారు !”

అని తనపెంచుకున్న కొడుకు సూర్యనారాయణదగ్గిరించి లేచి వెళ్ళిపోవాలని చూసింది అనుసూయ. వాడికి పదిహేనేళ్ళు. సెకండుఫారం చదువుతున్నాడు.

“యెవరువింటేనేం ? నాకు సైకిలు కొనిపెట్టకపోతే నేను మావాళ్ళింటికి పారిపోతాను.”

“కొంచెం పెద్దవాడివికావాలి నువు. దానిమీదనుంచి పడి కాళ్ళూ చేతులూ విరుచుకుంటే ?”

“ఏమీ విరుచుకోను. ఎక్కేవాళ్ళందరూనో ? నీడాక్టరు తప్ప యింకెవ్వరూ, నైకిలు యెక్కకూడవనా ?”

“నాడాక్టరెవర్రా ? మరీ మాటలు మీరుతున్నావు ?”

“యెవరికి తెలీవనీ ? పరాయి మొగాడితో నీకామాటలెందుకు ? నాతల్లి యిట్లాంటివంటే నాకెంత తలవొంపులుగా వుంటుంది ? నేను వొప్పుకోను యిట్లాంటి సంగతులు. నాయనమ్మ మంచిసీళ్ళ చెంబు యింటిలోకి తీసికెళ్ళినప్పుడు, నీతో యేమిటి, వినపడకుండా అంటు న్నాడు? వాణ్ణి వాడి దొరటోపీని చూస్తే, నాకు వొళ్ళుమంట. మనింటికి రోజూయెందుకొస్తాడో యెవరికితెలీవని ? నువ్వు జాగ్రత్తగావుండాలి ; వాడెవడో మంచివాడనుకుంటున్నావు. ఏ బోగంవీధుల్లోచూసినా వాడే !”

“నీకెందుకు యీ సంగతులు ?”

“అవును, నాకెందుకు ? నీకుకావాలిగాని”

“నాతో ఘాట్టాడకు. అవతలికిపో.”

రక్కసీళ్ళుపెట్టుకుంటో అనుసూయ గూడ్లో అట్లానే కూచునివుంది.

తలవెంట్రుకలసంగతి వాళ్ళవాళ్ళతో ప్రకాశరావు ఒకసారిగావును ప్రస్తావించాడు. కాని అతనేం సహాయం చెయ్యలేదు. చెయ్యలేడనికూడా అనుసూయకి తెలుసు.

ఆవాళ రాత్రి పదకొండింటికి ఆస్పత్రి వరండాలో ప్రకాశరావు అనుసూయ నుంచుని వున్నారు.

“నిన్న యెవరన్నా అనుమానపడ్డారా ?”

“లేదు, కాని సూర్యనారాయణకి యేదో అనుమానంగా వున్నట్టుంది”

“వాణ్ణిచూస్తే నాకు అరికాలుమంట నెత్తికొస్తుంది. మంచికొడు కుని సంపాదించావు !”

“వాడిసంగతి పోసీలెద్దురూ. చిన్నవెధవ, వాడికేం తెలుసు!”

“వాడికంటే నువ్వెంత పెద్దదానివి!” అని నవ్వాడు.

“వెన్నెల అందరూ బావుంటుం దంటారు. నాకూ బావుంటుంది గాని, ఆ గొప్ప అందమేమిటో తెలీదు.”

“నాకుమాత్రం యీవెన్నెలమీద చాలా కోపంగావుంది. ప్రస్తుతం చీకటిగావుంటే.....నిన్నీపాటికి యిట్లాయిట్లా పట్టుకుని....”

“మరీ వెన్నెట్లోకి జరుగుతున్నారు. జరగండి కొంచెంలోపలికి.”

“యేమిటా జాగ్రత్త....చలిపోయిందా? యింకా కోటులోకిరా, యిట్లానుంచో, యెదురుగా, దగ్గిరిగా.....యేమిటి? యేదో కొత్త నగలు వేశావు మెళ్ళో? గడియారం గొలుసే? యిట్లావెన్నెట్లోకిరా, చూడనీ.....పరవాలేదు లెద్దు....యెవరుచూస్తారు? మర్యాదా, హోదా యెక్కువై నట్లుంది....పెద్దకుటుంబానికి యజమానురాలవైనావు. కొడుకూ, కోడలూ....యింతాచేస్తే నా బుజంయెత్తులేవు.....యీ నున్నటివొంటి మీద యెట్లామెరుస్తుందో! గొలుసు చివరలాగనీ—యీబిళ్ళేమిటి కళా వరు....ముద్దుపెట్టు కోనా!.....యే సుందరప్రదేశాల్లో దాక్కుందో యింతసేపు! యింత చలిలోకూడా వెచ్చగావుంది. యెంత మంచివాసన సబ్బు! అందుకనే వితంతువులని అన్ని కట్టుదిట్టాల్లో పెట్టారు.”

“యింగ్లీషుడాక్టర్లు అవన్నీ తొలిగిస్తున్నారుగా.”

“యివన్నీకూడా తొలిగిస్తారు.”

ఆమె గొలుసును యెప్పటివలె సర్దాడు.

“నాకంటే ఆబిళ్ళే అచృష్టమైనది.” అన్నాడు.

“యేమీ?”

“నేనెన్నడూచూడని స్తలాలన్నీ తిరుగుతోందియెప్పుడూ!”

ఆమెబుజంచుట్టూ చెయ్యేసి, దగ్గరిగా నుంచుని కళ్ళుమూసు కున్నాడు.

“యెందుకట్లా ఆనుకుంటావు నామీద?”

“అన్నీ అట్లానే అనుకుంటారు మీరు. యిందాకా చలివేసేనా యేం మీరు....”

యిద్దిరూ నవ్వారు.

“యీకోటు యింత పొడుగేం ? యిద్దరం దీంట్లో దూరవొచ్చు. యీ పెద్ది జేబుల్లో యేముంటాయి ? యీ సిగరెట్టుముక్క లెందుకు దాచుకున్నావు ? యీ కాయితం, యీ గాజుగొట్టం, యివన్నీ యేమిటి ? చిన్నపిల్లాడిలాగు యివన్నీ దాచుకుంటున్నావా ? మళ్ళీ తెల్లారితే గొప్ప డాక్టరుగారు ? కలెక్టరికి జబ్బుచేసినా యీయనే వెళ్ళిచూడడం ?”

పద్దెనిమిదేళ్ళ మొద్దు నీకు చిన్నపిల్లవాడుకాగా లేనిది నేను కాకూడదా యేమిటి ? పోనీ నన్నే పెంచుకోకపోయినావా వాడిబదులు : పెంపకం చేస్తున్నారంటే యే చంటిపిల్లవాణ్ణో అనుకున్నాను. యింత చిన్న పాపాయిని పెంచుకుంటున్నావని తెలిస్తే, అంతకంటే చిన్నవాణ్ణి నేనని, పెంపకమోదును. అప్పుడు హాయిగా ‘అమ్మా, అమ్మా’ అనుకుంటో రాత్రింబవళ్ళు నిన్ను పట్టుకుని.....

అనుసూయ అతని నోరుమూసింది.

“అట్లాంటి మాటలంటే నేనురాను మరి.”

“రావూ ? వస్తావు”

“అవును ఏం. తెలీని దాన్ని పిచ్చిదాన్ని చేసి.....”

ప్రకాశరావు యేదో ఆలోచిస్తున్నాడు.

“యింక వెడతా. యెవరన్నా లేచారేమో !”

“అప్పుడే వాద్దు.”

“నిన్న చందమామ ఆ పెద్దకొమ్మచివర వున్నాడు. యివాళ నెత్తి మీదకొచ్చాడు. అప్పుడే : చూడండి.”.

“చాలాబాగా తెలుసే నీకు టైము కనుక్కోడం : వాచీచూడు — యిదిగో—పన్నెండుకాలేదు.”

“మీవాచీలో యెంతైతే నాకేం ? తిప్పుతారు మీరు సామాన్యలా :

నాచందమామచూడండి”

“శనివారం రాత్రి మళ్ళీ యిక్కడే, మళ్ళీ చెప్పలేదనుకోకు, వీలువుంది. మొన్నటి ఆదివారం చేసిరట్లు చేశావా, చచ్చిపోతాను. అలవాటైపోయినావు నాకు. యెప్పుడన్నా దీనికి అంతమేవుంటే, యెట్లాబతుకుతానో తెలీదు.”

అనుసూయ అతని కోటుమీద చెంపల నానించి పరిగెత్తుకెళ్ళింది.

ఆమె పరిగెత్తడంచూస్తే ప్రకాశరావుకి చాలా యిష్టం. అంతసేపు ఆమె అందం చూడనట్లేతోచి ‘అనుసూయా’ అని కేకేశాడు, ఆమె తీగెలదగ్గర నీడలో ఆగి వెనక్కిచూసింది. మళ్ళీ అతని దగ్గిరకి వెన్నెట్లో వెడుతో, యెవరన్నా చూస్తారని భయపడి చీకట్లోకి వెళ్ళమని సౌజ్ఞచేసింది. ప్రకాశరావు రెండు నిమిషాలు నుంచుని యింటివేపు నడిచాడు.

ఇన్నాళ్ళు యింతస్నేహించేసినా, తనకి స్వాధీనంకాక అనుసూయ తిప్పలు పెడుతోందని అతనికి విసుకుగావుంది. ఎక్కువ చనువు తీచుకుంటే తరువాత పదిరోజులు రావడం మానేస్తుంది. కాని అతనికి రాత్రులిట్లా అనుసూయతో తమాషాగా గడపడం చాలా ఆనందంగా వుంది.

అనుసూయ తీగెలుదూకి, తలవొంచుకుని వంటింటి తలుపుతీసి లోపలికివెళ్ళి, గడియవేసి చావిట్లో మంచంమీద కూచుంది. గోడకి దీపంబుడ్డి వెలుగుతోంది. మామా అత్తా, యిద్దిరూ పక్కగదిలో గురకపందాలేసుకుంటున్నారు. సూర్యనారాయణ వూళ్ళో స్నేహితులతో చదువుకుని అక్కడే పడుకుంటున్నాడు. అనుభవించిన ‘ఎక్స్ప్రెస్ మెంట్’ వల్ల నిద్రరావడంలేదు. ఇంకా ప్రకాశరావుతో బైట వుండిపోవాలని పిస్తోంది. మళ్ళీ వెడితే వుంటాడా? వృథాగా తొందరపడి వచ్చేశాననుకుని. మళ్ళీ లేచి చప్పుడు కాకుండా దొడ్లోకివెళ్ళింది. గేటు దాటు తున్న ప్రకాశరావు కనపడ్డాడు. ‘ఏమండి’ అని కొంచం బిగ్గిరిగా

కేకేసింది. అతను వెళ్ళిపోయినాడు. వినపడలేదో ఏమో ?

అప్పుడే యెందుకు వెళ్ళిపోవాలి ? నేను మళ్ళీ వస్తానేమో అనుకోకూడదూ ? అని కోపం తెచ్చుకుంది. వెన్నెలవంక చూస్తూ ఆ విశాల శాంత సముద్రం మధ్య నుంచుంది. పారిజాతం పువ్వులు నాలుగేరి తలలో పెట్టుకుంది. ఇటూ అటూ తిరిగింది. బాదంచెట్టు నీడకింద బావివెనక చూసేప్పటికి దొంగలు జ్ఞాపకంవచ్చి, మెళ్ళో గొలుసుతీసి చూసుకుంది. దాన్ని బావుంచన్నాడుకదూ ? ఆ బిళ్ళ యేంవాసనేసింది ? వాసనేం కనపట్టలేదే ? దాన్ని ముద్దుపెట్టుకుని దీర్ఘనిశ్వాసం విడిచింది. తన మెడమీద యెంతో అందంగా వుంచన్నాడు ఆ గొలుసు. ఎట్లా కనపడి వుంటుంది ? ఇంట్లోకివెళ్ళి అర్ధంతీసుకుని మంచంమీద కూచుంది దీపం అద్దంమీద పడేట్టు—మొహంపక్కటిగావుందే ? ఇటుతిరిగి అటుతిరిగి మొహం కనపడేట్టు చేసింది. తనకళ్ళు సీతామహాలక్ష్మి కళ్ళలాగుండ కూడదూ ? పెద్దగా కోలగా ! జుట్టువిప్పి మొహం మీదికి లాక్కుని చూసుకుంది. ఇప్పుడతను తనని చూస్తే—శనివారం రాత్రి జుట్టిట్టా పెట్టుకుని వెళ్ళాలి. చూడగానే ఆ అందంచూసి ఆశ్చర్యపోతాడు. కళ్ళు కొంచెం పెద్దగా కనబడేట్టు కాటిక పెట్టుకోడానికి వీలైతే ! అత్త బొట్టు పెట్టిలోని కాటిక పెట్టుకుని వెడితే ! తెల్లారి వాళ్ళు లేవకముందే కకిగేసుకోలేనూ ? అయినా వెన్నెట్లా కాటిక కనబడుతుందా అతనికి ?

ఏమీతోచదు. నిద్రరాదు. ఏదో చెయ్యాలనిపిస్తుంది. ఏమీ చెయ్యాలో తెలీదు. వెన్నెలకేసి చూస్తుంది. చూస్తున్న కొద్దీబాధ కాని ఆ వెన్నెలనూ, బాధనూ వొదలలేదు — యవ్వనంలో ఆబాధ ఎంతో దుస్సహమనిపిస్తుంది—యవ్వనం పోయిం తరవాత ఆ బాధలేదే అని యేడుస్తారు.

అనుసూయ మర్నాడు పొద్దున్న ఎనిమిదింటికి లేచింది.

“మరీ యీఅమ్మ యింతపొద్దెక్కి లేస్తుందేం ? రాత్రంతా యేంచేస్తుంది ? పరిక్షలా ? చదువా ? ఆడాప్టరుగాణ్ణి తలుచుకుంటూ

జాగారంచేస్తుంది గావును !” అంటున్నాడు సూర్యనారాయణ, ఫస్టుఫారం జయించిన వస్తాడు.

* * *

నీతివేత్తలు, మనుషులకు ముఖ్యంగా స్త్రీలకు శరీరము వుందని మరిచిపోతారు. కొన్ని పరిస్థితులలో నరాలు ఉద్రేకంతోనిండి బాధపడతాయి—ఎంతప్రయత్నించినా అవి శాంతించవు, మనోబలమూ, యింద్రియ నిగ్రహమూ బోధిస్తారు, కాలునరం లాగేప్పుడుగాని, తలనొప్పి వచ్చి నప్పుడు కాని ఆ యింద్రియ నిగ్రహం నీతివేత్తలకు ఎంతవరకు సహాయ పడుతుందో ! సాధారణంగా యీనీతివిశారదులకు కామబలం తక్కువ. వెన్నెలవల్లనూ, పువ్వులవల్లనూ, వారికి యేమాత్రమూ, అశాంతిగాని, బాధగానికలగదు. రక్తాన్ని వుకికెత్తించి అర్థంకాని వేదనతో, తపనపెట్టే మహారసికత్వం వారినిపట్టదు. అజీర్ణవ్యాధితో బాధపడే వారు, తిండుపోతుల్ని ఎట్లావెక్కిరిస్తారో, నైతికాధికారులూ, సంఘాధికారులూ ఆవిధంగానే యవ్వన జ్వరంతో బాధపడేవాళ్ళని దండిస్తారు.

పుట్టిల్లు

మొన్న సూర్యనారాయణ పెద్ద తగూపెట్టాడు. వాడిపక్షం అత్తా, మామా కూడా అందుకున్నారు. సూర్యనారాయణ తనకి తల నొప్పిగా వుంచంటే, వాళ్ళ బళ్ళో కుర్రాడు

“నీకేంరా ! డాక్టరు నాన్నగా రుండగా తలనొప్పికి మందే దొరక లేదా ?” అని,

యింకోడితో “అదృష్టమంటే వీడిదిరా—వీణ్ణికన్న తల్లితండ్రీ వుండగా, అందమైన తల్లి, డాక్టరు తండ్రీ దొరికారు. అస్తీ సరేకద ! వీడికింక చదువెందుకు అనిఅన్నాట్ట?”

ఆమాటలతో సూర్యనారాయణ యేడ్చి యిల్లంతా గోలచేశాడు. ముసలివాళ్ళకి అనుసూయ చేస్తున్నదేమీ తెలీదుగాని, అనిందకు ఆమె బాధ్యురాలై నట్టు వాణ్ణి వెనకేసుకొచ్చారు.

“మనకి తెలీకండా వాణ్ణెక్కడ కలుసుకుంటోందో ?” అన్నాడు కూడాను సూర్యనారాయణ. కోపమొచ్చి అమ్మా వాళ్ళింటికి వచ్చేసింది అనుసూయ.

అమావాస్యరాత్రి, అమ్మ ముట్టయింది. అమ్మ ఆ అరుగుమీద పడు కుంటే యీఅరుగుమీద అనుసూయ పడుకుంది. ఈసారి వచ్చినప్పణ్ణించి మా మామయ్య సీతారామయ్యతరహా ఒకమోస్తరుగావుంది, తనలో యేదో కొత్తమార్పు చూచి విభ్రాంతుడైనట్టు చూస్తున్నాడు. తనని కొంచెం పెద్దదాన్నివలె గౌరవంచేస్తున్నాడు. పెంపకమయిగంనేమో! మళ్ళీ

సూర్యనారాయణ సంగతి విని బాగా తీట్టాడువాణ్ణి. డాక్టరు సంగతంతా వాడు కల్పించిందే అన్నాడు. అతనూ అత్త ఆగదిలో పడుకుంటారు. ఎండాకాలమైనా అత్తని బైట పడుకోనీడు. ఎంత వుక్కగావుందో.... యీవాళ! యీవుక్కలో ఆగదిలోయెట్లా నిద్రపడుతుందో యీ దోమల్లో? నిన్నరాత్రి అత్తయ్య ఆర్థరాత్రి తనపక్కలో పడుకుంటే లేపుకువెళ్ళాడు. ఇంకా నిద్రపట్టదు.

ప్రకాశరావుచగ్గరికి ఆస్పత్రికి వెళ్ళాలనివుంది. వెన్నెల పోయింది. చీకట్లో భయంలేకుండా అతని. బుజంమీద చెయ్యేసి చెంప ఆనిస్తో తిరగవొచ్చు. కింద తేళ్లా పాములూ వుంటాయని భయం. తనకికూడా బూడ్సులుంటే యెంతబాగుంటుంది! ఏంచేస్తున్నాడో ప్రకాశరావు? అతని యిల్లెట్లావుంటుందో!

మళ్ళీ ఆదివారంరాత్రి వస్తానంది. ఆస్పత్రికి. ఆరోపున వెళ్ళాలి అత్తగారింటికి. కాని ఆ వెధవ సూర్యనారాయణ! వాణ్ణి బాగా తంటే?

నిద్రపట్టింది. ఎవరో లేపురున్నారు. ఎందుకు? వుందూ. అబ్బా! ఇంకా చెయ్యిపట్టుకుని కదిలిస్తున్నాడు. ఎందుకబ్బా? లేచింది. పక్కలో యెవరు అత్తయ్య....మాట మాట్లాడరు. యెవరో? లేచి రమ్మని చెయ్యిపట్టుకుని లాగుతున్నారు. ఈ అత్తయ్య మళ్ళీవొచ్చి పడుకుందిగావును. లేవదీసి తనని యెక్కడికో తీసుకుపోతున్నారు. గది గుమ్మం కాళ్ళకి తగిలింది. పడతా—యెందుకట్లా గట్టిగా పట్టు కుంటారు? ఎవరు?—నొప్పి—వొదులు. అక్కడ పట్టుకోక. ఎవరు? కళ్ళుతెరిచింది. కటిక కీకటి యెవరో చెప్ప. చెపితేనేగాని రాను. నేనూ? నేనంటే?.....యెవరు? మామయ్యా....నువ్వు! యెందుకు?రాను....ఆగదిలోకి 'యెందుకు?....లాగకు....ఏమిచిది తగు ల్తోంది....మంచం....తొయ్యకు నన్ను....నిచ్చి వొదలటం లేదు. అరిస్తే వొదులుతాడేమో?

“అమ్మా, అమ్మా”

మామయ్య అంటున్నాడు. “మీ అత్తయ్య అనుకున్నాను. నిన్ను -
చీకట్లో. ఎంత పొరపాటు! యెవరితో చెప్పకేం? నిన్ను చూసి
నలుగురూ నవ్వుతారు. అమ్మతోనైనా చెప్పకు. చెప్పవుకదా? చెప్ప
నను వొడుల్తా?

“సరేలే!”

అ త్తి ల్లు

“ఎప్పుడన్నా నాకు బడలాయెంపై వెళ్ళిపోతే నువ్వేమోతావు?”

“ఏమీకాను, ఏమోతాను ! ఏమో, ఏమోతానో !”

“నీకు దిగులెయ్యదూ ?”

“నాఖర్మం—యేంచేస్తాను ?”

“ఇవాళంతా యేంచేస్తున్నావు ? మధ్యాన్నం యింటికొస్తే కనపడలేదేం, దొరసానిగారు !”

“మిమ్మల్ని వాళ్ళందర్లానూ చూడడం భయంగావుంది. నామొహంలో సంతోషం, నా కళ్ళల్లో ప్రేమా అందరికీ కనపడుతున్నట్టున్నాయి.”

“ఏదీ, నన్ను చూడనీ కనపడుతున్నాయేమో !”

“మీకు కనపడవు. వాచీని యెక్కడ కనపడ్డా చంపేందుకు వెతికేవాళ్ళకిమాత్రం కనపడతాయి.”

“ఎవరన్నా యేమన్నా అన్నారా ?”

“సూర్యనారాయణ ముఖ్యం. మొన్న ‘అమ్మ యెప్పుడో అప్పుడు డాక్టరుతో లేచిపోయేదే!’ అన్నాడు అందరి ముందరాను !

ఏంచెయ్యను ? మొన్నరాత్రి తలుపుచాటున చాక్కున్నాడు నేనెక్కడికన్నా వెడతానేమో చూడ్డానికి”

“మనం యెక్కడ కలుసుకోడం అద్దే మంచిదనుకోను.”

“చూడనీండి, చూస్తే చూశారు. చూడనీండి.”

“భయంలేచా ? వూరుకుంటారా ?”

“ఏమో ! ఏంచేస్తారో చెయ్యనీండి.”

“నాకుమాత్రం నలుగురినోళ్ళలోనూ పడడం యిష్టం లేదు.”

“ఎందుకు భయం ? మనం యేంచేస్తున్నాం ? రాత్రి వెన్నెయ్యో కొంచెంసేపు మాట్లాడుకోడం మహాతప్పా ?”

“వాళ్ళంతే అంటారా ? ఈ వాదనెందుకుగాని యిట్లాకూచో. మంచుతో తడిసింది. ఇక్కడ వుంటే యెప్పుడో ఒకప్పుడు యెవరో ఒకరు చూసేమాట నిజమే. లోపల కూచుందాం, కుర్చీలున్నాయి, తలుపు తీసివుందేమో చూస్తాను.”

అడది భయపడ్డంతసేపే మొగవాడి దైర్యం.

“నేను లోపలికి రాను.”

“ఎన్నాళ్ళు మొండితనం ?”

“నేనురాను. తప్పు.”

ప్రకాశరావు నవ్వాడు.

“ఇది తప్పుకామా ? యిట్టారా.”

చీకటి, వొంటరితనమూ, అసహాయమైన బాలిక తనచేతుల్లో వుండడమూ, ప్రకాశరావు రక్తానికి వేడెక్కించాయి. ఈ పిల్ల యిన్నాళ్లు తన నెట్లా తప్పించుకుంటోంది ? తన అశ్రద్ధచాతనే; తన నెమ్మదితనం వల్లనే. ఇట్లాతను తాత్పరం చేస్తే యింకెవరో తీసుకుంటారు. దగ్గర చేరి శరీరాన్ని వొత్తుగా ఆనించి చేతులతో, అంతా స్పృశిస్తో ఆమె నుద్రేకింపచేయ ప్రయత్నించాడు. అనుసూయ వలవాసనతగిలిన లేడి పిల్లవలె అవరిపడి లేచింది, అతనూ లేచి “రా, అనుసూయా, నన్నేడి పించకు. నాకుతెలుసును నేను నీకు కావాలని. చూడు—నీకళ్ళల్లో సిగ్గు చెప్పడంలేదూ ?” అన్నాడువేడిగా.

అనుసూయ, ప్రయత్నంమీద బలం తెచ్చుకుంది, అతన్ని తోసేసి అరుగుమీదనించి కిందికి దిగింది. ప్రకాశరావు ఆమెను యామైనా వొచలతలచుకోలేదు. కిందినించి పైకి లాగేశాడు.

“....నిన్ను వొచలను.....ఇంక యిట్లాఐతే నేను రాను. చూడు. ఎందుకు నీకాభయం ? నేను డాక్టర్ని. అంత భారం నామీద వెయ్యి. ఒకసారి.....”

అనుసూయకి పెద్దభయం పట్టుకుంది, ఏంచెయ్యాలి ? మళ్ళీ వొదిలించుకుని యింటికేసి చూసింది.

“పోనీండి రాకపోతేపోయినారు, నేనుండను. నన్నట్లా ముట్టుకోవద్దు. వుండండి యెవరో వొస్తున్నారు.”

వొదిలించుకుని ఒక్కపరుగు తీసింది. వెనక డాక్టరు రోజుతూ వెళ్ళాడు, తీగెలు దూకేస్తోవుంటే, చెరుగు పట్టుకున్నాడు. చీరె పరుమని చిరిగి డాక్టరు వెనక్కి కూలపడ్డాడు. వెనక్కి తిరిగిచూసి నవ్వు ఆపుకోలేక నవ్వి పారిపోయింది.

* * *

ప్రకాశరావుకి చాలాకోపం వచ్చింది. ఆమెని యింకెప్పుడూ చూడకూడదని నిశ్చయించుకున్నాడు. పదిరోజులు గడిచాయి.

అతను అనుసూయగారి యింటికన్నా వెళ్ళలేదు. బాధగావుంది అనుసూయనిచూడక పోవడం. ప్రేమకన్నా కోపం యెక్కువగావుంది మరి. తనకి దొరక్కపోవడం — అనుసూయ ఆ తెలివితక్కువపిల్ల తన వాంఛని ధిఖిస్తుందా : రోబరుచుకుని, ఆ అల్లరి కంఠంలొంచి జాలివొలికే ప్రేమ శబ్దాలు రప్పించాలి, ఇంక శక్తిలేక తనపాదాల దగ్గర పడిపోవాలి ఆమె.

అనుసూయ మాత్రం డాక్టర్ని యింక యెన్నటికీ చూడకూడదని నిశ్చయించుకుంది. తరతరాలనించి వొస్తున్న గుణాలు మనుషుల మృగస్థితిలోవున్ననాటి లజ్జా, బెట్టు, నిగ్రహమూ, ఇంకా మనుషుల్లో పూర్వంనించి వొస్తున్న, పాపమంటే భయమూ, లోబడితే నాశనమవుతామనే నిశ్చయమూ యివ్వన్నీ ఆమె! తెలీకండా, ఆమెని కాపాడుతున్నాయి.

కాని విధి వేరేవిధంగా తలిచింది. ఆమెని నీతిలోవుంచాలని తంటాలుపడే ఆమెమనుషులే ఆమెని డాక్టరు చేతుల్లోకి నెట్టారు.

వ్యభిచారాల్లోకీ, వైరాగ్యాల్లోకీ కూడా బలవంతాన మనుషుల్ని నెట్టేది ఆపులే. వారి బుద్ధి హీనత్వంవల్లా, క్రూరత్వంవల్లా.

అనుసూయ జుట్టు తీయించడానికి ముహూర్తం నిశ్చయమయింది. డాక్టర్ని కలుసుకోకూడదను కుంది, కాని ఈ ఆపదలో ఎవరు దిక్కు !

అ త్తి ల్లు

“బలవంతంగా లాక్కెడతారుట. ఎల్లండే! ఏంచెయ్యనండి : తరవాత యెట్లాబతకను ? ఎవరిముందైనా నామొహం యెట్లా చూపించను ? మళ్ళీ మీవగ్గిరికి యెట్లారాను ? ఎట్లా ? మీరేదో సహాయంచేస్తామన్నారు. ఏంచేస్తారిప్పుడు ? చెప్పండి....ముందుచెప్పండి....తరవాత నేను బతకను. ఎట్లానూ చచ్చిపోతా....రేపే....అట్లా అనకండి....మీకు తెలీదు. నేను చూడలా : బలవంతం చేస్తారు లోకమంతా హర్షిస్తుంది. పైగా వాళ్ళకే సహాయపడతారు. నేను చూడలా : వాళ్ళగరిమెళ్ళవారి అమ్మాయినేంచేశారు ? ఏడుస్తోఅరుస్తోతన్ను కుంటున్న దాన్ని రోడ్దంబడి మంచంలోవేసి కట్టుకుపోయి తీసేశారు. నాకు భయమేస్తోంది. మా మామయ్యకూడా వాళ్ళవేపే ఐనాడు. నేను రేపే చచ్చిపోతా. మీరేమన్నా మందిచ్చి మీచేత్తోనే చంపండి.”

అని అనుసూయ ఆరాత్రి ప్రకాశరావు కంఠంకావిలించుకొని యేడ్చింది. అతనేవేవోచెప్పి వోదార్చాలని చూశాడు. కానిఆమెకివిశ్వాసం కలిగించలేక పోయినాడు.

“ఇప్పుడిట్లా యెందుకు నిశ్చయించారు వున్నట్లువుండి ?”

“ఆ సూర్యనారాయణ వెధవ. వాడే . వాణ్ణొక్కసారి తన్నలేరూ మీరు ? మీకూ నాకూ సంబంధంవున్నదని వొకటే వాగుడు ప్రతిచోటా : పొద్దున్నలేస్తే అదే పనివాడికి.

‘అమ్మ ఎప్పుడో ఆడాక్టరు వెధవతో లేచిపోయ్యేదేకాని....’

అంటోవుంటాడు. వాళ్ళకి అనుమానంతోచింది. ఊళ్ళోఅంతా అంటున్నారట, ఏమేమిటో! వాడి స్కూలుపిల్లలు యెదోఅన్నారట వాణ్ణి. ఒకటే తిట్టాడు నన్ను ఆ సాయంత్రం. అంచరినోళ్ళాముయ్యాని యీపనికి నిశ్చయించుకున్నారు....

ఈ రాత్రి దొడ్డిచగ్గర కాపిలికూచున్నాడు వాడు. రహస్యంగా, వాణ్ణి బైటపెట్టి తలుపేళాను. నిద్ర అపుకోలేకపోయినాడు గావును.

అబ్బా చాలా తల నొప్పిగా వుంచండి వాడిసంగతి చూస్తే! ఎందుకు నన్నిట్లా యేడిపిస్తాడు? లోకమంతా నన్నెందుకిట్లా యేడిపిస్తుంది నా సంగతి వాళ్ళకెందుకు? నేనేమన్నా వాళ్ళతోలికివెళ్ళి, వాళ్ళని అల్లరి పెట్టానా? వీడ్చొక్కణ్ణి నాకెందుకు కట్టిపెట్టారో!....వీళ్ళందరిని, బంధువుల్ని లోకాన్ని వదిలేసి యెక్కడికన్నా వెళ్ళిపోయ్యే వీలేవుంటే—

“నన్నూ—”

మిమ్మల్నిని. మొగవారు మిమ్మల్ని నమ్మాను. ఏమీ సహాయం చెయ్యలేరూ! మీ ప్రేమ లేకుండా మిమ్మల్నిట్లా కలుసుకో కుండా బతకడం యెట్లా?”

అతని బుజంమీద వేళ్ళాడుతో యేడుస్తోంది. అతనికి వోదార్చే మార్గం తెలీలేదు. చుట్టూ మెల్లిగా చేతులుపోనిచ్చి ముందుకు లాక్కున్నాడు. మొహంయెత్తి ముద్దుపెట్టుకుని, అమెని గట్టిగా అదిమి మెల్లిగా గదివేపు తీసికెళ్ళాడు. మొగాడికి ఆడదాన్ని వోదార్చేమార్గం అదొక్కటే తెలుసు.

‘పాపం, యెన్నికష్టాలో నీకు, నేనున్నానుగా, నేనుండగా యెవరేంచేస్తారు? నిన్నిట్లాపట్టుకుంటే యెవరొస్తారో రమ్మను, ఈబాధ అన్ని పోగొడతగా, అన్నీ మరిచిపోయ్యేట్టు చెయ్యనా?’

ఇంటిచగ్గర ఆ ముసలివాళ్ళతో పడివుండడం, తన పెంపుడు కొడుకు తన ప్రాణాలు కొరుక్కుతినడం, వాడిఅనుమానాలకీ,

అసహ్యపు మాటలకీ తను పడవలసి రావడం, యెవరు చూస్తారో అనే భయంతో తనుప్రతిరోజూ మాయోపాయాలు పన్నడం, తన వెంట్రోకలు తీసేస్తారని యీ అల్లరీ, భయమూ, తన నిర్మలమైన ప్రేమకి యీ విఘాతాలూ, యివన్నీ జ్ఞాపకం వొచ్చి, విసుకూ, అలసటా కలిగాయి. యిదివరకంతా తల్లిమీద ప్రేమ రక్షరేకుగావుంది, కాని తనవెంట్రోకలు తీయించవొద్దని యెంతయేడ్చినా ఆ తల్లి విన్నదికాదు. పైగా తాను ప్రకాశరావుని చూడడం మానుకున్నా, వాళ్ళ అనుమానాలు మానలేదు. ప్రజలు వాళ్ళకి తనకంటే యెక్కువైనారు. అంత నిర్దయగా చూసేతల్లిమీద తనకిమాత్రం యెందుకు ప్రేమవుండాలి ?

ప్రకాశరావు లోపలికి తీసుకుపోతోవుంటే వూరుకుంది. అతనితో పోట్లాడ్డానికి వుత్సాహమూ శక్తి లేవు.

గదిలోపల పక్కమీద సగంవరకు వెన్నెల అందంగా పడుతోంది. అనుసూయ పరుపుమీద చీకట్లో కూచుంది.

“ఇట్లా వెన్నెట్లోకిరా. దగ్గిరిగా. బావుండాలా ? ఇట్లా వుండనీ. ఇన్నాళ్ళెందుకు భయపడ్డావు ? ఇంకా ఎందుకు ఆ చిన్నదుఖం ? వెన్నెలవేపు తిప్పు మొఖం, ఒకసారి నవ్వు, చిన్ననవ్వు చూపించు. కోపమా నామీద ?”

“చక్కిలిగిలి. వొద్దు, కొంచెంవుండండి ?”

“ఇన్నాళ్ళుదాచేశావు నాదగ్గిరించి. వుండు ఒకసారి చూడనీచీకట్లోకి వొంగకు. వొదులు.”

మూలలు కనపడని గది. వుచయించే చంద్రుకి వెన్నెలా, వొంటరిగా పరపురుషుడితో దగ్గిరిగా వుండడం, చాలాకొత్తగా, వింతగా ఆకర్షించింది. ఆమెని

ఆరాత్రి అనుసూయకి_ కొత్తసిగ్గు వొచ్చింది. ప్రకాశరావు వంక చూడడు. తల అవతలకి తిప్పేసుకుంటుంది. మాట్లాడడు. ఆవెన్నెలా, తనకంతంలో నాడీ. హృదయమూ అన్నీ మాట్లాడుతో వుంటే. తనువేరే యెందుకు మాట్లాడాలి? అలిసి, సిగ్గుతో మూసు కునివున్న కళ్ళని ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. రెండుచేతులూ జాచి అతని తలని గట్టిగా కౌగలించుకొని—

“నేను వెళ్ళను యింటికింక వెళ్ళను. నిన్నువొదిలి”

“యెందుకు వెళ్ళడం వుంకిపో.”

“తెల్లారినా—”

“తెల్లారిందాకా.”

“అంతే?”

“తరువాత యెట్లా మరి!”

పుట్టిల్లు

పొద్దుణ్ణించి అన్నంలేకపోవడమువల్ల అర్థరాత్రినా నిద్రరాదు. ఎలికలు మూలనించి మూలకి పరిగెత్తితే భయంగావుంది. చీకట్లో కరుస్తాయేమో ! యెంతసేపు చప్పట్లుకొడుతో కూచోగలదు ? ఎన్నాళ్ళుంచుతారు తనని యీ గదిలో ? పొద్దున్న. అత్తకొట్టిన దెబ్బలు యింకా మంటపుడుతున్నాయి. తనని కన్న అమ్మకంటే, మొగవాడు మామయ్యకంటే, యీ అత్తయ్యకి యెందుకో కోపం ? యామైనా తను డాక్టర్ని చూడకుండా మాన్తానని వొప్పుకోకూడదు. పాపం ఆయన తనకోసం దిగులుపెట్టుకోడూ ? పోనీ, అమ్మా వాళ్ళూ అపరదిష్ట అంటారుగనక. తను వాళ్ళకోసం ప్రకాశరావుని వాదులుకోవచ్చు కాని ఆయన తనని అంతగా ప్రేమించేట్టు చేసుకుని ఆయన్ని వొదిలెయ్యడం ఆయనయడల న్యాయంకాదు. తనులేక వొక్కడూ యెట్లా గడుపుతాడు రాత్రులు ? వెన్నెలలో తడిసిన జుట్టుతో ఆడుకోడం తనని వదలలేక వదలలేక తిరిగిచూస్తో వెళ్ళడం, తను రావడం ఆలిస్యమైతే ముళ్ళమీవవలె బాధపడడం, తన అందంచూసి, కాంక్షించి అనుభవించడం అన్నీతలచుకొని చేతుల్ని వుత్తరొమ్ముకి బిగించుకొని పెదవులు ముద్దుపెట్టుకున్నట్టుగా చేసి తన్మయత్వంచెందింది. తనరొమ్ముకి అట్లా అతన్ని సిగ్గుతో వొత్తుకున్న నిమిషం, అప్పుడు వొంట్లోంచి పరిగెత్తిన విద్యుచ్ఛక్తి స్ఫురణకువచ్చాయి.

ఎన్నాళ్ళు యిట్లా కట్టిపెడతారు ? వొదలగానే ఆయన దగ్గిరకి వెళ్ళిపోవాలి. ఈమూన్నాళ్లా యామనుకుంటున్నాడో ! యేంగోల పెడుతున్నాడో ! ఒక్కచీటి పంపడానికన్నా వీలుంటే బాగుండును ! కబురన్నా పంపితే !.....యెట్లా ?

ఎన్నిదెబ్బలన్నా తినవొచ్చు ప్రేమకోసం తననుభవించిన సౌఖ్యంలో యీబాధ ఎన్నోవంతు ! కాని దెబ్బలుతినడం అసహ్యం. తనని అవమానపరిచినట్టు, మృగంతో సమానంచేసి నట్టయింది. అందులో అత్త ! ఆతాడుతో ! ఏం అధికారం తత్తకి తనమీద ! అత్త తప్పుచేస్తే తనచేత దెబ్బలుతింటుందా ? యింకోళ్ళనికొట్టడం యెంత అసహ్యం !

వాడు—సూర్యనారాయణ కొట్టడానికి మీవపడ్డాడు. మామయ్య గట్టిగా లాగేస్తేనేగాని లొంగాడుకాడు, వాడికెందుకో ఆకోపం ? వాడి స్నేహితులు వెక్కిరిస్తారని, ఆస్నేహితులకెందుకు ఆకోపం ? తన సంగతి యీలోకానికంతా యెందుకు ? యింతకోపం ! దాసీది రత్తి అది రోజుకి ఒకడితో వుంటుంది. దానికెంత కోపంవచ్చింది ! తిట్లు కూడా తిట్టింది తనని ! దొంగతనాలూ అవీ చేస్తే యింతకోపమురాదే ! మనిషిని చంపినవాణ్ణిచూస్తే కొంతభయమూ, గౌరవమూ వుంటాయి, కాని యిట్లాబీ స్త్రీ మీవమాత్రం.....

తనకి దిక్కులేక పోబట్టేకదూ యింతదౌర్జన్యం ! ఒక్కరూ తనవేపు పలికేవారు.....ఒకవేళ ప్రకాశరావే, ఆసమయాన అక్కడ వుంటే తననిట్లా తిట్టేవారా ? అమ్మ జుట్టుపట్టుకు యీడ్చేదా ? యిప్పుడన్నా అతనికి తెలిస్తే వూరుకుంటాడా ? వీళ్ళందరినీ తన్ని తనని విడిపించడూ ? పాపం, వీళ్ళని అతను తన్నవొస్తే మామయ్యనీ, అమ్మనీ యేమీ చెయ్యవొద్దినాలి. మామయ్య తననే చెయ్యలేదు. ఇంటికి మొగపెద్దయినా, అమ్మ తనని కన్నది. పెంచింది. యీ అత్త, అతను, తనని అత్తకొట్టినట్టు కొడుతోవుంటే చూడాలనివుంది.

మామయ్య వూరుకుంటాడా ? వూరుకోకపోతే, ఆయనికికూడా తన్నులే ! తనని వాదిలిపెట్టగానే అతనికి తెలియ చెయ్యాలి. తనని గదిలో పెట్టడమంటే యేమీటో తెలుస్తుంది వీళ్ళకి. ఈశిక్ష యెంతనీచం ! రోజూ మొగుళ్ళతో సరసాలూ, అనుభవాలూ, మోహమూ తీర్చుకొనే వాళ్ళు వీళ్ళాతనని శిక్షించడం ! తను యెంతో ఆనందంగా యింకోరిని ప్రేమిస్తే, దాన్ని, ఆ అనుభవాన్ని, యిట్లాంటి పాడు పేర్లతో పిలిస్తే తననీ తనప్రియుణ్ణి యెంతో అవమానపరచి నట్లయింది. యెంత అంపంగా, బలంగా, ధైర్యంగా, ప్రేమమూర్తివలె తనహృదయాన్ని యేలిన ఆ మహారాజునా, ఆ పాడు మాటలన్నీ వీళ్ళన్నది ! ఒక్కమాటా జవాబు చెప్పకండా వూరుకోవలసివచ్చిందా ! తనచేతులు, వేళ్ళు, మొహం, యెంతో అందంగా అప్పరసవలె వున్నాయని మళ్ళీ మళ్ళీ ముద్దులుపెట్టుకున్నాడు. తనజుట్టుతో యెట్లా ఆడుకున్నాడు ! ఆజుట్టుని పట్టుకుని యీడ్చింది అమ్మ. 'నెప్పో' అని యాడవడం, అతని చేతుల్లో ప్రేమతోనవ్విన తను యాడవడం యెంతో నీచమనిపించింది. మళ్ళీ ఆయన మొహమెట్లా చూడడం ? లోకంలో తనూమనిషినని యెట్లా తిరగడం ? తన అనుభవం వున్నతమని, సుందరమని వీళ్ళకి అర్థంకాదా ? లేకపోతే, లోకభయంవల్ల యిట్లా దెయ్యాలవుతారా ? అస్వభావికము, పశుసమానము, ఘోరము, రాక్షసమైనపని చేసినట్లు చూశారు. అత్త రోజూ చేస్తున్నపనే, అమ్మ తనని కనడానికి పొందిన అనుభవమే ! పరాయి పురుషుడనా ? ప్రకాశరావు పరాయివాడనా ? వీళ్ళందరికంటే తనకి అత్తాడు. ఎవరో కొత్తవాడు. మామయ్య, అత్తయ్యకి తన బంధువులందరికంటే యెక్కువవాడుకాలేమా ? తనకి అట్లానే !

ఎవరు తలుపు తెరుస్తున్నారు. అమ్మే బహుశా ! అకలిగావుంది. అన్నంపెడతారా ? దీపంలేదే ! ఎవరు ? దగ్గిరికివచ్చి కూచున్నారు. తినమని యింత పులిహోర ముందుపెట్టారు. ఎవరు ? మామయ్య లాగుంది. నోరు మంటపున్నీ మంచినీళ్ళడిగింది తెచ్చియిచ్చాడు.

“ప్రొద్దుణ్ణిందీ నీ అవస్తచూస్తే దిగులేసిందినాకు. మరినువ్వు చేసిన పనేమిటిచెప్పు ! ఈ సంబంధం మానుకోవాలి. అది మనకుల ప్రతిష్ఠకీ మన కుటుంబం పరువుకీ తగిన పనికాదు. వాప్పుకోవూ ? మామయ్యని నాకోసం వాప్పుకోవూ ?

గడ్డంకింద చెయ్యేకాదు చీకట్లో వెతికి.

“నిన్ను ప్రొద్దున్న అత్తయ్య కొడుతోవుంటే నాకెట్లా వుందను కున్నావు ? నన్ను కొట్టినట్టయింది. చిన్నప్పట్టిందీ నీమీద నాకెంతో ప్రేమ అని నీకు తెలుసు కదా ? నాతో ఎందుకు చెప్పలాముందే ? యిట్లా మన ప్రతిష్ఠ పాడుచేసి. అన్యాయంగా దెబ్బలు తింటావా ? పాపం. చూడనీ, యెట్లా బొబ్బలు కట్టేందో—మందురాయినా ?”

చేతితో నడుమును తాకిచూస్తున్నాడు. ఇదేమిటి మామయ్య యిట్లా చేస్తున్నాడు? లేచి పక్కగా వెళ్ళింది.

“ఎందుకు అట్లా వెళ్ళిపోతావు ? నేనేగదా ! యెంతో ప్రేమ నీమీద ! యెన్నాళ్ళనించో నీమీద మనసూ !”

చీకట్లో పట్టుకున్నాడు.

“ఇదేమిటి, మామయ్యా ? నామీద నీకిట్లాంటి కోర్కె ! చీ, చీ వొదిలెయ్యి.....అబ్బా ! అరుస్తాను. వూ.....వూపిరాట్టలేదు. వాదులు” గట్టిగా పోట్లాడి వొదిలించుకుంది.

“అ డార్డరు వెధవ విలవచెయ్యకపోతానా ? చిన్నప్పట్టిందీ నీ జాగ్రత్త తీసుకుంటే యిదా కృతజ్ఞత ! వెధవబెట్టు. అబ్బో నీ నీతి; నీపాతివ్రత్యం నేనెరగనిదా ?”

“పోనీలే నేను పాపిష్టిదాన్నే. నా సంగతి నీకెందుకు పో”

“పోతా, పోతా, నోరుమూసుకుని యిట్లారా”

“వాద్దు”

“నాబాబువికదూ ? నీకింకేమీ భయంవాద్దు, నేను కాపాడతాగా ? నిన్నెవరూ ఏమీ అనరు. నేనననీను. చంపేస్తాను. నీయిష్టం — కావలిస్తే

ఎవరికీ తెలీకండా ఆ డాక్టరు దగ్గరికి నేనే తీసుకుపోతా రా.”

“చీ, చీ. అమ్మతో చెవుతానుండు. ఏమిటీ పాడుబుద్ధి నీకు?—
యిన్నేళ్ళొచ్చి—”

“ఓసి తప్పుడుముండా, నీతులు బోధిస్తున్నావుటే—నీ మొహం
నిన్నడిగేదేమిటి? విను. ఇదివరకంటే నేనడగడమూతప్పే నువ్వు
వొప్పుకోడమూ తప్పే! కాని యిప్పుడేం అభ్యంతరం? ఎట్లానూ
చెడ్డావు. నేనోటీ వాడోటీనా! అందులో మామయ్యని — చిన్నప్పణ్ణించి
నిన్ను ప్రేమించినవాణ్ణి. నీ అత్త ఓబండ. మనిర్దరమూచేరి దాన్ని
యేడిపిద్దాం—ఏం? మాట్లాడు. ఇట్లాంటి యిష్టం సీకువుందని నాకు తెలీదు.
తెలిస్తే వాడిదాకా పోనిచ్చేవాణ్ణా నిన్ను! నాతో ఒక్కమాట అన
కూడదూ? ఆ రాత్రి జ్ఞాపకంలేదూ? చూశాను యిష్టపడతావేమోనని!
'భా పాపం! ఏమెరగనిపిల్ల! దానిజోలి నాకెందుకని' వూరుకున్నా ఏం?
ఏమంటావు?”

“ఉండు మామయ్యా, నాకిష్టంలేదు”

“ఇష్టం మహబాగా వుంటుంది, నా దగ్గరచెప్పకు కబుర్లు”

“వోదులు, వోదలకపోతే అరుస్తాను”

“అరుస్తావా? అరుస్తావా? నీగొంతు పిసుకుతాను, నీ నాలిక
చీలుస్తా. వాణ్ణి రివాల్యూరుపెట్టి కాలుస్తాను—ఎవరనుకున్నాడు! మర్యాదస్తుల
పిల్ల అనుకున్నాడా? భోగం—అనుకున్నాడా? ఎవడంట వాడు నీకు?
నీలుగుతావూపైగా! పాడుపనిచేసి! నోరుమూసుకో పడివుండు.”

గొంతునొక్కాడు ఒకచేత్తో — ప్రాణం ఎగిరిపోతోంది తన్ను
కుంది. దొర్లింది. చెయ్యికొంచెం వోదులుకాగానే బిగ్గరిగా అరిచింది.
ఇద్దరు ముగ్గురు పరిగెత్తుకొచ్చారు.

“ఏమిటి! ఏమిటి! ఎవరు? దొంగలు—దీపం దీపం—”

మామయ్య బట్టలు సద్దుకుంటో లేస్తున్నాడు.

“ఏంలేదు—ఏంలేదు—నీదుంపతెగా! నాచేతుల్లో నీకు హత్యజరి

గిందేనే ! ఎవరూలేరు—ఇదీ—ఇదీ—నీజింహతీస్తా—చూచుకో నాతడాఖా—
ఇది ఏదో కలవరిస్తోంది—కాదు పారిపోవాలని చూస్తోంది—

“ఎవరు : ఎవరు !”

“ఇదే—కిచిక్కించి దూకి పోవాలనుకుంది. ఏమిటాఅని దీపం
తెచ్చిచూస్తే—”

“అట్లాకాదు. దీన్ని కట్టివెయ్యాలరా ! కాళ్ళూచేతులూ విరక్కొట్టి—
అసలు దీని మనమణచాలి. పెద్దమన్నాటివారి అమ్మాయికి చేసినట్టు—
వాతలు పెడితేనేకాని బుద్ధిరాదు. ఇట్లాంటిపాళ్ళకి—ఓతాడు లేవే !”

“ఏమిటి యీఅర్చరాత్రి ? దానిమొహం పారిపోవడమేమిటి ?”
పోయిపడుకున్నారు.

నిజమే మామయ్య మంచిమాట అన్నాడు—పారిపోతే :

డాక్టరెక్కడవుంటాడో, ఏంచేస్తోవుంటాడో ? ఎంత ఆశ్చర్యం
కలుగుతుంది అతనికి ! కాని తనని యింతోనే వుంచుకుంటాడా ? మరి
వీళ్ళు వొచ్చి తగాదా పెడితే ! పోనీ యింకోవూరు పోవొచ్చు, బదలా
యింపు తెప్పించుకుంటాననికూడా అన్నాడు ఒకసారి. మరి వెంటనే
వెళ్ళిపోవడానికి వీలుంటుందా ? ఆ సంగతులన్ని అతనే చూసుకుంటాడు,
తనకెందుకు ముందే యీ సందేహాలు—అతని దగ్గిరికి వెళ్ళిపోయి, తరు
వాత యింకేం కావాలి తనకి ? వీళ్ళు బాగా ఏడుస్తారు. కాని పాపం
అమ్మఏడిస్తేతనకి దిగులుపుడుతుంది. కాని ఏందెయ్యగలదు. తను ?

ఇప్పుడెన్నిగంటలో మరి ? ఇప్పుడుకాదు — వెడితే ! ఆ రోడ్ల
వెంటడి వొకత్తా ! భయంకాదా ? రేపు వెళ్ళాలి కాని పగలు అందరూ
చూడరా ? అస్పత్రికివెడితే యెట్లా ? కాదు. రేపు సాయంత్రం చీకటిపడ్డాక
పోవాలి.

వీ యిల్లా లేదు

అమ్మా ! ఇంకోంచి తప్పించుకోడం, అంత కష్టంగాలేదు గాని, ఆ రోడ్లవెంబడి చీకట్లో నడిచి, ఎవరికంటా పడకుండా రావడం మాత్రం చాలా ప్రయాస అయింది, ప్రతివారూ విరోధుల్లాగే తోచారు, ఎంత దూరమనిపించింది ? కాని కష్టాలు గట్టెక్కాయి, డార్టరు లోపల యెవరి తోనో మాట్లాడుతున్నాడు. కొంచెంసేపు వరండాలో చీకట్లోనుంచుంది. ఆ కొత్తాయన వుండగా ఎట్లా లోపలికివెళ్ళడం ? ఆలస్యమవుతోంది. తనవాళ్ళు తరుముకువస్తే : ఈపాటికి వెతుక్కుంటో వుండాలి.

నొకరువొచ్చి, ఆమెనుచూసి, అడిగాడు, అనుసూయమ్మ వొచ్చింది చాలా జరూరుపనిట అని చెప్పమంది. ఈశ్వరుడి కరుణ అంటే అట్లా వుండాలి. అతను బుజంమీద చెయ్యివేసి లోపలికి తీసి కెళ్ళిం తరవాత ఏం చెయ్యగలరు తనవాళ్ళు ! పమిటా జుట్టూ సర్దుకుంది జవాను చెప్పడం వినపడ్డది. మాటల్లేవు. రాలేదేం ? అవసరమైన పని కావును. కాని యీబైట కూచోడమెట్లా. తెగించింది. తలుపు తోసుకుని లోపలికి నడిచింది. ఆమెని చూడడంతో ప్రకాశరావు మొహంతెల్ల నయింది. ఆమె మాట్లాడకముందే, అతను కోపంతో “మాట్లాడుతున్నాను కనపడ్డంలేదూ ? బైట కూచోండి, వస్తాను.” అని, ఇంగ్లీషులో తన సంగతే ఆ రెండో ఆయనతో చెపుతున్నాడు. ఏదో అబద్ధమై వుంటుంది. తను లోపలికి రావడం తప్పుగావును ! తనకేం తెలుసు !

ఏమీ అనలేక బైటికి వెళ్ళింది. బైట రెండు బల్లలున్నాయి. వాటిమీద కూచుంది. రోడ్డుమీది వాళ్ళందరికీ కనపడుతోంది. అందరూ తననే చూస్తున్నారు. తనెంత రహస్యంగా రావాలనుకుందో, అంత బట్టబైలయింది. రాగానే ప్రకాశరావు తనని కావాలింతుంటాడనే గంపె డాశతో, విడువలక్కాగానే పరిగెత్తుకొచ్చింది. ఇట్లా చేశాడు. యెంత దుర్మార్గుడా? కాదు, దుర్మార్గుడుకాదేమో! ఆ కొత్తమనిషి యెవరో వుండబట్టి అట్లా చేశాడు. అంతేగాని తన నంత దయగా ప్రేమగా లాలించే ప్రకాశరావు మారిపోతాడా? ఇంకా ఆ కొత్త ఆయన యెప్పుడు వెడతాడు? గంటయింది. అప్పుడప్పుడు వాళ్ళుమాట్లాడే వ్యవహారం మాటలు ఆమె చెవుల్లో పడుతున్నాయి.

ఆయనెవరో వెళ్ళగానే తనను యెంత ఆదరంగా చూస్తాడో! తను అతని యింట్లోనే యెంత సుఖంగా వుండవచ్చో ఆలోచించు కుంటోంది. కిటికీలోంచి ఆకొత్తాయన బూడ్కులు కనపడుతున్నాయి. అవి యెంత సేపటికీ కవలవు. అప్పుడప్పుడు మాట్లాడకండా కూచుంటాడు. వెళ్ళడు మాట్లాడినప్పుడు ముగించే విధంగా మాటలు వినపడవు. తనని కలుసు కోవాలనే ఆత్మతతో ప్రకాశరావు “నరేలెండి, తకిండ్కి రేపు మాట్లాడుదాము” అని ఆయన్ని పంపేస్తాడనుకుంది. కాని ప్రకాశరావే కాపలసి ఆయన్ని కబుర్లలోకి దింపి ఆపుతున్నట్టు కూడా తోచింది.

చివరికి చైర్మనుగారు లేచారు. ఆయన్ని పంపేందుకు ప్రకాశరావు వరండాలోకి వచ్చాడు. ఆయన వెళ్ళగానే డాక్టరు అనుసూయవేపు తిరిగి

“ఇదేమిటి యిప్పుడొచ్చావిట్లా?” అన్నాడు. కంఠంలో కోపం వినపడుతోంది.

“రోపలికిరా” అని ఆమెని తన మందుల గదిలోకి తీసికెళ్ళాడు. వెంటనే ఆమె తన చేతుల్ని అతని మెడచుట్టూ వేసి మొహంకేసి చూసింది. ఆమె మొహాన్ని దగ్గిరిగా వొంచి ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. ఆమె అతనిమెడ వొదలక పెదవుల్ని దగ్గిరిగా తీసుకోడంచూసి అతనికి

భయంకలిగింది. మెల్లిగా వొదిలించుకుని

“ఏమిటి, తొందరగా చెప్పు” అన్నాడు.

“కనుకున్నంతరవాత వూరుకుంటా రనుకున్నామా, నన్ను గదిలోవేసి చాలా యేడిపించారు. నిన్నరాత్రి మామామ.....పరిగెత్తు కొచ్చాను. యింక నేను యింటికి వెళ్ళను.”

“వెళ్ళక !” అతని కంఠస్వరంలోని అనుమానం విని అనుసూయకి భయంకలిగింది.

“ఇక్కడేవుంటాను. ఎక్కడైనా వుంటాను”

“ఇంటిదగ్గర్నించి రావడం మంచిపనేనా ? నుదురు ముడుతలు పడ్డది. కళ్ళలో కోపం కనపడుతోంది.

“ఎట్లా వుండను ఆయింట్లో ? నన్నేంచేశారంటే....”

ఎట్లాగో మారిపోయినాడు యీ మూడురోజుల్లో. అంతా అతనితో చెప్పేస్తూ మనుకుంది. చెప్పడానికి అనుకున్న మాటలేవీ రావడంలేదు.

“చూడండి. మూడురాత్రులు కనపడకపోతే యేమను కున్నారు ? వూరంతా గోలయింది, మీకు తెలీలా ?”

తెలిసిందని తలవూయించాడు.

“మీరేం చెయ్యలేదేం ?”

“ఏం చెయ్యను ?”

“నా కేం తెలుస్తుంది ? మీకు తెలియాలి ! యేమేమిటో అనుకున్నాను. వాళ్ళని కైదు చేయిస్తారనీ. నన్ను తీసుకు వెడతారనీ యేమేమిటో అనుకున్నాను.....పోనీలెండి. అదంతా అయిపోయింది. తప్పించుకు వచ్చేశాను. యీ మూడురోజులూ మిమ్మల్ని చూడాలనే యెప్పుడుచూస్తానా అనే ! మళ్ళి యీ వాళ రాత్రి — మళ్ళి — యింక వొదిలిపెట్టను కదా—యింక యెప్పుడూ.....”

అతన్ని చాలా ప్రేమతో తాకింది. యీ ప్రేమనిచూసి అతని మొహంలో కలిగేమార్పు అనుసూయ గుండెల్లో భీతి పుట్టించింది. అతను

మాట్లాడితే వినాలని ఆగింది.

“అనలు యింటిదగ్గిరించి రావడం చాలా తప్పు. యిప్పుడేమై పోతావు ? నాకు కబురుపంపించి వుండవలసింది”

“మీదగ్గిర వుంటాను.”

“నాదగ్గిరా !”

“అవును.”

“ఇక్కడెట్లా వీలవుతుంది ? నువ్వు నాకెవరని యిక్కడ వుంచను?”

అనుసూయకి తెలిసింది.

“వుడ్డేంకీ. నేను వెళ్ళను, యెక్కడికి వెళ్ళను ?”

“ఇంటికి వెళ్ళాలి. మళ్ళీ వాళ్ళనుమానపడకముందే వెళ్ళాలి. నీశ్రేయస్సుకోరే చెపుతున్నాను, వాచ్చే కష్టాలు నీ కర్థంకావు. చిన్న దానివి.”

“నన్ను మళ్ళీ మీదగ్గిరికి రానీరు.”

“పోనీ !”

ప్రకాశరావు తననించి ఇట్లా విముఖుడు కావడం అనుసూయకి ఏమాత్రం అర్థంకాలేదు. మర్యాదస్తులైన మొగవాళ్ళని పాలించే మాలి న్యాలూ, స్వార్థాలూ ఆమెకింకా తెలీవు, తనేదో తప్పుచేశాననీ, తల్లి యిల్లు వొదలడం అతను ఎందుకో అంగీకరించడంలేదనీ, ఆమె మనసు వెనక ఆలోచించుకుంటోంది. తనని ప్రోత్సహించిన ఆనందానికి; రొమాన్సుకి తన సర్వస్వాన్ని వప్పగించి, వెనుకముందులు చూడకుండా ముందుకి దూకిన అనుసూయకి పాపం యీ అనుభవం భయంకరమైన కలమల్లేవుంది.

“ఎట్లా !” అంది, ఏం తోచక,

“ఎంతకాలం వాచ్చేదానివి ? నాకు ‘ట్రాన్స్ఫర్’ అయితే యేం చేసేదానివి ?”

“మిమ్మల్ని చూడకండానా : నేనుండలేను. మిమ్మల్ని ప్రేమించాను. చూడకండా బతకలేను. నేనువెళ్ళను.”

“ఇట్లా కాదు. నేనూ నిన్ను ప్రేమించాను కాని నాలుగు రాత్రులు గడిపితే—యెల్లకాలమూ వీలవుతుందా ? ఆలోచించుకో, నీబంధువులూ, సంసారమూ అన్నీ వొదిలి యిట్లా వచ్చేసి యేమైపోదామని ? నామాట విని వెంటనే వెళ్ళు.”

“నన్ను ప్రేమించినవిధం—ఆస్పత్రిలో మీరు, నేను—మీదాన్ని. నన్నే ప్రేమిస్తున్నానని. ఆమాటలని

“ఆసమయం అన్నవన్నీ నిజంగా వేవవాక్యాలుగా పట్టుకుంటావా? నువ్వింకా చిన్నదానివి నామాట విను.”

“అయితే నేను మీకక్కర్లేదూ ?”

“కావాలి. కాని యిట్లా యింటిదగ్గిరించి వచ్చి; నాతోవుంటే నన్ను పాడుచేస్తావు. నువ్వుపాడవుతావు. అందుకని చెపుతున్నాను.”

“మిమ్మల్ని చూడడానికి వీలుండదుగా ?

“అదే మంచిది.”

“అంతేనా : మిమ్మన్నెంత నమ్మానండి : యెంత ప్రేమించానండి :”

లోపల్నించి డాక్టర్ని యెవరో పిలుస్తున్నారు.

“నేనేమైపోవాలి ? యేమైనాసరే యింటికి వెళ్ళను. యేంకాను?”

“మీ యింటిదగ్గర దిగపెడతాను రా.”

ఎవరో తలుపు కొడుతున్నారు.

“వస్తున్నాను, యింతోకి వెళ్ళు” అన్నాడు డాక్టరు ఆ బైట వారితో

యింకా లాభంలేదనుకుంది. డాక్టరు చెయ్యిపట్టుకుని బైటికి తీసికెడుతోవుంటే మాట్లాడకండా యేడుస్తోవచ్చింది. వరండాలో ఒకసారి మళ్ళా డాక్టరు మొహంకేసి చూసింది. రాత్రికేసి చూసింది,

వీధిలో యెవరూ తిరగటంలేదు. “ఇంతేనండీ” అని మూలుగుతో యేడ్చి వీధులోకెళ్ళి “ఇంక నన్ను చూడరు. సుఖంగా బతకండి” అని వెళ్ళిపోయింది.

అనుసూయ వెళ్ళగానే డాక్టరు విచారంతో స్తంభంపట్టుకుని నుంచున్నాడు, ఒకనిమషం.

“ఆమె యెవరండీ? యీ అర్థరాత్రి అట్లాపంపించేశారు” అన్నారు చీకట్లో మూలనున్న ఆయన బల్లమీవనించి. ప్రకాశరావు అదిరిపడి ఎవరు వారన్నాడు.

“నేనండీ. సూరయ్యని”

ప్రకాశరావు సూరయ్యని రాత్రి పడుకోడానికి రమ్మన్న సంగతి మరిచిపోయినాడు. ఆయన పక్కన పల్లెటూరినించి మందు పుచ్చుకోడానికి వచ్చిన కమ్మాయన. భాగ్యవంతుడు. కనక ప్రకాశరావు ఆయనకి చాలా మర్యాదచేస్తున్నాడు. అతడు తనని ఆసయంలో చూసినందుకు అనుసూయమీద కోపమొచ్చింది.

“నావగ్గిరికి మందుకొచ్చేదిలేం. మంచిరకంకాదు. యింతో తగాదాపడి యిక్కడికి వచ్చి నన్ను యెక్కడన్నా వుండడానికి స్తలం చూపమంటుంది. నేనేంచెయ్యను! వెళ్ళమంటే యేడుస్తుంది.”

“పాపం యిప్పుడేమవుతుందో?”

“ఇంటికి పోతుంది. మనకెందుకులేండి. బైటకూచున్నారేం. చీకట్లో? పక్కేమన్నా యిస్తానుండండి” అని లోపలికి వెళ్ళిపోయినాడు.

సూరయ్యకి అరవై యేళ్ళువగ్గిరిగావచ్చినా ‘రొమాన్సు’ చావలేదు. జాలి యెండిపోలేదు. అనుసూయవంక చీకట్లో చూసినప్పుడే ఆమె లేత దృఢమైన నడుంవొంపు, చంపల కోలతనమూ కనపడ్డది. అనేక స్త్రీ సౌందర్యాలని చూసిన ఆతనికళ్ళకి, వాటి అనుభవమిచ్చే సౌఖ్యమూ ఆమె కంఠంలోవుండే ‘పాషన్’ తెలిసింది. వెంటనే లేచి చీకట్లో ఆమెని వెతుక్కోంటో బయటేరాడు. ఇట్లాంటి నిశీధ అన్వేషణాలవల్లనే తనకి

యా ఆస్పత్రికి చేరేగతిపట్టిన సంగతి మరిచాడు.

దిగులుతో మెల్లిగా నడిచే అనుసూయవెంటనే దూరంగా నడుస్తున్నాడు. ఆమె యిళ్ళనీడలలో నడుస్తో వూరిబైట కాలవదగ్గరికి పోయింది. నీటివగ్గిరిగా నుంచుని కొంచెంసేపు యేదో ఆలోచించి. చుట్టూ చూచింది. కూచుంది. ఏమాలోచిస్తోందో మెల్లిగా యేడుపు ప్రారంభించింది. కాలవ అవతల వొడ్డున గానుగచెట్లలో మిణుగురు పురుగులు ఆడుతున్నాయి. నీటిలో నక్షత్రాలు మెరుస్తున్నాయి. ఆమె యెక్కిళ్ళుతప్ప యింకేమి శబ్దంలేదు. సూర్యు హృదయం తపించింది. ఆ ఏడుపులోని అమాయకత్వం, నిరాశా, బోధపడు తున్నాయి. యవ్వనానందంతో నిలవలేక. అనాలోచనగా, కనపడ్డ పురుషుణ్ణి నమ్మినశించిన కన్యల హృదయవేదనంతా వినవొచ్చింది. అతనికి ఆరాత్రి ! అనుభవించిన పురుషుడు చెక్కుచెదరక వృద్ధిపొంద డమూ, వాడునలిపి వాసనచూసి పారేసిన యీ చిన్ని పూలిట్లా వాచీ పోవడమూ, సంఘం నిరావరణా, నిర్దయా, మృత్యువు తప్ప యింకో ఆహ్వానం లేకపోవడమూ, అన్నీ దూరంగా తోచాయి అతని మనస్సుకి. 'బిప్రే' అయిన ప్రీకన్న ఘోరమింకోటి ప్రపంచంలోలేదు.

వెనకనే వెళ్ళి 'తల్లీ అన్నాడు.'

ఆమె గబాలున నీళ్ళలోపడ్డది.

సూర్యు ప్రాణాలు ఎగిరిపోయినాయి. అతనికి యీతరాదు. కాని ఆలోచించలేదు. దూకాడు. ఎండాకాలం కావడంచేత కాలవ లోతులేదు. అతనికి కంఠంవరకు నీళ్ళొచ్చాయి. చుట్టూ చూశాడు. జాడలేదు. నీళ్ళఅలలూ, అలలమీదచెదిరే నక్షత్రరేఖలూ తప్ప. సగం ముణిగి యిటూ అటూ వెతికాడు కనపళ్ళేదు, ఎంతసేపయిందో ! విచారంతో భయంతో చుట్టూ చూస్తున్నాడు. మెల్లిగా పీచులాగా వెంటికలు కనపడ్డాయి. తాకడం భయంవేసింది. బతికివున్న తలమీది వెంటికలు ముద్దు పెట్టుకుంటాము. వేళ్ళతో ఆడుకుంటాము. కాని

మరిణించగానే నీళ్ళలో చీకట్లో తేలివాచ్చే వెంటికల్ని చూస్తే భయం
 అనుకున్నాడు. చప్పున పట్టుకుని పైకిలాగి, మనిషిని వొడ్డుకుతెచ్చాడు.
 ప్రాణం కనపళ్ళేదు. సంఘం బలితీసుకున్న ఆ బాలిక వంక చూస్తో
 నుంచున్నాడు, సూరయ్య. అకాశాన నక్షత్రాలు మెరుస్తున్నాయి
 మిణుగురుపురుగులు గానుగచెట్లలో ఆడుకుంటున్నాయి. నీళ్ళు మళ్ళీ
 కుదటపడ్డాయి. లోకం మామూలుగా నిద్రపోతోంది, అనుసూయ
 కదలకుండా పడివుంది, యీ కామాలకు, యీ క్షోభలకు; పెంపుళ్ళకు,
 మామయ్యకూ; నిందలకు, నవ్వులకూ, యీర్ష్యలకూ, అతీతురాలై.

వేదాంతం

“సత్తిరాజు అనే వోవర్సీరు ఆత్మహత్య చేసుకున్నాడు. పోలీసు విచారణ జరుగుతోంది”

అని పేపర్లో చదివాను. పదిహేనేళ్ళ కిందట విక్టోరియా హాస్టల్లో నాకు నాలుగుగడు లవతల గదిలోవున్న సత్తిరాజేనేమో! ఆరోజుల్లో ఆ సత్తిరాజుకి నామీద నిష్కారణ గౌరవం. తక్కినవాళ్ళు నన్ను ద్వేషించడానికి అనేక న్యాయమైన కారణాలున్నాయి కాని, యితని గౌరవించడానికి ఒక్కటి లేదు, నాతో చనువు చేసుకోవాలని చాలా ప్రయత్నించాడు. కాని, నా కతనిమీద ప్రత్యేకమైన ప్రేమ రాలేదు. మొదటినించి నాకు స్నేహితులమీద ప్రేమ వుండేదికాదు. ఇప్పుడూ అంతే. పురుషుడికి నా హృదయంలో చోటులేదనుకుంటాను. కాని, సత్తిరాజు చృష్టి ఎప్పుడూ నన్ను వెంటికిస్తో వుండేది, అతనే నేమో యీ ఆత్మహత్య చేసుకుంది? ఎందుకో? నా దుర్భర జీవితాన్ని తలుచు కుని, కొంచెం యీర్ష్యకూడా పొందాను.

గంట కొట్టింది. పత్రికని నక్కలాగు కాచుకుకూచున్న రంగ నాథం ముందుపారేసి క్లాసులోకి వెళ్ళాను. కాని, ఆ ఆత్మహత్య నా జీవితాన్నెంత తారుమారు చెయ్యబోతుందో నాకు తెలీదుకదా!

మర్నాడు రాజమండ్రి పోలీసుయిన్స్పెక్టరు దగ్గిరించి వుత్తరం వచ్చింది.

‘అత్మహత్య చేసుకున్న సత్తిరాజుగారు. తన కడపటివుత్తరంలో మీవొక్కరిమీదనే తనకు సంపూర్ణమైన విశ్వాస ముంచనీ, మీ సహాయ మపేక్షించమనీ వ్రాశారు. ఆయన కుటుంబపరిస్థితులు క్లిష్టంగా వున్నాయి ఒకసారి రాగలిగితే సంతోషిస్తాము.’

ఇంకేం అతడే యీ సత్తిరాజు : కాని, పదిహేనేళ్ళలో ఒక్కసారి కలుసుకోకపోయినా నన్ను జ్ఞాపకం వుంచుకోడమేమిటి ? వున్న గోలలు చాలవూ ? ఇదికూడా నానెత్తిన యెందుకు ? వెళ్ళకూడదనుకున్నాను. వెళ్ళాను. చచ్చినవాళ్ళదైనా సరే, పరులిచ్చే గౌరవానికి లొంగిపోని వాడెవడు ?

ముందు యిన్స్పెక్టర్ని చూచాను.

‘మీరు సత్తిరాజుగార్ని బాగా యెరుగుదు రనుకుంటాను. బంధువులా ?’—

—చెప్పాను.

‘చిత్రమే : పదిహేనేళ్ళు కలుసుకోనేలేదా ?’

‘తలుచుకో నన్నాలేదు.’

‘సత్తిరాజుగారి చావుకి కారణం తెలీదుకాదా మీకు ?’

‘చచ్చాడనే తెలీదు పత్రికల్లో పడ్డదాకా’

‘ఆయన ఒక మలబారు టీచర్ని ప్రేమించాడు, కొంతకాలం తరవాత ఆమె యాయన్ని వొదిలి, ఇంకో గొప్ప వుద్యోగస్తుణ్ణి చనువు చేసుకుంది, ఆయనకోసమే యాన్యూస్, పేపర్లలో స్పెషల్స్ చేశాము. సత్తిరాజుగారు భరించలేక ప్రాణాలు అర్పించుకున్నారు. ఆయన కడపటి వుత్తరం యిదీ.’

అది చాలా పెద్దవుత్తరం, ఆ వుత్తరంలో అంతా ఆయన భార్య సంగతేగాని, ఆ మలబారు ఆమె సంగతి ఒకరొక్కరొక్కరేదు—నాకు సంబంధించిన భాగం—

‘నాకు దగ్గర బంధువులూ, నాకోసం విచారపడేవారూ, శ్రమపడే

వారూ ఎవరూలేరు. నా భార్య విచిత్రమైన వ్యక్తి. 'రాక్షసి' అనిపూర్తిగా నిశ్చయించలేను. ఆమె హృదయానికి బదులు రాయివుంది. రక్తం బదులు పాదరసంవుంది. ఆమె కనికరిస్తే-నాగతి యిట్లా కాకపోను. నాకు పిల్లలులేరు. కాని, దిక్కులేని నా మేనల్లుడు నా పాలపడ్డాడు, వాడిగతి ఏమికానున్నదో అనే నాచింత. వాణ్ణి నాభార్య దాక్షిణ్యంలో వొదలడం నాకు ఇష్టంలేదు. కనక నా స్నేహితులలో గుంటూరులో టీచరుగావున్న-

అని నన్ను పొగిడి, నామీద భారం పారేసి చకా- పోయినాడు. నేను గుంటూరులోవున్న సంగతి ఎట్లా తెలుసో! నాకెందుకో ఈగోల! ఇదందా నామీద Practical joke కాదుకద! అడగడానికి వొద్దినడానికి ఆమనిషి యేడీ! చావుతో యిట్లా భాధ్యతల్ని తప్పించుకుపోవడం చాలా అన్యాయం ఆలోకంలో ఏదన్నా Supreme Court వుండితీరాలి. ఇట్లాంటి వ్యవహారాలకు.

'నేను చెయ్యవలసింది ఏమీ కనపడదు. నేనేంచెయ్యగలను?'

'వాచ్చిన చికే-మిటంటే, ఆమెనల్లుడిసంగతి'

'నేను పెంచాలా? ఆమె ఏంచేస్తుంది?'

'ఆమెతో మాట్లాడి చూడండి.'

'ఆమెతోనా. ఎందుకు?—'

అన్నాను కాని వెళ్ళాను. ఆమెని సత్తిరాజు అట్లా తిట్టకపోతే, వెళ్ళేవాణ్ణి కా ననుకుంటాను.

*

*

*

ఆ మలబారు స్త్రీ ఎవరో ఏమయిందో తెలీదు. భార్యేమిగిలింది.

ఎండ మీదికి వచ్చినా లేవక, కుక్కలు నిద్రపోతున్నాయి. గోదావరి నీళ్ళలోంచి బడబాగ్నివలె సూర్యకాంతి కళ్ళని కాలుస్తోంది. గాలికికూడా భయంగావుంది కదలడానికి. నది గట్టుకిందవున్న చిన్న మిద్దెమీదికి కాలుతున్న మెల్లెక్కిరవెళ్ళి తలుపుకొట్టాను. నే నేదో సత్తిరాజుకి గొప్ప మిత్రుణ్ణి అని యేడిస్తే! నాకు అడవాళ్ళని వోదార్చ

దం, కుశలప్రశ్నలూ చాతకావే !

‘ఎవరు ?’ అంది లోపల్నించి విసుకుతో.

‘తలుపు తియ్యండి.’

కుర్రాడు ఒకడు తలుపు తీశాడు.

ఆమె మంచంమీద కూచుని వ్రాసుకుంటోంది. తలెత్తి,

‘అట్లా కూచోండి’ అని మళ్ళీ వ్రాసుకుంటోంది.

‘యిదేనా యిల్లు ?’

‘ఎవరు ?’ అంది తలెత్తకండానే.

‘ఇదేనా సత్తిరాజుగారి యిల్లు ?’

‘ఊఁ’

‘మీరు ?’

‘భార్యని. మీరు ?’

తెలియచేశాను, నేనెవరో, ఎందుకు వచ్చానో.

మాట్లాడుతోనే ఆమెని పరీక్షచేస్తున్నాను, నా అంత పొడుగు వుంటుంది, సన్నని వొళ్లు, ముప్పైఐదేళ్ళకి తక్కువ వుండవు. కొన్ని వెంట్రీకలు నెరిశాయి. మూతిదగ్గిరించి ముక్కుదగ్గిరికి రెండు ముడతలున్నాయి. ఆమెలో యేమీ రాక్షసత్వం కనపళ్ళేదు, దేవత్వమూ లేదు. సన్నని నిర్లక్ష్యం చెయ్యడమూ, విషాదచిహ్నాలేమీ లేకపోవడమూ - అవేవింతలు. పావుగంట కూచున్నాను. మాటలులేవు. వింతగావుంది. వ్రాయడం అయిపోయి, దారంతీసి చిక్కు తీస్తోంది. నేనే మాటలు ప్రారంభించాలి.

‘ఈతనేనా మేనల్లుడు?’

‘అవును. మీరింత శ్రద్ధతో యింతదూరంవచ్చారు. ఎంతో దయతో.’ అంది ప్రయత్నపూర్వకంగా, అయిష్టమైన Duty చేస్తున్నట్టు

‘నేనేం చెయ్యగలను ?’

‘ఏమున్నది ? ఎమిలేదు. మళ్ళీ చెప్పండి ?’

‘మరి యీ అబ్బాయి సంగతి ?’

‘మీరు తీసుకు వెడతారా ?’

‘మీ అభ్యంతరం ఏమిటి అతన్ని వుంచుకోడానికి ?’

‘ఎమీలేదు. కాని నాకు అవసరమూలేదు. నేనూ ప్రత్యేకం అతనికి అవసరంలేదు—’

‘ఏదో గూఢంగా మాట్లాడుతున్నారు.’

‘అనుకున్నాను. స్పష్టంగా, హృదయంలో వున్నదన్నట్టు మాట్లాడితే, ప్రపంచానికి అర్థంకాదు. స్వచ్ఛమైన ఆలోచనకి రంగులు కల్పిస్తేనేగాని, చూడగల ప్రజ్ఞపోయింది మనుష్యులకి. నాకూ, అతనికి ప్రేమబంధం ఎమీలేదు. అందువల్ల పరస్పరంగా భారమైనాము, ఇప్పుడన్నా తెలిసిందా ?’

‘బంధువులు లేరా ?’

‘పిల్లవాడికి కావలసినవాళ్ళులేరు, అసలే పిల్లలు ప్రపంచానికి యెక్కువైనారు, సత్తిరాజుగారు ఇతన్ని చాలా గారాబంగా పెంచారు. దయలేని వాళ్ళకి వప్పచెప్పడం చాలాకూరం. ఆయనికి మీమీద గొప్ప విశ్వాసం.’

‘ఏమీకారణం లేదు—’

‘నాకు అట్లానే తోస్తోంది.’

‘విచిత్రమైనమాటలు. నామనసు చివుక్కుమన్నది. నాకోపం గుచ్చుకునేందుకు—’

‘వుత్తరంలో మిమ్మల్ని దూషించడానికికూడా కారణం వుందనుకుంటాను.’

‘ఉండకేం ?’

‘ఎట్లా యీమెని నొప్పించడం ?’

‘మిమ్మల్ని యామన్నాడో చదివారా ?’

‘లేదు. కాని వూహించుకోగలను.’

‘రాక్షసి....’

నావంక నిదానంగా కళ్ళెత్తిచూసింది. ఆమెలో ఏమీ అందం లేదు. ఆమెకళ్లు ఏమీ అసాధారణమైనవి కావు. కాని, ఆచూపు— ఎన్నడూ నా అనుభవాని కందని అవ్యక్తమైన కలవరం కలిగింది. విస్మయమో, భయమో, గౌరవమో, కోపమో, అన్నీనో నాలోపలికి గుచ్చిచూసి, ఏదో తెలుసుకుని సంతృప్తి చెందినట్టు. కళ్లు చేతిలోని దారంమీదికి ప్రయత్నపూర్వకంగా వాల్చింది. నా కోపం పోలేదు ఇంకా. అనాధఐన అవినీతురాలైన స్త్రీ చేతిలో—మొగవాడు అపజయాన్ని అంగీకరించడం ఎంతకష్టం?

‘అతని చావుకి మీరు కారణ మన్నాడు.’ అని ఇంకా గుచ్చాను. ఏమాత్రమూ చలించలేదు.

‘రక్షించకలిగి వుండునని ఆయన అభిప్రాయం.’

‘శక్తి వుండికూడా వుపేక్షించారా? నేను నమ్మను!’

‘పోతలిచినవారిని అడ్డుపెట్టడం ఏంపర్యాయ!’

—హడిలిపోయినాను.

‘అంత కోపమా?’

‘లేదు’

‘మరి—’

అలోచించింది.

‘ఏం లేదు. పోనీంకీ.’

‘మీకు అర్థంకాదు’ అన్నట్టు వినబడ్డాయి ఆ మాటలు. నాకు కంఠంలో అప్రయత్నంగా, కళ్ళలో ఇందాక కనపడ్డ అద్భుత ప్రాంతాలే వినపడ్డాయి ఒక్కొక్క మాటలో.

విచిత్ర వ్యక్తి!

నేనువొంటరిని, రోగిని. ఆ సంగతి సత్తిరాజుగారికి తెలివనుకుంటాను.’ అన్నాను.

‘పోనీండి. యిబ్బందిలేదు.’

‘ఇంకే విధంగా నన్నా నేను....’

‘ఏముంది ? ఏమీలేదు.’

‘నేను వెళ్ళేముందు మళ్ళీవచ్చి చూస్తాను.’

తల వూగించింది. కాని. అవసరం లేదు అన్న మాట తెలుస్తోనేవుంది.

* * *

రాత్రి పదకొండింటికి రైలెక్కాలని నిశ్చయం చేసుకుని నలుగురైదుగురు స్నేహితుల్ని చూశాను. ప్రతివారూ ఆమె సంగతి మాట్లాడారు. అందరూ ఆమెసంగతి విన్నవారే గాని, స్వయంగా తెలిసినవా రెవరూ లేరు.

“విచిత్రమైన మనిషిరా ! ఒకామె పిల్లపోయి యేడుస్తోవుంటే—

‘కొట్టేందుకు ఇంక యెవరూ లేరనా యేడుస్తున్నావు ? అందిట” అని చెప్పారు ఒకరు.

ఇంకోరు—‘అది ఆడదిరా ! రాక్షసి !!—

“బాపనీడు భార్య వోదార్చడానికి పోతే ‘నీపెనిమిటి పోయినప్పుడు వస్తానని ఆశా!’ అంది” అని యింకోడు.

‘దీంతో పడలేకే ఆ చులబారుదాంతో తంటాలు పడ్డాడు సత్తిరాజు. ఇదే చంపింది వాణ్ణి తెలుసునా ? సత్తిరాజు శవాన్ని పోలీసువాళ్లు దహనం చేశారు. తనకేమీ సంబంధం లేదు పొమ్మందిట.’ అని మరివొకడూ.

సత్తిరాజుని చూస్తే అందరికీ గౌరవమూ, ప్రేమూ, అతని విపరీత మోహానికిగాని, యీర్ష్యాకిగాని ఒకటరూ నిందించలేదు అతన్ని.

* * *

రాత్రివెళ్ళి మెల్లదగ్గర తలుపుమీద చెయ్యి వెయ్యగానే, తెరుచుకుంది. కుర్చీడు నిద్రపోతున్నాడు. హాలులో ఏవరూలేరు. పక్కగదిలో

దీప ముంది. పిలవబోతోవుండగా మాటలు వినపడ్డాయి. ఒకటి - మొగ కంఠం. ఇదా యీమెకి విచారం లేకపోవడానికి కారణం? అతని మృత్యువు వాస్తవరూపం యిదీ : ఇందుకా యీ కుర్రవాణ్ణి వాదుల్చుకోడం ! స్పష్టమయింది.

‘ఐదువందలా ? ఇయ్యను ? అంది ఆమె.

‘సరే. ఆలోచించుకో, రేపు సాయంత్రందాకా’ అన్నాడు మొగవాడు.

‘జైలంటే భయంలేదు నాకు. ఈ జీవితమే జైదు.’

‘అంతతో ఆగదు.’

‘మరీ మంచిది.’

‘అదికూడా కాదు. ఆడదానివి.’

‘అంతే కద !’

చప్పున యిద్దరూ బైటికి వచ్చి, నన్ను చూశారు. ఆమె యెప్పటివలెనే, నానించి కళ్ళు కిందికి వచ్చి, ఆలోచనలో పడ్డది. ఆయన నన్ను చూసి భయపడ్డాడు.

‘ఎవరు ?’

—చెప్పాను. వెళ్ళిపోయినాడు.

‘కూచోండి.’

‘ఈ రాత్రే ప్రయాణం.’

‘విన్నారు. అవునా ?’

‘చివరి భాగం’

దుప్పటిమీది గీతలవెంబడి వేళ్ళ పోనిస్తో కూచుంది ముఖంలో కొంచెం బాధ. కోపమూ కనపడుతున్నాయి.

‘నాకా విషయం తెలీదుగాని, నా సహాయంవల్ల లాభంవుంటే—, ప్రయాణం తొందరలేదు.’

‘మొగసహాయంలేని ఆడది ప్రపంచానికి ఎంత చురుకైన ! అల్లు

కోని తీగనివలె కాళ్లకింద తొక్కుతారు.'

'కొన్ని తీగలకి ముక్కుంటాయని తెలీదు వాళ్ళకి.'

కొంచెంగా నవ్వింది, నా insult ని లెఖించెయ్యక.

'మొగవాళ్ళు బూడ్పులు వేసుకుంటారు, చేతులో కర్రలుంటాయి.'

'నేను బూడ్పులూ, కర్రలూ గోదావరిలో పారేసి వొచ్చాను.'

'సత్తిరాజుగారిమీది గౌరవం వల్ల.'

'కాదు, మిమ్మల్ని చూశాక.'

'నాకు అందం లేదు.'

'అవును మీ శరీరానికి'

'అంతే ప్రపంచం చూడగలిగింది'

'ప్రపంచంలో అందరూ వొకటి కాదు.'

'మిమ్మల్ని తప్పు అభిప్రాయ పడ్డాను, మొదట్లో'

'ఏమో చెప్పలేము.'

'ఆయన పోలీసు సబిన్ స్పెక్టరు.. ఇదువందలు లంచ మివ్వక పోతే—సత్తిరాజుగారి వ్యవహారంలో నన్ను అరెస్టు చేయిస్తాట్ట.'

'వాడిమొహం. ఇన్ స్పెక్టరుతో మాట్లాడతాను, సూపరెంటునే చూస్తాను.'

-వూరుకుంది.

-భయపడదేం ?

'నిజంగా అరెస్టుచేస్తే. ఎట్లా అనదేం?' అని గోలపెట్టింది నా పురుష హృదయం.

వొప్పుకుంది గావును. నేను వుండిపోవాలి అవూళ్ళో; వీళ్ళం చర్చి చూడాలి. ఇంకా యేం చిక్కులు వున్నాయో; ఈమెమీద యేం అనుమానాలు వున్నాయో; నా కెండు కీ గోల? నా ఆలోచనల్ని గ్రహించిందేమో!

‘మీరు వెళ్ళండి భయంలేదు.’

‘మరి మీరు ?.....ఎవరూ స్నేహితులు లేరా ?’

‘లేరు’

‘ఎందుకు ? మీకేం తోస్తోంది ? ఏం చేస్తారు పొద్దిస్తమానం ?’

‘ఏమీచెయ్యను. అట్లా చూస్తో కూచుంటాను.’

‘వంట ?’

‘హోటలు.’

‘ఎందుకు ఏమీ చెయ్యరు ?’

‘తిండికి లేకపోతే పని చెయ్యవలసి వచ్చేది. ఆ బాధ లేదు. ఇంకేం పనివుంది ?’

‘స్నేహితులు’

‘ఎవరూ స్నేహించెయ్యరు నాతో.’

‘చదువుకోడం’

‘కొంచెం చదువుతాను. కాని, కొత్త సంగతులు వుండవు. పుస్తకాల్లో !—

‘కథలు, చరిత్ర, వ్యాసాలు, పురాణాలు, అన్నీ తగూలూ, పిల్లల్ని కనడమూ, చావడమూ, ఏది చూసినా అంతే—ఎందుకు చవవడమూ — అర్థంలేని నీతులూ, వేదాంతం?.

‘మరి అందరూ పనులు చెయ్యటం లేదా ?’

‘అదే నా ఆశ్చర్యం’

‘పనిచెయ్యక వూరికే తిని కూచోడం స్వార్థం, సోమరితనం.’

‘అంతకన్న యేం చెయ్యాలి ? వీళ్ళేం చేస్తున్నారు ? క్లబ్బు, టెన్నిస్, పేకాటా, కబుర్లూ, ఇవన్నీ....’

‘మరి వుద్యోగాలూ..’

‘పోలీసులూ. టీచర్లూ, లాయర్లూ, వీళ్ళందరూ, ఏం వుపయోగం — తిండిలేక చేస్తారు. పరోపకారమా ?’

'తిండికై చేసినా, వుపకారమేగా!'

'కాదు. ఈ వుద్యోగస్తులు చేసే అపకారం ఎవరూ చెయ్యరు.'

'టీచర్లు, డాక్టర్లు-'

'వాళ్లు అంతే'

'పోనీ, మీరేదన్నా కుట్టా అవీ చేసి, సంపాదించరాదా?'

'ఎందుకు సంపాదించడం?'

'ఇతరులకి యియ్యడానికి'

'ఎందుకు యివ్వడం?'

'వాళ్ళ సహాయానికి'

'ఎందుకు సహాయం చెయ్యడం?'

'మీరు ఆపదలో వుంటే ఎవరన్నా సహాయం చెయ్యవద్దా!'

'నాకు అపాయమా? ఏమి అపాయం? తిండి లేకపోతే, జబ్బుచేస్తే; మనుషులు, కుక్కలు, ఒక్కసారి సహాయంచేశామా యింక వొదలరు. కొంచె మిచ్చామా, యింక యీ కాముకుల మోస్తరే! నాకు సహాయమా? అబ్బగల్గేదు. భరించలేకపోతే, ద్వారం తెరిచే వుంది కాని, నిజంగా సహాయం-యీ వంటిది తనానికి స్నేహం, మృత్యుబాధకి పునర్జీవితం యిస్తే-సహాయం. నేను ప్రేమించుకునేందుకు బిడ్డ నివ్వ గలరా, ఆబిడ్డ చస్తే ప్రాణమివ్వగలరా? ఇంక సహాయ మేమిటి? ఏ సహాయమూ అబ్బగల్గేదు.'

'మీకెందుకు స్నేహితులు వుండకూడదూ? ఒకరూరారే!'

ఆమె కళ్ళలో నీళ్ళు మెరిశాయి,

'నాజన్మ అట్లాంటిది!'

'పాట, చిత్రలేఖనం'

'ఎందు కవన్నీ! పిల్లల ఆటలు. ఇట్లా బాగా వుంది.'

'మరి యీ వంటరితనంవల్ల బాధధ్వనిస్తోంది మీకర్థంలో.'

లేచి నా ప్రకరణ వచ్చి కూచుంది. అంత రాత్రి వంటరిగా

మొగాడితో మాట్లాడుతున్నా ననే సంకోచమే లేదు. తలుపు అట్లా వోరగా తీసేవుంది.

‘ప్రీలైనా రారే!’

మాట్లాడదామా అన్నట్టు యోచించింది.

‘కూరలూ, చీరెలూ మాట్లాడితే, దొంగవిచారాలన్నిటికీ ఊహ యీర్ష్యలకూ సానుభూతి చూపితే, యితరుల్ని నిందిస్తే, ప్రపంచాన్నీ దేవుణ్ణీ తిడితే, వూరికే విచారాల సౌద వెళ్ళబుచ్చుకుని వారి ఆధిక్యాన్ని నిలవ పెడితే ప్రజలు చేరతారు.’

‘పోనీ యీ ఆపదలో నైనా—’

‘ఆపదవాస్తే చాలదు. ఆపద ముందు కుంగిపోవాలి. సహాయానికై అరవాలి. ఏసహాయమూ యివ్వక పోయినా, కృతజ్ఞత చూపాలి. సహాయం అబ్బుర్లేదంటే ప్రపంచానికి ఎంతోకోపం వస్తుంది! ముఖ్యం అడదానిమీద. అందువల్లనే అడకువనీ, దీనత్వాన్నీ స్తుతించారు శాస్త్ర కారులు! అవి సుగుణాలేకావు. జీవనోపాధులు.’

ఇంకా అంది.

‘మీసహాయం కృతజ్ఞతతో నేను స్వీకరించక పోవడం మీ కెంత బాధకరంగా వుందో నేను గమనిస్తోనే వున్నాను. కాని, మీరు కొంత ఉన్నతంగా వున్నారు.’

నివ్వెరబోయి చూశాను. ఏమి మనిషి! నానోటమాటరాలేదు కొంత సేపు. సమర్థించుకుని

‘ఏమైతేనేం? నేను మీకోసం కొంతకాలం వినియోగించ తలుచు కున్నాను.’

‘సరే.’

‘కాని నామీద నమ్మకం పెట్టుకోవద్దు.’

అన్నాను దడిపిస్తో.

‘సరే.’

అరే !

‘ఒకవేళ నేను అపజయం పొందితే !’

‘పోనీండి.’

‘ఐదువందలు ఇయ్యనా ?’

‘నాదగ్గరే వున్నాయి. కాని, ఇయ్యను.’

‘మరి !’

‘జైలుభయం లేదు’

‘కాని అపవాదు — కోర్టు ప్రశ్నలు.’

చిరునవ్వుతో వూరుకుంది,

‘చెప్పండి’

‘నేను రాక్షసిని.’ అంది నెమ్మదిగా !

అని పరధ్యానంలో పడ్డది, లేచి వెడుతున్నాను అన్నానుగాని. అమె పలకలేదు. మెల్లిగా తలుపు మూసి వెళ్ళాను. సందుచివర అదే ఆలోచిస్తున్నాను. తలుపు గడియ వేసుకోలేదే. పన్నెండయింది.

క్షేమమా ? మళ్ళీ వెళ్ళాను. అట్లానే కూచునివుంది. మూల దీపం వెలుగుతోంది. మంచంకింద చీకట్లు కూచున్నాయి.

‘నేను వెడుతున్నాను తలుపు వేసుకోండి.’ కొంచెం సేపటికి తలెత్తింది. గడియారంవంక చూశింది.

‘క్షమించాలి. ఏదో ఆలోచనలో పడ్డాను.’

‘నేను వెడుతున్నాను, తలుపు వేసుకోండి.’

నావెంటనే తలుపు దగ్గరికి వచ్చింది. తలుపు దగ్గర వెడుతున్న నా బుజంమీద చెయ్యేసింది. తిరిగాను. నాచెయ్యి గట్టిగా పట్టుకుంది.

“మీకెందుకు భయంలేదు ?” అని అడిగాను

“ఆశలేదుగనక.” అంది — అని అగి మళ్ళీ —

‘మీరు మంచివారు లాగున్నారు. ఈ లోకానికి పనికిరారు.’

అని చిరునవ్వు నవ్వింది. పెదవులేకాదు, కళ్ళేకాదు, ముఖ

మంతా, ఆమె శరీరమంతా పెద్ద చిరునవ్వువలె తోచింది. అరాతంతా ఆమె నా కలలలో.

* * *

మర్నాడు పోలీసు ఇన్స్పెక్టర్ని చూడడమూ, సబిన్స్పెక్టర్ని చివాట్లు పెట్టించడమూ, అయ్యేప్పటికే మధ్యాన్నమయింది. ఇన్స్పెక్టరు నాలుగు అర్జీలు నామందు పెట్టాడు. నన్ను చదవనీలేదు గాని, అవన్నీ వూళ్ళో పెద్దమనుషులచగ్గిర్నించి అనీ, ఆమె సత్తిరాజు చావుకి కారణమనిన్నీ. ఆమెని ఎరెస్టు చేయమని ప్రార్థనలూ బెదిరింపులూ అనీ చెప్పాడు.

‘ఏమో సాక్ష్యం ఎట్లా తిరుగుతుందో అని భయంగా వుంది. అమె పక్కలో చచ్చిపోయినాడు, ఆ వుత్తరమే లేకపోతే, ఆమెపని అపాయమయ్యేదే ! వూరందరకీ ఆమెమీద చాలాకోపంలాగుంది. కొద్ది రోజుల్లో ఆమెని ముంచడానికి ఏదో అల్లేట్టున్నారు. ఆమె వెంటనే యీవూరు వొదిలితే బావుండును.’

సాయింత్రం నేను వెళ్ళేప్పటికీ ఆమె వరండాలో గట్టుమీదికి కనపడకుండా వెనకాలగా మంచం వేసుకుని గోదావరివంక చూస్తో కూచుంది. నావంక చూడలేదు, నేను ఎదురుగా కుర్చీలో కూచున్నాను. అమె యింట్లో, గట్టుమీది ప్రజలకు నేను కనపడుతూ కూచోడం నాకు బాధగానే వుంది. గాలికి యిసిక రేగి నీళ్ళమీద పడుతోంది. నీళ్ళుచింది యిసికమీద పడుతోన్నాయి, కొవ్వూరు పడవ పూర్తిబరువుతో మూలగుతూ పోతోంది రెండోవేపు.

మెల్లిగా నావంక చూసింది. అపాయం తప్పిందని చెపితే తల వూయించింది.

‘కాని మీరీ వూరు వొదిలితే మంచి’ దన్నాడు.

‘మంచిది కాకపోతే నేం ?’

‘అంత మొండితన మెందుకు ? వొదిలితేనేం ? నష్టమేముంది ?’

‘ఎందుకు భయపడాలి !’

‘భయ మేముంది ! ఇట్లాంటి అనవసరమైన పంతంతోనే మీరు వొంటరై పోయినారు లోకమేమీ అంత చెడ్డదికాదు. కాని దగ్గిరికి వచ్చిన వాళ్ళనల్లా రక్కితే పూరుకుంటారా ?’

‘కొంత చిడుం వాదులుతుంది.’

‘మీకేం సంతోషం ?’

‘బరక్కపోతే నెత్తినెక్కుతారు.’

‘మధ్యమార్గం లేకపోలేదు, మరి మీరు ప్రయాణం కావాలి. వినరూ ? పోనీ, మీకోసంకాదు, నాకోసం.’

‘సత్తిరాజుగారి కోసం అవునా ?’

‘అదేవద్దంటున్నాను. ఎందుకు ? ముందే అనుమాన పడతారు ? అందుకే ప్రజలు కోపగించుకుంటారు. నేను నాకోసమే అడుగుతున్నాను.’

‘నాకూ మీకూ ఏమి సంబంధం ? మీరెవరు, నేనెవరు ?’

‘సంబంధం వున్నవాళ్ళని దగ్గిరికి రానిచ్చారా, మాట్లాడ నిచ్చారా ?’

‘అవును. మీకెందుకు ?’

‘అవును ! నాకెందుకని లోకాన్ని మీరు వదిలినా. లోకం మిమ్మల్ని వదిలలేదు. శత్రువులూ, మిత్రులూ వుండనే వుంటారు.’

‘నన్నెవరూ ఏమీ చెయ్యలేరు.’

‘అహంభావపడకండి. ఎంతవారైనా మనుష్యమాత్రులే.’

‘పోనీలెండి, ఎందు కదంతా? ఎక్కడికి వెళ్ళాలి నేను ఎందుకు వెళ్ళాలి ? నేను వెళ్ళను.’

ఆమె చెయ్యి పట్టుకున్నాను.

‘మీకు బాధకలిగితే నేను భరించలేను, నాకోసం.’

నవ్వింది.

‘—నటన.’

‘పోనీ అట్లానే.’

‘ఎక్కడికి వెళ్ళను, నాకెవరూ తెలీదు.’

‘మావూరురండి.’

‘మీవూరా ? నిజంగానే !’

కొంచెం వుత్సాహం వొచ్చింది.

నేను చేసిన తప్పు గ్రహిస్తున్నాను. కాని కాలు వెనక్కి యెట్లా తియ్యను ?

‘నిజమే.’

‘వాస్తే అంత భారమూ మీదే.’

చచ్చాను. ఈమెని యేం చెయ్యను ? ఎట్లా పోషిం—

‘నాకు డబ్బు వుందీలెండి. భారమంటే సామాన్లు.. యిల్లు.. హోటలా—అన్నీ

అమ్మా ! నాయితోనే దిగుతుంది గావునని ఎంతో భయపడ్డాను. ఈమె దిగితేవా ! నా వుద్యోగం సున్న ! ఆ రంగాచార్లు వూరుకుంటాడా ? వూరంతా మోయించడా ?

‘సరే.’

‘మీవూళ్ళో నేనున్నయింటికి మీరు రానఖగర్లేదు లెండి’ అంది.

‘ఎందుకు రానూ ?’

చిరునవ్వు నవ్వింది.

‘సరేలెండి. మీకే తెలుస్తుంది.’

‘మీరు చెప్పాలి.’

‘ఏం లేదు. నేను రాక్షసిని.’

‘అట్లా అని ప్రపంచాన్ని బెరకొట్టి విరోధం చేసుకున్నారు, అంతే.’

అంధకారంలోకి కొట్టుకుపోయ్యే తెరచాపల్నీ. నీటి మీదనించి వొడ్డువేపు చీకట్లో కలిసిపోయ్యే గబ్బిలాల్ని చూస్తో కూచున్నాము.

‘మీకు వెంటనే బైలుదేరడానికి వీల్లేదా ?’

‘మీదే ఆలస్యం.’

‘మరి కర్మ....మీ భర్తకి....అపరకర్మ....’

‘ఏంలేదు.’

నిజంగా రాక్షసే !

‘చెయ్యకపోవడ మేమిటి ?’

‘ఎందుకు ?’

‘ఎట్లా?’

ఈ రాక్షసి నావెంట పెట్టుకుపోతున్నాను ? తప్పించుకోడానికి వీలులేదా ?

‘వూరికే ముసిలమ్మమల్లే ప్రశ్నలు వెయ్యకండి. చదువు తున్న వారు కూడాను ! చెయ్యకపోతేనేం ?’

నిజమే. చెయ్యకపోతేనేం ? జబాబుఏముంది ? ఇదివరకు ఆప్రశ్న వేసుకోలేదే నేను. ఎందుకు చెయ్యాలనే సంశయమేదాలేదే ! జీవితమంతా యింతేగావును ! ‘అంచరూ చెయ్యటం లేదా ? ‘వూరుకుంటారా ? ‘వెలి’ ఇట్లాంటి ప్రశ్నలువొచ్చి నోరు నొక్కుకుని వూరుకున్నాను. కాని గౌరవం నిలుపుకోడానికి వేదాంతంలోకిపోయి ‘మరి అతని ఆత్మ.. అన్నాను.

చచ్చాను!

‘ఆత్మ ఏమవుతుంది ?’

‘నాకేం తెలుసు ?’

‘పోనీండి ఎదోతెలిసినట్టు ఆయన ఆత్మకోసం అదుర్దాపడితే మీకే మన్నా ఆత్మలసంగతి తెలుసునేమో ననుకున్నాను.

ఆలోచిస్తున్నాను. ఇట్లా తిరగబడితే- ఎవరూ లేరా యీమెకి సలహాయిచ్చేందుకు ?

‘మీఅక్కగారు.....’

‘మీ కెట్లా తెలుసు ?’

‘చెప్పారు. ఆమె రాలేవా ?’

“వాచ్చింది. వీధుకోంచే యేడ్చుకుంటో_” “ఏమే ! యే కష్టమొచ్చిందే ? అట్లా యేడుస్తున్నావు ?” అన్నాను. ‘అయ్యో నీకోసమేనే ఎంత కష్టంవాచ్చిందే నీకు’ అంది. నాకష్టం అట్లావుణ్ణి. వాచ్చిన కష్టమంతా నీకు లాగుందేమే ! అదెట్లా జరిగిందే ! నాకు తెలీనే తెలీదు” అన్నాను. తిట్టుకుంటో పోయింది.’

‘అట్లానే అనవసరంగా పోట్లాడతా’ రన్నాను.

‘అనవసరంగానా ?’ అని కోపంతో అని నెమ్మదిగా

‘అవును. మరిచిపోయినాను’ అంది.

‘ఏమిటి ?’

‘ఏమీలేదు.’

‘చెప్పాలి. తప్పదు.’

‘మీరూ వాళ్ళలో ఒకరని మరిచిపోయినాను.’

‘ఒకణ్ణి. కాని మీతో సంపూర్ణమైన సానుభూతిని కలవాణ్ణి. మిమ్మల్ని అర్థం చేసుకోవాలని ప్రయత్నిస్తున్నాను. మీకు మాత్రం నా అనుభవంనించి నేర్చుకోగల విషయాలు వుండకూడదా ?’

‘నిజమే లెండి.’

‘అవును. మీరు వృధాగా యితరుల్ని బెదరకొడుతున్నారు. మీలో వున్న హృదయవిశాలత్వాన్ని వాళ్ళు చూడడానికి అవకాశాన్ని యియ్యరు. ఇస్తే తక్కిన సంగతులు వాళ్ళు తీసుకుంటారు.’

‘నేనేం చెయ్యను. నాకీ చావువల్ల విచారం రాలేదు. నటించనా ?’

‘ఎందుకు విచారం లేదూ ? నేను నమ్మను.’

‘లేదు. అంతే.’

‘ఐతే. అసాధారణ స్వభావమైనప్పుడు కొంత నటన ఆవసరమేమో !’

‘చాతకాదు.’

‘ఇకనన్నా మార్చుకోవాలి.’

“మీ సౌఖ్యం కోసమా ? మీ వూరు వొస్తున్నాననా :

నావంటి దానితో మాట్లాడడం మీకు నామర్దా. వెళ్ళండి. ఎవరు పిలిచారు మీమ్మల్ని ! నాతోవన నన్ను బతకనీక, నన్ను యీపప్రచంతో కలిపెయ్యాలని మిత్రులవలె. శత్రువులవలె, నన్నెందు కిట్లా బాధపెడతారు ?”

“చూశారా మీ ‘యిగోయిజమ్ !’ నేను నాసంగతే తలచుకోలేదు, మీ క్షేమం విచారించే మాట్లాడాను. ఇదివరకు సత్తిరాజుగారున్నారు. ఆయన రక్షణ కూడా వుండదు. లోకమెంత కూర్మమో మీకే తెలుస్తుంది, అందులో స్త్రీలు.”

‘స్త్రీ ఐతే నేం ?’

‘ఐతే నేమా ? రౌడీలు. పోలీసులు, విటులు’

‘నాలో యితరులాసించగల ఆకర్షణలేదు,’

‘పురుషుల పశుత్వపు బలం మీకు తెలీదన్న మాట.’

‘పోనీండి. అంత నామీదే కాంక్ష గలిగితే, అంత అపాయం తటస్థిస్తే, కానీండి, పోయిందేవుంది ?’

ఇంకేమనను ?

“నా క్షేమం విచారించే చాలామంది చాలాచేశారు. ఇతరుల క్షేమం కోసం సలహా లిచ్చేవాళ్ళంత దొంగలు ఎవరూలేరు.” అంది—

*

*

*

మెల్లిగా ఆ యింటి వెనక చంద్రుడుదయించాడు. గోధావరి అవతలిగట్టు ముసుకు తొలగించి, మమ్మన్నీ చూసి నవ్వింది.

ఆమె నావంకచూడక ఏదో ఆలోచనలో పడ్డది. నా మనసంతా ఆమెతో నిండిపోయింది. వెన్నెలా, గోదావరిజలం, ఆమె రూపమూ అన్ని ఐక్యమైనాయి. ఆమెఆత్మ శరీరంలోంచి క్రమంగా నాచుట్టూ అలుముకుంది. నా కళ్ళముందు మధ్యాన్నం చూచిన ఆమె చూపులవెలుగే కనబడుతోంది.

ఆమె కంఠంలో గంభీరత్వం వినబడుతోంది యింకా. గొప్ప పాటలో, కవిత్వంలో, సముద్రపు లోతులో వుండే గాఢత్వం గుర్తించాను ఆమెలో. గొప్పతనం అనుభవంలో ఆత్మలో వుంటేనే కాని కళ్ళల్లో కనబడడం అసంభవం. ఎంతో సాధనచేసి సంగీతంలో నేర్చు సంపాదించవచ్చు, స్వభావసిద్ధంగా కంఠమాధుర్యం వుండవచ్చు. కాని ఆర్మల నాకర్షించి, లోకరహస్యాలను విప్పి చెప్పగలడానికి పాటకుడిలో ఆత్మ ఔన్నత్యం వుండాలి. జన్మవల్లనో, ఆత్మసాధనవల్లనో గొప్ప చిత్తసంసారం సంపాదించింది. ఆగంభీరత్వమే పలికింది నా ఆత్మలో ఆమె చూపు లోంచి, కంఠంలోంచి.

సత్తిరాజుగారిని రక్షించగలిగి కూడా, తప్పుకోడం న్యాయమేనా మీకు ?

ఆమెని చూచినకొద్దీ సందేహాలే నాకు. ఆమెలోని ఉదారత్వానికి, ఆమె చేసిన పనులకీ సామరస్యం కుదరక వూరికే ప్రశ్నలు వేస్తున్నాను. ఆలోచించింది చెప్పనా, వొద్దా అని.

“మాయద్ధరికి గొప్ప ప్రేమా లేదు, విరోధమూలేదు. సాధారణ కుటుంబాల వంటిదే. కాని ఆయన స్వభావం మోహపూరితం, నాది సత్య పూరితం. అందుచేత సామరస్యం కుదరలేదు. పుస్తకాల్లో చదువుతాను. కాని దారుణమైన పురుషవాంఛ నేనెరగను. పాపం! తృప్తికానీ ఆ మోహోద్రేకానంతా ఆ మళయాళ స్త్రీ మీన వర్షించారు. విఫలమయింది. నిరాశా, ఈర్ష్యా యిన్నీ ఆయనకి జీవితంమీద ద్వేషాన్ని పుట్టించాయి గోదావరిలో పడాలని ప్రయత్నించారు, నేను తప్పించాను. నేనే పట్టు పడితే ఆయన్ని యింకా బతికేట్టు చెయ్యగలిగి వుండును. కాని అవసరం కనిపించలేదు.”

‘అవసరం కనిపించలేదేమిటి ?’

“అవును. ఎవరి కవసరము ? నాకు కాదు, పిల్లలువుంటే ఆలో చించి వుండును. ఓవర్సీప్లు కావలసినంతమంది. ఆయనవల్ల ఎవరికేమి

అవసరం ?”

‘పోనీ బతికితే నేం?’

‘ఆయన బాధ?’

‘స్థిరంగా వుండేదా ?’

‘వుండదేమో ! కాని చస్తేనేమి ? ఎన్నిజీవకోట్లు చావటం లేదు?’

‘బావుంది.’

‘కనక, నాకు బాధలేకండా చంపే మందు తెలుసు-అది యిస్తా నన్నాను. ఇచ్చాను.’

నాకు ప్రపంచమే అంధకారమయింది.

*

*

నేను బడికి నెలరోజులు శెలవుపెట్టాను. ఆమెని గుంటూరు తీసుకువెళ్ళడానికి గుండెల్లేవు. ఆవూరూ యీవూరూ, మేమిద్దరము ఎవరికీ తెలీని స్థలాల్లో తిరుగుతున్నాము. ఆసాయంత్రం ముక్తూరు బంగళా వరండాలో కూచున్నాము, సముద్రంవంక చూస్తో.

నిజంగా ఆమె విచిత్రమైన వ్యక్తి, నా పక్కనే మంచం వుంటే అక్కడే పడుకుంటుంది. ఒక బంగళాలో మంచమే లేదు. నాపక్క తడిసిపోయింది, ఇద్దరం ఒకటే పక్కమీద పడుకున్నాము. చెయ్యిదగిలినా, నిద్దల్లో మీద చెయ్యివేసినా ఏమీ మాట్లాడదు. ఆమెచూస్తే, నాకు మోహమా ? లేదు. అమితమైన భయం. వంటరిగా ఆడదానితో తిరుగుతూవుంటే, కుమ్మరిపోలిని చూసినా అసహ్యం మరిచిపోతాం ఏదో నిమషాన. లక్ష్మీదేవిమీద భక్తి మరిచిపోతాం ఏదో ఒక సమయాన. కాని నేనుఅడిగితే, ప్రేమచూపిస్తే, వెకిరించి యేడిపిస్తుందని భయం. నెంబీమెంటు, భయం, అబద్ధం యివేమీలేవు. అంతా నైన్టిస్టుమల్లే విడతీసి ఆలోచించి సరిహద్దు లేర్పరుస్తుంది. స్తానం చేస్తోకూడా తలుపు గడియవేసుకోదు. చీరె కట్టుకోడానికివచ్చి నన్ను అవతలికి పొమ్మనదు. రైలు అందనీ, తప్పనీ, భోజనం దొరకనీ,

మాడనీ, ఒకటే ఆమెకి. ఎక్కడికి, వెడుతున్నాము, ముందేమిటి యీ ప్రశ్నలేలేవు. ఆకురాణ్ణి రుషివాలీ హస్తానికి పంపించాము, యిద్దరమూ ఆలోచించి. చదవదు, పాడదు, మాట్లాడదు. నేనెందుకు తిరుగుతున్నాను ? ఆమె మరి నా మీద యే ఆకర్షణ ప్రయోగంచేసిందో. ఆమె వుంటేగాని నాకు శాంతిలేదు.

ఎనిమిదయింది. సముద్రం చీకటికి తిరగబడి అరుస్తోంది బోనులో కొత్తసింహంలాగు. గంటసేపణ్ణించి ఆమె మాట్లాడలేదు. నాకు 'పైప్' అన్న స్నేహముంది. ఆమెకీ ! ఏమి ఆలోచిస్తుందో ! వంటరితనం భరించలేక ఏదో ప్రశ్నవేస్తాను. మాట చెపుతాను. ఊరి అని వూరు కుంటుంది.

ఇక భరించలేక కుర్చీమీదవున్న ఆమె చేతిమీద చెయ్యివేశాను. కొంచెం అట్లానేవుంచి చెయ్యి మెల్లిగా తీసేసుకుంది. ఆరాతి నామనసు మొగతనంతో మారాము పట్టింది, నాచేతిని ఆరాతిప్రతిమ బుజంమీద వేసి, వేళ్ళుబిగించాను. వూరుకుంది. కొంత సేపటితరువాత తన చేత్తో నావేళ్ళని పట్టుకొని చాలాస్నేహంగా, జాగ్రత్తగా నా కుర్చీమీదికి తీసుకొచ్చి వదిలి తన చేతిని నా చేతిమీద కొంచెంసేపు వుంచి తీసేసుకుంది. అంతకన్న మోహానికి యింక నిరాశ ముంది. ? నా చంపమీద ఒక్కటి చరిస్తే ఎక్కువ ఆశ వుంటుంది.

వాచరు మాటిఫిన్ కారియరు తీసుకొచ్చాడు.

'వంటలేకటండి యీ పూటకి !'

గుండెల్లో రాయిపడ్డది.

వూరికి మూడుమైళ్ళ దూరంలో వున్నాము.

'మరియెట్లా ?'

'నువ్వు వొండు' అంది ఆమె, ఆవాచరుతో

'కూర యేం లేదు.'

'ఏదో వొకటి చెయ్యి-పచ్చడి, చారు' అన్నాను.

‘ఏమీ లేవు.’

‘మరి మీరెట్లా తింటారు ?’

‘చాపలు’

చచ్చాం.

‘అవే చెయ్యి’ అంది ఆమె.

‘ఎందుకు ?’

‘తిందాం.’

‘చాపలా !’

‘ఏం ?’

‘నా చాతకాదు.’

‘ఎందుకు చాతకాదు. అంతా చాతనవుతుంది వెళ్ళు.’

వాచరు వెళ్ళాడు.

‘ఏమిటి ? చాపలు తింటారా మీరు ?’

‘ఎప్పుడూ తినలేదు.’

‘మరి తినగలరా ?’

‘ఎందుకు తినలేను !’

‘కాని తినవొచ్చా !’

‘ఏం తింటే ?’

‘ప్రాణిహత్య.’

‘ఏమైతే....’

‘పాపం: మన తిండి కోసం—’

విసుకుతో—

‘లోకమంతా పెద్ద హత్యామందిరం. చూడు. అన్నికోట్ల ప్రాణులకూ చావే అంతం. అంతేకాదు, ఒక ప్రాణికి యింకో ప్రాణిఅహారం.’

‘కాని మనం మనుషులమే—’

‘ఐతే నేం ? దేవుడూ చంపుతాడు, మృగమూ చంపుతుంది.

మధ్య మనిషిమాత్రమేనా చంపకూడనిది ?

‘కాని వాటికి బాధ !’

‘మనం కాకపోతే యింకో పెద్దచాప తింటుంది, రోగంతో బాధపడి చస్తాయి. ఏళ్లానూ తప్పదు.’

నోరు మూసుకున్నాను.

చేపల కూరతో భోజనం వొచ్చింది. నేను ముందేవెళ్ళి, దూరంగా పొయ్యిమీద అన్నం వొడ్డించుకున్నాను, ఆమెకి దూరంగా కూచున్నాను భోజనానికి. ఐనా వాసనవస్తోంది. ఆమె ముందు కొంచెం మొహం చిట్లించింది. వెముక లెట్లా తియ్యాలో అప్పుడప్పుడు వాచర్ని ప్రశ్నించింది. మాట్లాడకండా తినేసింది. నేనేమీ తిననేలేదు.

భోజనం తరవాత కుర్చీ దూరంగా వేసుకుకూచున్నాను.

‘దగ్గిరకి రండి. వాసనలేదు.’

అని నా దగ్గిరికి వొచ్చి చేతిని నా ముకుగమీద అదిమింది, అంబరు వాసన వేసింది. ఆ చేతిని పట్టుకుని చెంప కదుముకున్నాను.

‘చూడండి. నానోరూ వాసనలేదు. నుంచోండి. వాసన చూడండి.. లేదు.’

నిద్రపోయినాము. నాకు ఆమె కలలే వొస్తున్నాయి. కలలోకూడా ఆ బంగాళయే—ఆమె లేచి నా పక్కన ఏడుస్తో కూచున్నట్టు. మళ్ళీ మారి నన్ను కావిలించుకున్నట్టు ఇద్దరం వొళ్ళు తెలియక మంచంమీద నించి దొల్లినట్టు, కలతో వులికిపడి లేచాను, ఆమె పక్కవేపు చెయ్యి జాచాను. ఏమీ తగలలేదు. ఇంకా జరిగాను. ఏమయింది ?

*

*

*

కిటికీలోంచి వరండాలోకి చూశాను. కొంచెం చలిచలిగా వుంది పగలు కురిసిన వాన వల్ల. ఆమె లేదు. తలుపు మెల్లిగాతీసి చీకట్లో వెతికాను. సముద్రపు వొడ్డున నీటికి ఒక బెత్తెడు దూరంలో యిసికలో కూచునివుంది. చీరె తడుస్తోవుండి వుండాలి నేను కదలక నుంచున్నాను.

నా కలలవల్ల కలిగిన భ్రాంతితో ఆమె మీద కామ పడుతున్నాను. ఆమె కలలో కనపరిచిన దయ యీ వాస్తవ లోకంలోకే ప్రవేశపెట్టింది. నా మనసు—అంగీకరిస్తుందనే నా నిశ్చయం.

మెల్లిగా సముద్రపుఘర్షణలోంచి చంద్రుడుదయించాడు. ఈ దృశ్యాన్ని చూసే, యే కవో సముద్రం తరచగా చంద్రుడుదయించాడని వ్రాశాడు పురాణాల్లో. చంపలమీదా మెడమీదా ఆడుతున్న నల్లని జుట్టు మెరవడం ప్రారంభించింది. ఇసికనేలమీద పిండిజల్లినట్లుంది. నీళ్ళు భయం మాని కలకల మంటున్నాయి. ఆమె తదేకదృష్టితో చూస్తోంది. సముద్రాన్ని—పెదవులు కొంచెంగా కదులుతున్నాయా అనిపించింది నాకు.

‘ఏమిటి ఇక్కడవున్నావు?’ అన్నాను బుజంమీద చెయ్యేసి నావంక తిరిగి చూడలేదు.

నిద్రపోతున్న కనుగుడ్డువలె నీళ్ళమీద నిలిచింది చందమామ.

‘చూడండి. చూడండి.’ అంది నావంక తిరగకండానే, చంద్రుడి పచ్చని కాంతి ఆమె నుదుటిమీద పడుతోంది. ఆమె కంఠం నాతో ఎదో రహస్యం మాట్లాడినట్లయింది. మా యిద్దరికీ తెలిసిన సంగతి, యింతెవరికీ తెలీగిది. ఆమె వంక చూస్తో దిగ్భ్రమచెంది నుంచు న్నాను. ఆమెరూపమే మారింది, మాంసమూ, ఎముకలూ కరిగి పోయినాయి ఆ గాలిలోకి. మొహంలోకి పెద్దవెలుగు వొచ్చింది, పెదవులు వొణుకుతున్నాయి. చంపలు యెరగా ఐనాయి. పల్చని వక్షంలోకి కొత్తప్రాణం వొచ్చింది. దేహమంతా కొత్తజ్యోతి వెలుగుతున్నట్లుంది.

చూడండి ఆ చిన్ని చంద్రుడు—ఆ నీళ్ళమీద ఆరాటం—నా హృదయంలోనే యీట్లావుందే? ఆహృదయంలోనో! అన్ని సముద్రాలలో—ఆ చంద్రుడిగోళంలో ఆ తెల్లనికాంతి యెంత జీవనాన్ని కల్పించిందో ఎన్ని ప్రాణులు ఆనందస్పృత్యం చేస్తున్నాయో! ఎన్ని సరసుల్లో నడుల్లో, మేల్కొన్నవో యీ అర్థరాత్రి, యీ మాధుర్యం. నిన్నటి వాన, యిందాకటి చీకటి యీ వెన్నెల, రేపటి ఎండ, అన్న మనో

భావాలు....ప్రపంచాలు సృష్టించే మనసులోని ఛాయలు — మోహం, బాధ, రోగం, ఆనందం, వేదన యీ చిన్ని ఇసిక అలలనించి. భూకం పాలవరకు — చిన్ని పుష్ప వికాసంనించి, నక్షత్ర విప్లవాలవరకు — అన్నీ యివన్నీ ఆ హృదయంలోని అశాంతి మనం యీ యిసికిని చిమ్మినట్టే, యెన్ని గోళాల నాశనమో :

ఆనందవేదన....గానచ్ఛాయలు, యీ కట్టువొదిలి — ఆ వెన్నెల్లో కలిసి, ఆసీళ్ళమీద చిందులు తొక్కితే, — ఇదంతా నేనే — నేనే — నేను వెళ్ళిపోతాను నేను కలిసిపోతాను” అని పూగి మెల్లిగా నా బుజంమీదికి పూగింది. నేను ఆమెని వాళ్ళో పడుకోపెట్టుకుని, పమిటను సద్ది చంపలమీద వేళ్ళు మెల్లిగా రాస్తో కూచున్నాను, అంతకన్న కోరేలేదు. దైర్యమూలేదు, నా వాళ్ళంతా గొప్ప ఆనందంతో నిండి పోయింది. ఎడారివంటి యిసిక, సముద్రపు బిందువులతో మీద చిమ్మే గాలి, ఆ పెద్ద హోరు, ఈమె నాతోడలమీద — ఇదేనా స్వర్గమనుకున్నాను. ఆమెనించి గొప్పశక్తి నాలోకి ప్రవహిస్తున్నట్టుంది. ఇట్లా యింద్రియాలన్నీ ఉన్నతానందాలకి మేలుకోడమే స్వర్గం. స్వర్గం ఒక స్థలం కాదు, ఒక స్థితికాదు. క్రమంగా స్వర్గం లోకి ఎదుగుతాం యవ్వనంలోకి యెదిగిసట్టు అనిపించింది. మెల్లిగా యీ మనసూ యింద్రియాలూ కొత్త, తీవ్రతర ఆనందాలకి మేలొగంటాయి. అంత మేముంది? ఆ రోజు తెలిసింది నాకు, నలభైయేళ్ళూ నేను నిద్రపోయినానని. కాని యీమే : ఈమెమీద ప్రేమవల్లనా, లేదు ప్రేమలేదు. కాని ఆమెనించి ఏదోశక్తి ప్రవేశించి నా బంధనాలు వొదిల్చి మేలొగలిపింది, అట్లా సౌందర్యంతో ఐక్యమై కూచున్నాను.

మెల్లిగా కళ్ళునిప్పింది. చిరనవ్వు నవ్వి లేచి కూచుంది. జుట్టుని దగ్గరగా తీసుకుని ముక్తి వేసుకోపోయింది. నా మనసులో ఏం మార్పు వచ్చిందో. ఆమె వాళ్ళో తలపెట్టి పెద్దిగా యేడ్చాను. ఆమె మాట్లాడ లేదు. క్రమంగా నా ఆరాటంతగ్గింది, నా ఆనందమంతా పోయింది. పెద్ద

శూన్యం! బాధా ఆవరించాయి, వెన్నెల వున్నా అంతా చీకటిలాగే తోచింది ఆమెని కావించుకున్నాను. కొంచెంవుండి లేవపోయింది. వొడల లేదు నేను. ఆమెని మెల్లిగా ఇసుకలోకి వంచి పడుకున్నా. అట్లానే చూస్తోంది. ఐనా నాకు వైర్యంలేదు.

‘మీరు కావాలి నాకు’

ఆనేశాను. నా ప్రాణాల్ని ఆమెముందు పారేశాను.

‘నేను ! నిజమా ?’

ఆమె పెదవి విరిచింది.

నిజమా ? ఆమె కావాలా ఏమో తెలీదు. కాని యీ బాధేమిటి ? ఆమె కోసమే. ఇంక ఏవిధంగా భరించను ! అదే గతి !

కాని....ఆమె రొమ్ముకి వొత్తుకోకుండా గుండీల్ని తీసేశాను. ఆమె మెడపక్క నముద్దుపెట్టుకున్నాను. కాని నాలోకి ఏమీ వొత్త ఆనందంరాలేదు.

ఈమె కావాలా ?

‘వొద్దు. లేవండి.’

‘లేవను నాకు కావాలి.’

‘నామాట వినండి. మీకే తెలుస్తుంది వొద్దు. ఎందుకు యీ చిరాకు’

‘కాదు. నా ప్రాణం మీ చేతులో పెట్టాను’

‘సరే మీ యిష్టం.’

అట్లానే ఆ యిసికలో వుండిపోయినాము. అట్లానే యిసికలో నిద్రపోయినాము.

తెల్లవారి యెండ మమ్మల్ని లేవతీసింది. సిగ్గుపడి తల వొంచుకుని కూచున్నాను. ఎందుకింత పశువునై నానా అనుకున్నాను.

‘సంతుష్టి అయిందా ?’ అంది లేచి నవ్వుతో.

ఈమె మనిషేనా ? నాకు కోపంవచ్చింది. అందులో నా సిగ్గుకి తోడు గర్వమూ లేకపోలేదు. ఈమె యింత వేచాంతి రాత్రి నా చేతుల కింద ఆయాస పడ్డదికదా అని ! సుఖంలో మూతలుపడే ఆమె కళ్ళని

ముద్దుపెట్టుకోగలిగిన ఘనుణ్ణి కదా అని ! ఆమెలోంచి చివరికి వాంఛని మేర్కొలిపానుకదా అని.

‘మీకో ?’

కోరెగవుంటేకదా సంతోషి.’

అబద్ధం. తప్పకండా అబద్ధం. ఆచేతులవూపు, ఆపెవవుల్లోనితృప్తి!

‘అబద్ధ మాడుతున్నారు. మీకే తెలుసు.’

‘ఆ సౌఖ్యం శరీరంది. నాదికాదు. నాకు అవసరంలేదు.’

‘పోనీ ఆదీ సౌఖ్యమేగా !’

‘చాలాస్వల్పం’

‘నేనూ ?’

‘మీరు మీరు, ఏమవసరం నాకు ?’ తృణీకారంతో పెదవి విరిచి నా కళ్ళలోకి చూసింది. నామీద ఏమీ ఇష్టంలేకందానేనా—ఆ మాటలుపిన్న పురుషుడి హృదయం ఎంత గాయపడుతుందో, అంతకన్న భూమిలోకి కుంగిపోతే నయమని పించింది.

‘మరి ఇష్టంలేకందానే—’

‘అవును’

‘ఎందుకు ?’

‘ఏమైతేనేం?’

‘మీదేహం—యీవ్యభిచారం—’

‘దేహంది’

‘ఇంకెవడన్నా అడిగితే—’

‘తీసుకోనీండి—ఏం ఉపయోగం అంతకన్న—మరీ అంత బాధ పడితే—పోనీండి—ఇస్తేనేం — ఇంతలో ?’ మీరైతేనేం ఇంకొరైతేనేం

“—ఎవరూ కాకపోతేనేం ?”

“మరి నా మీద ఇష్టంలేదా ?”

“దానికి దీనికి సంబంధమేమిటి ?”

వాణి - విస్తడి

అన్న లాక్కొచ్చి యింట్లో పారేళింతరవాత వాణిగతిచాలా హీనమైపోయింది. కాళ్ళూ చేతులూ విరక్కొట్టి కట్టేళి ఆమె నిస్సహాయ స్థితినిచూసి, బాగా యేడిపించి కసితీర్చుకుంటున్నారు. ఇంట్లోవాళ్ళూ బైట వాళ్ళూకూడా. కాని వాణి “స్పోర్టు”. ఎంతవిచారంలోనూ ఆమె “హ్యూమర్” విడవదు.

“ఓరి మీదుంపల్తెగా, బోనులో ఎలికను పొడిచినట్టు పొడుస్తున్నారేమరా నన్ను!” అని అరుస్తుంది.

“ఈ బోవిముండ లందరూ నన్నుచూసి అసూయ పడకపోతే, జుట్టు పెంచుకుని తలో మొగాడి వెంటా పడకూడదూ?” అంటుంది.

ఆమె నోటికి వెరిచి యెదురుగుండా ఆమె నేమీ అనడానికి జంకుతారు. సిగ్గు పున్నంతవరకేగాని తారాబాయివలె రోడ్లమీద మొగవాళ్ళ బట్టలు వూడలీసి, వెంకటచలంమల్లే కథలువ్రాసి, గుట్లు బయలుపడేస్తే, ఎవరికైనా భయమేకద!

వాణిని రెండునెలల కిందటివరకు ముద్దుగా పెంచారు. పెరిమిటి పోయినాడనే సానుభూతివల్ల ఆమెకేమీ తిండిలోగాని శృంగారంలోగాని లోపంలేకండా. ఆమె తనస్థితిని మరవడానికి సహాయంచేశాడు, ఆమె అన్న నరసింహారావు. నవలలు, ఆడన్నేహితులు, మీటింగులు, సినిమాలు, వీటివరకు స్వేచ్ఛనిచ్చి శరీరస్థితిని మరచిపొమ్మన్నారు. కాని

ప్రబంధకన్య విరహం మాన్పడానికి చంద్రుణ్ణి, కోవెలనీ, మంద
మారుతాన్నీ పంపినట్టు ఫలించింది ఆ ప్రయత్నం. ఇంకోడి పెళ్లానెత్తుక
పోయి, సర్వమూ అర్పించిన పురాణమూ, అయిదుగురు మొగ్గుతో
తృప్తిపడని వనిత పురాణమూ, పవహారువేల గోపికలకుగాను పదేళ్ళ
వయసునించే కామప్రవీణుడైన పురాణమూ ఆప్యాయంగా చదివింది.
'ప్రణయకథలు వేసుకోము' అని ప్రమాణాలు చేసిన పత్రికల్నే తెప్పించారు.
పురాణగాథలున్న సినీమాలే చూడనిచ్చారు. మొగ్గురాని మీటింగు
లకే వెళ్లినిచ్చారు. ఐనా ఎట్లాగో తెలీదు వాణి కొంప ముంచింది.

నీతి నవలల్లో, ఎవత్తా లేచిపోవన్నమాటేగాని, అసలు కథానాయ
కుడితోనే, లేచిపోయినవాళ్ళకన్నా యెక్కువ పనులు నాయిక చేస్తుంది.
శ్రీకృష్ణుడికోసం రుక్మిణి విరహమూ, అతను యెత్తుకుపోయిన విధమూ
చదువుతోవుంటే, చివరికి పెళ్ళి అయిందా లేదా అనేది చాలా స్వల్ప
విషయంగా తోస్తుంది.

ఈ పతివ్రతలు పడే విరహాలూ, లేక కోర్కెలూ, మొగాడిమీది
వాళ్ళగుడ్డి కాపీనమూ. విడికిడి వల్లనే కలిగే తాపజ్వరాలూ, లేచిపోయే
నీచపువనితలకి వుండనేవుండవు. యదావిధిగా వివాహ మంత్రాలు వుచ్చ
రించారా లేదా అని చూసుకుంటారు గాని యీలోపల జరిగే కామజ్వర
జనిత దుర్వ్యసనాన్ని గమనించరు. పత్రికల్లో కథల్లో పురాణాల్లో యీ
పెళ్ళిళ్ళసంగతి చదివి, చదివి, దంపతుల సరాగాలూ, ధ్యానించి ధ్యానించి,
పురుషవర్సనలు మనన చేసి చేసి, ఆ కథలన్నీ ప్రేమయుత పవిత్ర
వివాహ మంగళవాద్యాలతో అంతంకావడంవల్లనూ, యేకధలోనూ, పత్రిక
ల్లోనూ, ఆవివాహమైన తరువాత సంగతి, పోట్లాటలూ, పిల్లలూ, తిట్లూ
ద్వేషాలూ, జెలసీలూ, చిత్రించకపోవడమువల్లనూ, పెళ్ళికావడము
అంటే గొప్ప భ్రమ యేర్పడ్డది ఆమె మనసులో, వాస్తవ ప్రపంచంకన్న
వూహా ప్రపంచమే సామిప్యమయింది, విమలను గుర్తించువ తీసుకు
పోయిన వుడయాదిత్యుడూ, పద్మను బుజంమీద మోసుకుపోయిన విక్రమ

సింహాడూ, హేమలతను బంధించిన వజీర్ ఖానూ, స్వర్ణలతను బలా
 త్కరించిన లాలాసింగూ. మొగవేషంలో యుద్ధంచేసిన ప్రేమలతను
 ఆలింగనం చేసుకున్న యుద్ధమల్లుడున్నూ వీరందరూ ఆమె కళ్ళయెదుట
 తిరుగుతున్నారు. భర్తలంటే యీ సామాన్య వెంకటేశ్వర్లు, శీతారామ
 య్యలూ కాక గుర్రాలమీదా, రథాలమీదా మెరిసిపోయే యోధాగ్రేస
 రులుగా తోచారు. ఎవడో తనని కిటికీలోంచి చూడడమూ, మోహించ
 డమూ, కృష్ణుడివలె తనని తటాలున యెత్తుకుని పోవడమూ, ధ్యానించు
 కునేది. ఆమె అన్న నరసింహం, సినిమాలో నీతికోసం వెతికేవాడు. అతని
 చెల్లెలు రొమాన్సుకోసం వెతికేది. పతివ్రత సీత రాముణ్ణిచూచి రొమ్ము
 విరవడం, ఆహ్వానిస్తున్నట్టు ఆడియన్సువంక చూడడమూ. ఏడ్చేప్పుడు కూడా
 కులకడమూ, రాముడు నన్ను వదిలేశాడు, పోనీ మీరెవరూ అంతమాత్రం
 వారు లేరా? అన్నట్టు 'వలప్ ట్యుయస్'గా చేతులు జాచడమూ అతనికి వికృ
 తంగా కనపళ్ళేదు. ప్రపంచంలోని పతివ్రతలందరూ అంతేగనక. ఏ నాట
 కంలోనో యముడు సావిత్రిని వరించాడని అర్థంచేసుకోకండా ఏడుపేగాని
 ఫిల్ములో సావిత్రి యముణ్ణేకాదు, ప్రతివాణ్ణి వరించమని, అడుగుతున్నట్టు
 నటిస్తే యెవరికీ వెగటుగా తోచదు. ఎందుకు? ఈ నీతిప్రభువులకి
 మాటలు ప్రధానంగాని, ప్రవర్తనకాదు గనక! కాని యిదంతా వాణిని
 అన్ కాన్ షన్ గా ఇన్ ఫ్లూయన్సు చేశాయి. ఎక్కడన్నా ఆలింగనం
 దొరికితేచాలు, శరీరంతోసహా యెగిరి పోవాలని కాచుకుని వుంది. వాణీ
 హృదయం, ఈ రోపున నరసింహారావు అందరితోనూ, తను తన
 చెల్లెలికి యిచ్చేక్షణ, స్వేచ్ఛా, ఆమెశీలమూ, తన ఔదార్యమూ, ప్రక
 టించుకుంటున్నాడు.

“చూచారా? ఈ కాలంలో స్వేచ్ఛ నియ్యకపోయినా తంటాయే,
 ఇచ్చినా తంటాయే నావంటి తెలివిగలవాడేంచేస్తాడంటే, యిచ్చినట్టా
 యిస్తాడు, మళ్ళీ నిజంగా యియ్యనూ యియ్యడు గవర్నమెంటు మోస్త
 రనుకోండి. అంతేగా స్వేచ్ఛకూడనివాళ్ళు స్వేచ్ఛకావాలని మారాం

పడితే యేంచేస్తారు మరి : తెల్లవాళ్ళ దగ్గర్నించి నేర్చుకోవలసింది. అది. ఇప్పుడు మా వాణికి ఏం తక్కువ ? మళ్ళీ యే పొరబాటన్న జరగడానికి వీలువుందా ?” అంటూ శ్రీలకు స్వేచ్ఛ కూడదనేవాళ్ళనూ, కావాలనేవాళ్ళనూ అందిర్చి హేళన చేస్తున్నాడు.

“ఒకటేనండీ పాయింటు. స్వేచ్ఛ అంటే లైసెన్సు కాదండీ. మంచికేగాని చెడ్డకీలేదు. అది తెలుసుకోవాలి. ఆడదానియిష్టం. ఎక్కడికంటే అక్కడికి దాన్నిపోసేసింది. కాని వంటరిగా యింకోడితో వెళ్ళనీ కూడదు. అదీ కీటుకు,”

అని స్వతంత్రాన్ని తన జేబులోదాచి. క్రమంగా కొంచెం కొంచెం తీసి తెలివిగా యిస్తున్నట్టు మాట్లాడుతున్నాడు.

మూడునెలల కిందట ఒక నాటకం కంపెనీ ఆమె హృదయ శాంతికేమోనన్నట్టు ఆవూరు వొచ్చింది. వాళ్ళ ముఖ్యనాటకం రోషనార ఆ నాటకంలో శివాజీ ఏకపత్నివ్రతం చాలా నీతిబోధకమని నరసింహారావు భార్యనీ, చెల్లెల్ని నాటకానికి తీసికెళ్ళాడు. కాని వాళ్ళిద్దరికళ్ళూ, శివాజీ రీవిమీదనే వున్నాయి. ఆ ఆడవేషం వేసుకుని అప్పనాచార్యులు, శివాజీ మనసుని మార్చలేక పోయినాడు. తనే ఐతే అంతయోచనా : అనుకున్నది, వాణి. అంత నిగ్రహంవున్న యోధుడి మనసునే చలింపచెయ్యాలి. తన హృదయంలోని ఆదర్శరూపాన్ని శివాజీతో సంక్రమింప చేసింది. నాటక రంగంమీద రోషనార, శివాజీ కోసంచేసే ప్రయత్నాలు చూస్తే, చక్రవర్తి ఔరంగజేబు చెల్లెలు కాదుకదా, బండిమనిషి మీరాగాడి చెల్లెలుకూడా అట్లా ప్రాధేయపడదు. అట్లా ప్రాధేయపడే ఆడదాన్ని వాణి కాదు కదా, లేక కోనయ్యకూడా తాకదు. కాని యీ ఆధ్యాత్మిక దేశంలో, యీ నాటికికూడా ప్రతీయింటా ప్రతివ్రతా శిరోమణులు వెలిసివున్నారు. గనుక, ఆ మదపిచ్చి యెవరికీ వెగటుగా తోచలేదు. ఆరోషనారేగనక ఆ రొమ్ము బాదుకోటాలుమాని.

“నీకు యీ భారతదేశ సామ్రాజ్యాన్నిస్తాను. నన్ను రాజిని

చేసుకుంటావా ?" అని శివాజీకి బిజినెస్ ప్రాపోజిషన్ పెడితే?

శివాజీ ?

"అవును. నా హిందూదేశంకోసం ప్రాణాన్నే యిస్తానే ! ఈ యేకపత్నిత్వాన్ని వదులుకుంటేనేమి ?" అని, వాప్పుకుంటాడనుకోండి.

ఇంకేముంది ? ఆ కథ వ్రాసినవాడిని. తిట్లతో ఆశీర్వాదిస్తారు.

ఆ శివాజీ శీలభావ ప్రదర్శనానికి ముచ్చటపడి, అతను తనవలెనే వ్యాపారి బ్రాహ్మణుని తెలుసుకుని, నరసింహారావు, శివాజీని భోజనానికి పిలిచాడు, తాంబూలం వేసుకుంటూ, నరసింహారావు.

"మగవారి శీలమంటే ఆ విధంగా వుండాలి. ఆడది మీదపడ్డా చలించని స్థిర్యం కావాలి."

అంటో వుండగానే. అన్న వెనుకనుంచి తలుపు సందులోనించి చూసే వాణివంక చూస్తున్నాడు అభినవ శివాజీ

ఆ మర్నాడు నాటకం పాకంతా కిక్కిరిసి నిండింది. శివాజీ నాట్య కౌశల్యం అందరూ అద్భుతంగా పొగుడు కుంటున్నారు. కాని పదకొండ యింది. తెరయెత్తలేదు. కనుకుంటే శివాజీ కనపళ్ళేదన్నారు. నరసింహారావుగారి చెల్లెల్లా మర్నాటినించి కనిపించలేదు. అతాత్తుగా చదువుకోడానికని రాత్రి లక్ష్మీ పోయిందన్నారు. నరసింహారావు యింటి ఆడవాళ్ళు.

ఆ మధ్యాహ్నమే ఆవొకరూ చూపుతో పే ఆర్థమయింది వాణికి శివాజీ హృదయము నవనీత మృదులమని. తనని, చూసి నవనీత మృదులమయిందని భ్రమపడ్డది కాని, ఏ నిమిషానైనా పాప మా హృదయం నవనీత మృదులంగానే వుంటుందని తెలీదు. నాటకానికి వెళ్ళేగుంపుతో కలిసి స్టేజీ వెనకాలకి చేరుకుంది. చీకట్లో పక్కా కర్జనులో నుంచుని చూస్తోంది సమయంకోసం. ఎవరో వచ్చి, యెగాదిగా చూసి, యెవరని అడిగాడు. చేతిలో రూపాయిపెట్టి. మీసం తగిలించు

కుంటున్న శివాజీవేపు చూసి, ఆయన్ని పిలవమంది. రూపాయి కబురం దించింది చాలా జాగ్రత్తగా. వొచ్చాడు గుర్తించాడు శివాజీ.

“ఏమిటిట్టా వొచ్చావు ?”

“వొచ్చేశాను.”

“ఎందుకు.”

తల వొంచుకుంది. ఎందుకు వొచ్చేసిందో ఆమెకేతెలీదు; ఈ పారి పొయ్యే స్త్రీలకు చాలా మందికి తెలీదు. లోకమంశే యేమిటో తెలీని పంజరల్లో పెరగడంవల్ల, లోకం ఆకర్షణీయమైన అనేక వింతరంగులతో కనబడుతుంది. కటకటాల మధ్యనుంచి, సామాన్యపదార్థంకూడా అసాధారణ లావణ్యాన్ని ప్రదర్శిస్తుంది. పాపం, ఆశతోనిండిన వాళ్ళ పిచ్చి నేత్రాలకి. హృదయంలోనూ తన ప్రపంచం; పుస్తకాలు, వార్తలు, సినిమా లతో ప్రేరేపించే ఉద్రేకాలకు వాంఛలకు, తట్టుకోలేక, సామాన్య దిన చర్య జీవరహితంగా తోచి; స్వేచ్ఛకోసం పెనగులాడి, తపనపడి, అమాంతం దూకుతారు, పంజరంలోంచి, నిప్పుగుండంలోకి.

మానవ హృదయం కావండచాత తమకు జీవితం ప్రసాదించని అద్రుష్టాలకోసం, కలలుకని, ఆశలుపడి, ఈ కుటుంబ ఆటంకాలు, ఈ సంఘ నిబంధనలు, ప్రేమించేవారి అభ్యంతరాలు, తమను; బంధిస్తున్నాయని భావించి, స్వర్గమూ, సౌందర్యమూ, ఆయింటి ఆవతల పక్కన, ఆరోడ్డు దాటితేచాలు, సమస్త అనుభవాలూ, తమకోసం కాదు కుని వున్నాయని ఛానించు కుంటారు, పాపం! దీనికంతా ఈవాస్తవ ప్రంపచాన్ని చిత్రించని కథలూ, పురాణాలూ, నాటకాలూ కారణం.

“ఎందుకు వచ్చావు ? వాణి!”

“మీకోసం” అంది

అది నిజంకావని ఆమెకేతెలీదు, పారిపోయిన ఆమె ఆత్మని వెతుక్కుంటూ వచ్చింది ఆమె అంతే.

“ఏమంటావు !”

ఆటోచిస్తోంది. అతనే అంతా తనకి సులభం చేస్తాడనీ, కర్తవ్యం చూపుతాడనీ అనుకుంది. కాని అతను తొందరపడుతున్నాడు.

“నేను వెళ్ళాలి తరవాత మాట్లాడదాము.” ఎంత సులభంగా అన్నాడు ఆమాట : అతనికేం : తరవాత అంటాడు తాను ఈలోపల యామై పోతుంది ?

“కాదు ఇప్పుడేరండి వెళ్ళిపోదాము.”

జీవితానికంతా ఇదే, ఒక్కటే చాన్సు తనకి. అతనికి నిర్లక్ష్యమైన సంగతి ఆమె చూడటంలేదు. ఎంతసేపటికీ “తనవాంఛ, తప్పించుకోవాలనే తనకోరేక, తన రొమాన్సు” ఇదే యోచన. అతను ఒక సాధనం, నిమిత్తమాత్రం. ఆ హృదయంలోని యెండుగడ్డికి నిప్పంటించిన సూత్రం అతను.

కాని ఆమె అందం. ఆమె తొందరా చూస్తున్నాడు అతను.

ఎక్కడో పూర్తిగా అతనికన్నకూడా పురుషుల్ని అదే పనిగా, వృత్త అలవాటుగా ఎక్స్‌ప్లెట్ మెంటుకోసం రుచిచూసిన మామూలు స్త్రీలని తప్ప, యీ విధంగా తననేకోరి అనాఘాతంగా తనదగ్గిరికి అడిగి వచ్చేవాళ్ళు ఎవరున్నారు ? అందులో అంత ఆత్రుత పడుతోంది, బాగా మొహం మొత్తిన అతని రసికానుభవానికి యీ కొత్తపిల్ల కొత్తరుచి కలిగించింది.

“డబ్బు యింకా వీళ్ళివ్వలేదే ?”

మాట్లాడకండా పర్సులో నోట్లు చూసింది.

“జంకకండీ. ఇది నా స్వంతం.”

“సరేలే, తరవాత ?”

అబ్బా ! ఎంతజాగ్రత్త యీ మొగాళ్ళకి. అతనే తరవాత అని ప్రశ్నిస్తే, తను ఎంత ప్రశ్నించాలి ?

తన కలలప్రకారం జరగటంలేదు చరిత్ర. సుందరమైన స్త్రీవచ్చి తనంతట తాను పురుషుణ్ణి వేడుకోడంవుంది. రోషనారా నాటకంలోనే

వుంది. కాని పురుషుడు నీతి నియమాల వొంకన నిరాకరించడం మామూలుగాని, ఆర్థిక పద్ధతులమీద జంకలేదు. ఇదేమిటి యీ అభినవ శివాజీ ఇట్లాభయపడతాడు? ఇన్ని గారంటి లివ్వడం చాలా సిగ్గుగావుంది. కొంచెం ధైర్యం తక్కువ పిల్ల, కొంచెం మొండితనం యెక్కువగా లేనిపిల్ల, వెనక్కి వెళ్ళివుండును. కాని చిన్నప్పట్టేంచి సాహస వంతులైన యూస్సీరాణి, మీరా, అహల్యాబాయి మొదలైన వీరవనితల చరిత్రల్ని మననం చేసుకున్న వాణి, పట్టిన పట్టు వదలకూడదని అన్న ఎవరికి బోధించాడో ఆచెల్లెలు, వెనక్కి తగ్గలేదు. కొంచెంపమిట తొలగించి కాసులవండా, పలకసర్లు చూపింది. అతను వాటి వెనుకకూడా చూడాలని ప్రయత్నించాడు. దాంతో మన వరుడికి ఆమెమీద అద్భుత మైనమోహంకలిగింది. “పవ” అన్నాడు.

అందువల్లనే ఆరాత్రి రోషనారా చూసేభాగ్యం నాటకాలు అవినీతికి పుట్టిళ్ళని లెక్కరిచ్చిన రామసోమయాజిగారికీ, నాటకాలకి వెళ్ళిన స్త్రీలని వేశ్యలవలెచూసే రాజమ్మగారికీ రోషనారాచూసి, ఉబలాట బడే భాగ్యం లేకపోయింది. టికగట్లడబ్బు వాపసుచెయ్యమని గోలచేసే గుంపు కాళ్ళు నలగతొకారూ, డొక్కల్లో కుమ్మారు. రాజమ్మగారు ఎండినవారుగు-కాని లేకపోతే పాపం-నాటకం చూసేసరదా కొంత తీరేది.

విశాఖపట్నం సత్రంలో దిగారు. మూడురోజులు ఆమెతోనే గదిలో గడిపాడు అభినవ శివాజీ. ఆమెకీ కొంచెం వూపిరాడాలనిపించింది. అతనికి బైట పడాలనిపించింది. ఒకరితో ఒకరు ఆమాట అనడానికి భయం—ఎకగడ ప్రేమ పోయిందని రెండోవారు అంటారో అని— పలకసర్లు అమ్మితెస్తానని అతనువెళ్ళి సామ్రాజ్యందాకారాలేదు. ఆమె కాచుకుని కూచుంది వొంటరిగా. ఇట్లా ఇతనితో జీవితమంతా గడప వలసిందేనా? ప్రేమ; స్వేచ్ఛా అంటే యిదా అర్థం? ఇంతలో చీకిపోవడమా? ఏదో ఒక రాత్రికే, ఒక మధ్యాహ్నానికే అయితే హాయిగా

వుంటుంది. జీవితమంతా అదేఐతే ! అదికాక వేరే ఆనందం కనపడదు. బతికినన్నాళ్లా యిట్లా గడపవలసిందేనా ? ఇంటి దగ్గర అమ్మతిట్లా, అన్నయ్య డాబులూ, పిచికల అరుపులూ, దాసిదాని తగాదాలూ చాలా ఆకర్షకంగా కనబడ్డాయి. తనుపడ్డ కామ బాధ ఎప్పుడు పారిపోదామా అనే తహతహ అన్ని మరిచిపోయింది. సాయంత్రానికి అతను వచ్చి డబ్బిచ్చాడు. రాత్రిసంతోషంగా గడిపారు. కాని మర్నాడు పగలంతా మళ్ళా మాయమైనాడు.

ఈ లోపల ఆసత్రంలోనే దిగిన వాళ్ళ దూరపుబంధువు సత్య నారాయణ వీళ్ళనిచూచి, చల్లగా యింటికి వ్రాశాడు. రెండో రోజుకి నరసింహారావు వచ్చాడు. అన్నను చూడగానే సంతోషంతో అతన్ని కావిలించుకుని యేడ్చింది వాణి. మాట్లాడకుండా యింటికి తీసుకుపోయి నాడు సాయంత్రంరైల్వో.

రైల్వో ఆలోచించుకుంది వాణి. యింటిదగ్గర తనను తన్నడమూ, మాడ్చడమూ, కల్చడమూ, యివన్ని చేస్తారుగావునని. వెళ్ళి వెళ్ళడంతో బోరుమనియేడ్చి తల్లిమెడమీదపడ్డది.

“ఎరత చేశాడే, అమాయకురాల్ని చేసి?” అని యేడ్చింది తల్లి.

కాని మర్నాటినించి యింట్లోవారి చూపులూ, సినిమాలు, పుస్తకాలు, స్నేహితులు, చివరికి వీధిలోకి తొంగిచూడడంకూడా కట్టుపడేప్పటికి, ఆమెకి, ఒక్కసారి తనని వాతలు పెడితేనే యింతకన్న నయమని పించింది. “ఇదేంపుట్టింద్రామీకూ ? నన్ను పారీపోనీరు, యింట్లోనూ వుండనీరు సరిగ్గా, ఎట్లాచావనరా ? పోనీ గుండుచేయించండ్రా కాశీ రామేశ్వరాలు తిరిగి వస్తాను, నా కాసులపేరు అమ్ముకుని !” అంది. హ్యూమర్ మాత్రం విడవలేదు ఆ వాణిని. మళ్ళీ ఎప్పుడు పారిపోదామా ఎవడన్నా దొడ్డిదోవనవచ్చి తనని యెత్తుకుని పోకూడదా ? అప్పుడు కనపడలేదుగాని, విశాఖపట్నం సత్రం, సముద్రం, కొండలు ఎంత అందంగా వున్నాయి. శివాజీ ఎంత రమ్యమైనవాడు, అతని కావి

లింతలు-అని యింకా ఎన్నెన్నో యోచించు కుంది-ఒకర అనుభవమూ లేక కరువువాచి అన్నీ ఆనాలుగు రాత్రులే కాకపోతే, కొన్ని యారాత్రులకు దాచుకోడానికి వీలుండకూడదా ? పక్కగదిలో వాదినా, అన్నయ్యా ఎంత సంతోషంగా గడుపుతున్నారు-ఒక పక్క-మీవనే ?

కాని వాళ్ళిద్దరూ ఒకరికి రెండోవారు ఎప్పుడు వాదిలిపోతారా, అని ద్వేషించుకుంటున్న సంగతి ఆమెకు తెలుసు. పురుషుడికోసం అరిచే ఆమె సరాలకి :

ఆదీలోకం !

ముక్తి మార్గం

సిద్ధులూ, బైరాగులూ, సన్యాసులూ, వీళ్ళందరిదగ్గిరా మహత్తరమైన మూలికలుంటాయనీ, కటాక్షం కలిగినప్పుడు భక్తులకూ, తదితరులకూ, వాటిని అవ్యాజంగా యిస్తారనీ అందరికీ నమ్మకమైన విషయమే! నా తలనొప్పిబాధకూడా పోగొట్టుకోడానికని అట్లా ఏసన్నా లభ్యమౌతుందేమోనని ఆశపడి, బూడిదపూసుకున్న ప్రతివాడి వెనకా తిరుగుతున్నాను. రామేశ్వరంలో. వాళ్ళ భాష నాకు రాకపోవడం గట్టి చిక్కాచింది. వచ్చి రాని అరవంలో ఒక బోసిమునిని తలచూపి మందిమ్మని అడిగేటప్పటికి. ఆ ముసలియోగి, “నాకో కాలనాయిమ్మ”ని వెంటపడ్డాడు. ఇంకోడు తన వంటి బూడిద నా తలకిరాసి, పావలా డబ్బులు లాగాడు. అరవసన్యాసులు. మళయాళ యతులు, పంజాబు బైరాగులు, బెంగాలీ బోగులు, అందరూ వున్నారుగాని, ఒక తెలుగు బూడిదవాడెవడూ కనిపించలేదు. అర్థమయ్యేట్టు నాబాధ చెప్పుకోవాలంటే.

ఇంక మా వూరికి తిరిగిపోదామనుకుంటో. గంధమాధనంచూచి మరీపోదామని బైలుదేరాను, బైలుదేరేప్పటికే నాలుగున్నర దాటింది. మెల్లిగా యిసికలో కాళ్ళీడ్చుకుంటో పోగా పోగా గంధమాధన శిఖరచర్శన మయ్యేప్పటికే సూర్యుడు కుంకుతున్నాడు. ఈపర్రలన్నీ రాముడూ తమ్ముడూ యెట్లా తిరిగారా, వాళ్ళకి ఏం తోచిందా, అన్నిరోజులు యిద్దరూ మాట్లాడుకుంటున్నారా. అనుకున్నాను. ఒక ఆడది వుంటే, యెన్నికబుర్లన్నా

వొస్తాయి. కాలం తెలీకండా గడిచిపోతుంది. కాని యిద్దరు మొగాళ్ళు—
అందులో అన్నతమ్ములు—వాళ్ళని తలుచుకుంటే జాలేసింది. కవికేం?
మూడునెలలు చాలా సుఖంగా సంచరించారు, అని ఒక పద్యములో
మూడునెలల కాలం అరనిముషంలో కొద్దేస్తాడు. దోవలో, ముళ్ళు, రాళ్ళు,
పాములు, యివి కవి కంటికి కనిపించవు. ఎక్కడ పడుకున్నారు ?
ఏం తిన్నారు. ? అని ఆలోచనే అక్కర్లేదు. ఆకులుతిని ఆరెల్లుసుఖంగా
బతికారని సులభంగా అంటాడు ఒక కందపద్యంలో, ఏ ఆకులు ? అవి
రుచి యెట్లావున్నాయి ? నోరుపోక్కి యెంత యేడ్చారు ? జీర్ణ మెట్లా
ఐనాయి ? ఆరెల్లు తిన్నతరువాత ఆ మనుషులు గుర్తుపట్టేట్లు
వున్నారా ? ఆసంగతి ఏమీ మాట్లాడడుకవి. పోనీ, ఆరెల్లుకాదు,
ఆరురోజులు నువ్వు ఆ అడివి ఆకులు తిని వుండు ఆనందంగా అని
ఆకవిని నట్టడవిలో వొదిలితే తెలుస్తుంది. ఆ రాతలేమిటా !

ఆ పర్వతాన్ని హనుమంతుడు. తొక్కాడు గావును ఇప్పుడు
వుత్తగుట్ట దానిమీదవున్న గుడిమీద, గుడిమీదవున్న దావామీద ఎక్కాను.
ఆ పర్వతంమీదనించి రాముడు మొదట చూశాట్ట లంకని, లంకకోసం
వెతికాను గాని కనపళ్ళేదు కాని దృశ్యమాత్రం అతి గంభీరమైనది.
రాముడంతటి చక్రవర్తి చూడతగినది. ఆగుట్టమీద రామలక్ష్మణులు
ఆజాను బాహులునుంచుని, మూడువేపుల సముద్రాలను, ఆ యిసిక పర్వ
తాలనూ, ఆపెద్దిసమ ప్రదేశాలనూ, పరిశీలించడం తలుచుకున్నాను. అట్లా
ధ్యానంలో పడ్డాను. మెల్లిగా చీకట్లుకమ్మాయి. చంద్రుడు బలం తెచ్చు
కుంటున్నాడు. సముద్రంమీద పక్షులు గట్లకు ఎస్తో అరుస్తున్నాయి.
స్పష్టంగా కనపడే చెట్లా, కొండలూ, చీకట్లో దాక్కుంటున్నాయి.
వెనకాల యెవరో

“జయ్ శీతారామ్” అన్నారు.

మొదట వాల్మీకి వొచ్చాడనుకున్నా—బాగా బలిసిన పెద్దశరీరము
వాడు, పెద్దిగడ్డము. రుద్రాక్షలూ, కమండలము కలవాడొకడు వొచ్చి

మంటపం చగ్గిరగా కూచున్నాడు. ఆయన ముఖం స్పష్టంగా కనపడక పోయినా, ఆయన తప్పక నాబాధ మాన్పగలడనిపించింది. సమీపానికి వెళ్ళి కూచున్నాను.

“ఏవూరు అబ్బాయి” అని గోదావరిజిల్లా తెలుగులో పలక రించాడు. నా ఘోష చెప్పుకున్నాను. అంతా కళ్లుమూసుకు విన్నాడు. ఆనాటితో నాబాధ గట్టెకిగ్గిందనే ధైర్యం యెక్కువై పోయింది.

“ఈతలనొప్పి వొక్కటేనా నీబాధ?”

“ఇంకేంలేదు—అదే నాప్రాణం తీస్తోంది.”

చిరునవ్వు నవ్వాడు.

“తలనొప్పి కుదురుస్తాననుకో. ఇంక బాధలుండవా? తరువాత?”

“వుండకేం? మానవజన్మ మెత్తినంతరవాత వుండకండా వుంటాయా? అప్పుడు చూసుకుంటాను వాటిసంగతి.”

అవును. మానవజన్మమే బాధ—ఒకటి పోతే ఇంకోటి, ఒకటి లేకపోతే ఇంకోటి. అసలు బాధలేని వుపాయం, కనిపెట్టాలిగాని—

“అసలు బాధలేని వుపాయం ఏముంది?—చావుతప్ప”

“చస్తే బాధలుపోతాయా? పోతే అంపరూ చతురు, కాని వొకటే సాధనం—”

“అది—”

“ముక్తి.”

.యోగుల చిట్కాలలో నమ్మకమున్నా, వాళ్ళమహిమల్లో మంత్రాలలో నమ్మకంలేదు నాకు. అందులో ముక్తి స్వర్గం అంటే, ముసలమ్మ కబుర్లలాగుంటాయి.

“ముక్తి అంటే—”

“ముక్తి అంటే—జన్మరాహిత్యం”

“ఈ తలనొప్పులతో, యీ బాధలతో, దారిద్ర్యంతో అన్నీటితోటి కూడా జీవితమంటే నాకు చాలా మధురంగావుంది. జీవితం లేకుండా

శూన్యం తలుచుకుంటేనే నాకు భయం కలుగుతుంది, నాకు జన్మ రాహిత్యం వొద్దు.”

నవ్వాడు—పెద్ద వుపన్యాసానికి తయారవుతున్నట్టు కాళ్ళూ వెన్నూ నద్దుకున్నాడు. నా తలనొప్పి కుదురుతుంటేనే ఆశలు అడుగంటుతున్నాయి పైగా అర్థరాత్రిదాకా, యీ వేదాంతోపన్యాసం పట్టుకుందే, మోదిలించు కోడం యెళ్ళానా అని ఆలోచించాను.

“నీకు జన్మరాహిత్యం వొద్దుగాని, ఏంకావాలి?”

“అన్నీకావాలి, ధనము, కీర్తి, ఆరోగ్యం, అధికారం”

“ఇవన్నీ యెందుకు నీకు?”

“అవంటే నాకు యిష్టం.”

“ఎందుకు యిష్టం?”

“వాటివల్ల నాకు ఆనందం.”

“కనుక నీకు కావలసింది ఆనందం—వీటన్నిటోనూ కావాలి.

ఒకటే సూత్రంవుంది—ఆనందం తిండిలో, నిద్రలో, అధికారంలో అన్నిటిలోనూ ఆనందమే ప్రధానం—కానీ కొన్ని చిన్నఆనందాలు, కొన్ని గొప్పవీ, కొన్ని తీణికాయీ, కొన్ని దీర్ఘాయీ—కానీ అన్నిటిలోనూ కలసి మిశ్రమములై బాధలూవున్నాయి. అనంత మైన, అత్యున్నతమైన, బాహరహిత మైన ఆనందాన్ని ముక్తి అంటాము—కడుపునొప్పి వెగటూలేని తిండి; భయములేనికీర్తి; అధికారమూ; అలసటలేని మైథునమూ; విసుకులేని రాగమూ—యివన్నీ కలిసి యింతేకాదు. నీ మనసుకు అందని అనేకకోట్ల సౌఖ్యాలు ఏకమైన ఆనందం ముక్తి.

“ముక్తి ఆనందమా?”

“అంటే జన్మరాహిత్యంకాదూ?”

“అవును. జన్మరాహిత్యమెప్పుడవుతుంది? పరమాత్మలో ఐక్యమైనప్పుడు. ఆ ఐక్యం కావడమే. నిరంతర అవ్యయానందం, ఆ లోకంలో కూడా ఆనందం అంటే ఐక్యం—పువ్వుల వాసనతో, రంగుల కాంతితో.

ఐక్యం కావడం ఆనందం, వీటికన్నిటికి కారణమైన పరమాత్మతో ఐక్యం కావడం ముక్తి. జీవాత్మా, పరమాత్మా సంయోగం.”

“యెట్లా అది పొందడం?”

“అసాధ్యం. ఎట్లా పిల్లవాడికి స్త్రీ వాంఛ అనుభవమో అట్లానే మీరందరూ పిల్లలు-యీవిద్యలో. ఆ యౌవనం పదేళ్ళలో వస్తుంది. ఈ యౌవనం పది యుగాల్లోకూడా రాదు—”

‘ఐతే ఎందుకీ ఉపన్యాసం?’

అన్నాను వొళ్ళుమండి,

‘తొరగా ఎవగమని చెపుతున్నాను.’

‘ఎట్లా?’

‘ముందు రాబోయే మహదానందం అనేకరూపాల మీకు ధ్వని స్తోనేవుంది. ఈ పరమాత్మకీ, జీవాత్మకీ సంయోగంలోవుండే మాధుర్యం- జీవాత్మకీ, జీవాత్మకీ సంయోగంలో కనపడుతోంది. అదేప్రేమ- ఆ ఆత్మలు నివసించే దేహాల సంయోగంలోవుంది ఆ మాధుర్యం. తలుచుకో- ప్రతినరమూ, ప్రతి అవయవమూ, ఆవేశంతో వాణికిపోతూవుంటే. మనసూ ప్రాణమూ ఏకాగ్రమై, ఐక్యమైపోయే సమయంలోని ఆనందం అదేముక్తి. కోరెగలు, తలపులు, భావనలు, అన్ని యింకో వ్యక్తితో ఐక్యమైన ప్రేమని తలుచుకో అదేముక్తి. అది కొన్ని నిమిషాలే, లభ్యమౌతుంది జీవులకి. కాని పరమాత్మలో ఆ అనుభవం అనంతమౌతుంది. అన్ని అనుభవాలలోకీ శ్రేష్టమూ, అప్రమేయము, సంయోగం అది సృష్టి కర్తచెందే అనుభవము. ఇంకోనూతన ప్రాణిని కల్పించే ఆనందం—”

“ముక్తిసాధన అదేనా?”

“సందేహంలేకండా. ఆత్మవికాసమే ముక్తిమార్గం. యోగం, జ్ఞానం, కర్మ, భక్తి ఆన్నీకూడా ఆత్మవికాసానికే సాధనాలు. ఈ ప్రపంచంతో ఎంత ఐక్యమైతే అంత ఆత్మ వికాసం కలుగుతుంది. ప్రపంచమంటే సృష్టి. సృష్టి శరీరాల ఐక్యంవల్ల కలుగుతోంది. ముక్తి అంటే ఐక్యం

ముక్తివల్ల సృష్టికర్తతోంది, సృష్టి మళ్ళీ ముక్తిపొందుతోంది. ఈ నదులు పర్వతాలు వృక్షాలు, జంతువులు మనుషులు, అందరూ నీవే అనే ఐక్య భావం రావాలి. ఈ భావం ప్రతివాడికీ సంయోగంలోని రెండు నిమిషాల లోనూ తోస్తోంది. అవునా కనక ఆకార్యంలో ప్రతి వ్యక్తి ముక్తిని రుచిచూస్తున్నాడు. ఆత్మవికాసానికి ముఖసాధనం సంయోగం—ఏ వ్యక్తి ఆజాతి వ్యక్తితో ఎంతమందితో, ఎన్ని విధాల సంయోగం పొందుతాడో అంతముక్తికి సన్నిహితుడౌతాడు.”

‘మరి పాపమంటారు ?’

‘అంటారు—పాపమేమిటి ? ఆత్మవికాసమే ముక్తి, పాపం యీ మూర్ఖులకి. వాళ్ళకి ఆనందం తెలుసా ? వృక్షాలకి తెలుసు. కీటకాలకు అంతకన్న ఆ ఆనందం తెలుసు. జంతువులకి యింకా కొంత. మనుషులకి అధికానందముంది దాంతో. అందులో రసికులూ ఆత్మబాంధవ్యం కలిగినవాళ్లూ పరిపక్వం చెందిన వాళ్లూ, ఇంకా అతీతమైన ఉన్నతావస్థను పొందుతారు. ఊద్రులకు ఆ ఆకర్షణే వుండదు. పశుప్రాయులు వాళ్ళకి ఆత్మ వికాసంలేదు. ఒకటే—వ్యక్తి అనుభవంతో—ఏ జంతువై తేనేందాంతో తృప్తి పడతారు. ఆత్మయెప్పుడూ ముక్తికోసం బాధపడుతుంది—పరమాత్మ పిలుపును విని రెక్కలు కొట్టుకొని విజృంభించడానికి ప్రయత్నిస్తుంది—ఈశ్వరుడు సౌందర్యమూర్తి, సౌందర్యమంతా యీశ్వరుడు. సౌందర్యమే ఆనందం—సుందర తేజం, సుందరధ్వని, సుందరరసన—సౌందర్యాన్ని గుర్తించి అన్వేషించి వాంఛించనివాడు అధముడు—సౌందర్యంతో—వివిధ రూపాలు, వివిధములైన మార్పులుపొందే, సౌందర్యాన్ని అనుభవించడంలోనే ఆనందం—ఇంతకన్న ఆనందదాయకమైనది ఆ ముక్తిమాత్రమే ;

ఎంతరసికుడో, యెంత సౌందర్యోపాసకుడో మనిషి, అంత యీశ్వరప్రియుడు—ఎంత అనుభవాన్ని వాంఛిస్తాడో, ఎంత సంయోగాన్ని పొందుతాడో—అంత యీశ్వరుణ్ణి ప్రేమిస్తాడు—ఎన్నివిధాలైన సౌందర్యంతో—ఎంతమంది వ్యక్తులతో ఐక్యమౌతాడో—యెంతమంది

స్త్రీలను ప్రేమించి కామిస్తాడో అంత ఆత్మవికాసం పొందుతాడు—
దిగ్భ్రమచెంది కళ్ళు తెరిచాను.

యోగి అంత ర్థానమైనాడు—నాతలనొప్పితో సహా—

నా చుట్టూ ప్రపంచమంతా వెన్నెల్లో మునుగుచుకు పడుకుంది.
నా హృదయంలో నూతన జ్ఞానజ్యోతి వుదయించింది.

ఎ రి క ల మ్మ

స్కూలుకి ఆలిస్యమయిందని తొందరగా సైకిలు తొక్కుకొని పోతున్నాను. మధ్యాహ్నం గుంటూరు రైలు స్టేషన్ Refreshment rooms లో టీ కప్పుముందు పెట్టుకుని ఆలోచనలో పడితే యెంత కాలం గడిచి పోతోందో తెలీదు. ఆలిస్యంగా వొచ్చానని, చిరునవ్వుతో నా మొహంపంక చూసేసా హేబు హేడాస్టర్ని తలుచుకుంటేనే వొళ్లు కంపరమెత్తుతోంది. కోప్పడే వాళ్ళనీ, నోటిసులు పంపేవాళ్ళనీ, గొణుగు కొనేవాళ్ళనీ, వూరుకునే వాళ్ళనీ భరించవొచ్చునుగాని తప్పు జరిగినప్పుడు చిరునవ్వు నవ్వే డెవిల్ ని భరించడం కష్టం.

నా Old horse ని spur చేస్తూన్న నేను, చప్పున కళ్ళెం బిగించి ఆపాను. ఆస్పత్రి గోడపక్కన ఒక ఆమె నించునివుంది. ఎదోజ్ఞాపకం తలుకుకుమంది మెదడు వెనకాల ఎక్కడో. సైకిల్ దిగి నిదానించి చూశాను. అంచమైన ఆడదాన్ని చూశానా గడ్డం హేడాస్టర్లు వెయ్యి మంది, లక్ష చిరునవ్వులునవ్వనీ. నా కేం లక్ష్యం? “నువ్వా” అన్నాను దగ్గరికి వెడుతో. ఆమె చదువుకున్న ఆడదైతే, ఒకా నొకప్పుడు నేనెంతబాగా ఎరిగిన మనిషైనా చనువుగా పలకరించేముందు సంకో చింతును. చుట్టుపక్కల ఎవరున్నారో ఆమెచూపు యెట్లావుందో, అన్నీ ఆలోచించాలి. కాని ఎరికలదేగా! “నువ్వా” అనడానికికూడా నాకు కారణంగాని, అధికారంగాని, లేవు. కాని అధికారంలేని పనులన్నీ

మానేసి బతకగలనా, ఈహృదయం నశించిపోదా ? లోకమిచ్చిన ఆధికారాలు వొదులుకున్నాను. లోకం వొద్దన్న ఆధికారాలు కావాలని పోట్లాడతాను. అదేగా నా జీవితచరిత్ర. ఆస్పత్రి గోడపక్కన, యెండలో, తాటాకు బుట్టచేతపట్టుకుని నుంచుని వుంది ఆమె.

ఎరగనట్లు, నిదానంగా నావంకచూసింది ఒక నిమిషం. మళ్ళీ ఎక్కడానికి గుట్టాన్ని తట్టుతున్నా. ఇంతలో ఆమె కళ్ళలో జ్ఞాపకం వెలిగింది. జాలిగా దిక్కులేనట్టు చూస్తున్న నల్లని మొహంమీద నవ్వు కమ్మింది, ఆర్థరాత్రి చంద్రోదయమైనట్టు. నిదానించి ఆలోచించి 'అల్లరిదాన్ని' అన్నది సిగ్గుతో, క్షమించమని కళ్ళు అడిగాయి.

ఆలోపలే, ఆమె కడపట చేసిన అవమానం నాకు జ్ఞాపకంవచ్చి, సైకిలుదిగి పలకరించినందుకు సిగ్గుపడుతున్నాను.

మోటారులో రోడ్డు వెంట యింజనీరుగారు వెడుతున్నారు. టీపార్టీలో నన్ను కలుసుకొని, ఏ గాలివల్లనో, స్నేహం చేసుకుని. రెండు మూడుసార్లు యింటికి రమ్మన్నారు. అఖరు, యీనాటితో యింక యింజనీరుగారు పెడ మొహం పెడతారు. ఆయన స్నేహానికి నీళ్ళు వొదిలాను, ఆ వేడిరోడ్డు పక్కన. ఆస్పత్రి గోడ కింద తాటాకుబుట్ట పట్టుకునించున్న యెరికల మనిషితో చనువుగా మాట్లాడేవాడికి క్లబ్బు గతులున్నాయా ?

ఆ ఇంజనీరే అట్లారాకపోతే, నేను సైకిలెక్కి వెళ్ళిపోయే వాణ్ణేమో ! ఇంకా యెవరైనా యింజనీర్లు రానీ ? వాళ్ళ తల్లి భార్యల్ని రానీ, చూడనీమని ఆమెకి యింకా దగ్గరగా వెళ్ళేను.

“ఇక్కడికి యెట్లా వచ్చావు ?”

“ఆవూరూ యీవూరూ తిరుగుతూ.”

నే నామెని మొదటిసారి చివరిసారి చూసింది ఒక ఘట్టాన్నం గంటసేపు పెన్నదగ్గర.

అది ఏప్రిలు నెల నెల్లూరులో. ఎన్నాళ్ళకీ సూరాలు ముయ్యరు. నేనున్న కొత్తయింట్లో స్తానానికి వీల్లేదు, ఏమంటే, పక్కనేగా పెన్న

అన్నారు. పక్కనే పెన్న యిసిక : పెన్ననీరుకాదు. కొవ్వూరు వెళ్లాలి నీటికోసం. కొవ్వూరువగ్గిర పెన్న చైత్రంలో పచ్చలుగేళ్ళ పిల్లలా గుంటుంది. కల కల మని పరుగెత్తుతుంది. ఎండలో మెరుస్తుంది. పిచ్చిగా వెచ్చగా వుంటుంది. చిన్న చిన్న అలలు మాట్లాడితే మెలికలు తిరుగుతుంది. గంభీరమైన గోదావరి యీతలతో నదీజీవనం ప్రారంభించిన నాకు, యవ్వనదతి కృష్ణలో ఆటలాడి, చివరికి యీ పెన్నతో చిక్కులు పడాల్సి వచ్చింది. కాలం గడిచినకొద్దీ పెన్నమీదే ప్రేమ ఎక్కువైంది; ఒక పెన్నమీదే కాదు.

కొవ్వూరి వొడ్డున పెన్న అనేక పాయలు. పాయల మధ్య చిన్న చిన్న యిసిక లంకలు. పగటి ఎండ వేసి అంతా పోయ్యేట్టు వోపికగల మనుషులు రెండు మైళ్ళా నడిచి వచ్చి, తలొక పాయనీ కావిలించుకొని పడుకుంటారు. రెండుచేతులూ చాపితే పాయ అంతా రొమ్ముకింద యిము ద్దుంది. పెన్న అలలు వీపు చుట్టూ అందుకోలేవు. తాపం పోవడానికని ఆ పాయ మీద ఇటూ అటూ దొర్లుతారు ససికులు. అందులో పత్యేకం ఒక నీలపు పాయను నేను అధీనంలో ఉంచుకున్నాను. నా కన్న పెండ రాళే యెవడన్నా దాన్ని అక్రమించుకున్నాడా మంకిపడతాను. కాని ఆ పాయ మీద నాకేమి అధికారముంది ? ఆ పాయ కిష్టమై ఆ మనిషి కిష్టమైతే నాకెందుకని యింకో పాయకి పోతాను. కాని ఆనందంలేక. తిరిగివచ్చి ఆపాయనే పంచుకుంటాను రెండో వాకితో. నా అంతటి వివేకమే అందరికీ వుంటే యెంత బావుంటుంది లోకం ?

ఆరోజు సాయంత్రం. నది మొదటి పాయ వొడ్డున యిద్దరు కనపడ్డారు. ఓ కుర్రాడు ఓ కుర్రదీ. కుర్రాడు యెక్కువ నలుపు. ఆమె చిరిగిపోయిన బట్టముక్కవిడిచి అంతకన్న పేలికలుగావున్న వస్త్రం ధరిస్తోందిషోకుగా. ఎంతలాగినా బుజంమీద రెండో కొన నిలువదు పొడుగు; ఎంతపరిచినా రొమ్ము రెండుచివర్లనీకప్పదు, వెడల్పు. నవ్వాలో దుఃఖించాలో తోచలేదు.

అతను యానాదిమనిషి చూపుపెట్టి లోకంతో సంబంధంలేనట్లు నుంచున్నాడు. నన్ను ఆమెచూసింది. విడిచినబట్టని తీసుకొని నదిలో దిగింది. అతను ఒడ్డున యిసికమీద కూచున్నాడు. ఉతకడానికి వొంగే టప్పటికి ఆచిన్న పమిట కిందికిపడ్డది. నావంక చూసింది. పకపకా నవ్వింది. ఆ నవ్వుకి నాలుగిందాల అర్థం కనపడ్డది. నా నార్థాలు బోధించే వుశాధ్యాయుణ్ణి కనక గాబోలు. లాభంలేదని ఒదిలేసి బట్టవుతుకుతోంది. నాకు ఆమె శరీరాన్ని చూడడం చాలాసుఖంగావుంది. ఆమెకేమీ లక్ష్యం లేదు. ఆ మొదటిచూపు తరవాత ఆమెనన్నే మరిచిపోయినట్లుంది. నేనుంచున్నా వొకటే శుక్క నుంచున్నావొకటే ఆమెకి. బుద్ధిలోకూడా భేద మాట్లే లేదనిపించింది నాకు, అందువల్లనే నేనీ కథ వ్రాయడమూ నా సోదరులు చదివి ఆనందించడమూ కలిగాయి అనుకోండి.

చక్కని ముకుర. పల్చనీ ఎడమచంపమీద సూర్యుడు నిగ నిగ మంటున్నాడు. నాకు కనబడే యెడమరొమ్ము యెడమప్రక్క చర్మం సాగడం మూలంగా తెల్లగా ఉంది, ఆనీళ్ళలో తలయెత్తే చిన్నయిసిక తిన్నెవలె.

నేను చెప్పులు విడిచి, నాపాయని చేరుకుని, పడుకున్నాను. నా శరీరం నీళ్ళలో-నాకళ్ళు ఆకురదానిమీద, పెన్నకాగా సహించింది, గోదా వరైతే ఒక్కతన్ను తన్ని ఒడ్డుమీద పారేసును. లేకపోతే ఒక్క ముఠాక ముంచి, ఇంక చూపులు లేకుండా చేసును.

బట్ట ఒడ్డున ఆరేసింది. నీళ్ళలోదిగింది. అతనూ దిగాడు. వెల్ల కితలా పడుకుని, ప్రక్కన కూర్చున్న అతనిమీద నోటిలోనుండి వీళ్ళు చిమ్ము తోంది, చేపవలె కొట్టుకొని, అతని కాలు లాగుతూంది. గిలా గిలా కొట్టుకుని, జారి, పైకి లాక్కోమని చెయ్యి అందిస్తుంది. నవ్వుతుంది. అరుస్తుంది. అతన్ని చరుస్తుంది, రెచ్చకొడుతుంది. దూరంగా పాకుతుంది. పిల్లిలాగు పొంచి దూకుతుంది. ఇసికి ముద్దలతో కొవ్వేసింది. గులకలు విసిరింది. అతను కదలడు. అట్లా ఆనందంగా

చూస్తోకూచుంటాడు కళ్ళు ఆమెకి వప్పచెట్టి. ఏమిటి గోల అని చిన్న పిల్ల వంక చూశేట్టు చూస్తాడు. మళ్ళీ ఆమెకన్న వయస్సులో చిన్నవాడుగా కనిపిస్తాడు. శరీరం అంత చిన్నదిగా వున్నా ఆమెమొహంలో పాతికి ఏళ్లున్నట్టు కనపడ్డాయి. ఆ అల్లరేమీ అతని కిష్టంలేదనీ ఆమెమీద ప్రేమచేత భరిస్తున్నాడనీ అనిపించిందినాకు.

మా కుక్కలు జాన్, జిమ్మీ జ్ఞాపకం వొచ్చాయి. జిమ్మీ అటలమారి జాన్ ని పీకి, కొరికి ఆడుకోమని అరిచి, ఇటూ అటూ దూకి గోల చేసింది, జిమ్మీమీది ప్రేమవల్ల జాన్ కదలక నుంచునేవాడు, అరవక, కరవక, [అవునా కాదా వాణీ!]

అల్లరంతా కానిచ్చి, మెల్లిగా ఆమెని పడుకోపెట్టి ఇసికతో ఒక్కింతా రుద్దుతున్నాడు. చిరునవ్వుతో అతని మొహంవంక చూస్తో, రాణీలాగు పడుకుంది. రాణీల పడకలు ఆ యిసికకన్నా ఖరీదు గలవేగాని సౌఖ్యం కలవా? వాళ్ళిద్దరి తన్మయత్వాన్నీ చూసి నేను తీవ్రంగా యీర్ష్యపడ్డాను. బ్రతుకు అట్లా ప్రేమలో లీనమై, నన్ను నేనే మరిచిపోగలిగితే, ఈ చదువులూ, పరీక్షలూ, వండడాలూ, భోజనాలూ, నగలూ, పుస్తకాలూ, కార్లూ, ఇన్ స్పెక్షన్లూ, కుర్చీలూ, హెడ్మాస్టర్లూ—

అది ప్రేమేనా? కవులుపాడే ప్రేమ అదేనా? అనుకున్నాను. వాళ్ళకా కామమూ లేదు. పశుత్వమూ లేదు ఆ నిమిషాన. ఆమెది సన్నని. వొళ్లు, ఒక్కతులం కొవ్వులేదు యెక్కడా, యెటా వొంచితే అట్లా వొంగేట్టు యెట్లాచాచితే అట్లా సాగేట్టు కనబడుతోంది. జింక వలె యెగురుతుంది. ఇటూ అటూ అకి అతని మొహం వంకచూసి “ఊ” అని కంఠంలోంచి ధ్వనిచేస్తే ‘గ్రైటాగార్హో’ యీమెనించే నేర్చుకుందా అనిపించింది. ప్రేమ ఎవరికన్నా ముఖంలో కంఠంలో మాధుర్యం తెప్పిస్తుందికదా! చివరికి వేసవికాలంలో బనారసుదీరెకింద, వంటింటి పక్కగదిలో, పందిరిపట్టె మంచంమీద, చెవులో బండ గోపికలపటం కింద గర్భాదానం జరిగే చిలిమికి ముద్ద కన్యకీకూడా—చివరికి.

గొప్ప అభిప్రాయా, ఆత్మలు కలవడాలూ. మనోభావాల ఐక్యం పాతివ్రత్యం ఇవేమీలేనేలేవు. అట్లాంటి నాన్నెన్నేలేదు. ఇద్దరి మధ్యా యవ్వనమూ, ఆరోగ్యమూ, యిష్టమూ, యింకేంకావాలి ? నిన్నలేదు. రేపులేదు. ఆ స్తిలేదు. హకులేదు. ఆనందమంటే వాళ్ళది.

ప్రియురాలి కళ్ళలోకిచూస్తో ఆత్మవున్నదాలేదా, ఆ యోచించే నాకు ఆనందమేమిటి, ఈ లోకంలో.

తోకలేకొంగ చేపలకోసం దేవుళ్లాడుతోంది. సూర్యకిరణాలతో మెరుస్తూ లేత ఆలలు యిసికమీద ఆడుకుంటున్నాయి. ఆనకట్ట చివర ఒకడు పడిపోయినట్టు ఏమి బావుకుందామనో సైకిలెక్కి పోతున్నాడు. వేగంగా. అధికారి ఎవడో తనవర్జాకీ అచ్యుష్టానికీ పొంగుతో మోటారులో ఊరేగుతున్నాడు తనిఖీలకి. ఆనల్లనిపిల్ల వీపుని నల్లనివాడు రుద్దుతున్నాడు యిసికతో. పిల్లలిగ్గరూ ఆడుకుంటున్నారు పెన్నవొడ్డున.

ఆమె రొమ్ము రుద్దాడు, తొడలు రుద్దాడు, నేనుచూస్తున్నా అని కూడా తలమెత్తిచూడలేదు. అతనికళ్ళల్లో కించిత్ మార్పులేదు నేను ఆమెస్త్రీ అని మరిచిపోయాను. అతనూ మరిచాడు. మొగుడూ పెళ్ళామేనా. ఎంత కాలం వుంటుంది ఈ ప్రేమ, వాడింకేం చేస్తాడు. ఇట్లాంటి పవిత్ర ప్రశ్నలేమీ తట్టలేదు. అద్భుతమైన కవిత్వం చదువుతున్నట్టుంది, కవల కండానే అట్లా పడుకున్నాను తన్మయుజ్ఞయి, వాళ్ళ ఆనందంలో నా స్తి తిని నా వునికిని నేనే మరిచి.

మెల్లిగా యెంకిపాటలు జ్ఞాపకం వొచ్చాయి. పాపం, సుబ్బారావు గారినీ అట్లానే అన్నారు. ఆయన 'ఎంకి'కి పెట్టిన భావాలు అసహజంఅంట చదువుకున్నవారికిగాని ఆ ఆలోచనలు వుండవుట. పుస్తకాల్లోంచి మాత్రమే జ్ఞానమూ, వేదాంతమూ, రసికత్వమూ, తెలుసుకోడం బాగా అలవాటై ఆ పుస్తకాలు చదవనివాళ్ళకి ఆ జ్ఞానమే రసికత్వమే వుండవని వాళ్ళవాళ్ళ అభిప్రాయం. చదవనివాళ్ళకి వున్నాయో లేదోగాని, ఈ చదివినవాళ్ళకి నే నెరుగుదును, పుస్తకాల్లో, నాటకాల్లో, సినిమాల్లో తప్ప దేవుణ్ణిగాని.

శ్రీనిగాని, బిడ్డనుగాని గొడ్డునుగాని, ప్రేమించేశక్తి పూర్తిగా నశించింది. వీరిజ్ఞానమంతా ప్రేమించిన ఇంకోడు బొమ్మలువేసి చూపవలసిందే. తోటలో ఒక గంటసేపు రమ్మంగా తిరగలేరు. ఆ తోట అందంఅట పొటో యెత్తితేగాని, కనపడదు. రోజూ సూర్యోదయ సూర్యాస్తమానాలు అద్భుతంగా నెత్తిమీద జరుగుతూవుంటే కళ్ళుమూసుకుని; సినిమాలో సూర్యోదయం చూపితే అరనిమిషం వూపిరి బిగపట్టి ఆనందిస్తారు. ఈ యద్ధివిపంటి ప్రియులు ఆడుకుంటోవుంటే కసిరి అవతలికిపోయే ఛాందసులును, సులోచన వెయ్యిమాట్లు స్తడీచేసి పొటో తీయించుకున్న చూపును సావలా పెట్టి కొని చప్పరిస్తారు. మొగవాడు 'స్తానం నరసింహరావు 'హా కృష్ణా' అని వెనక్కి విరుచుకుంటే యీ పురుషులందరూ, 'హా' యని ముందుకు వొంగుతారు.

నేను తుడుచుకుని, పాయలు దాటి వొచ్చేటప్పటికి ఆమె స్తానమై ఆరినబట్ట కట్టుకుని, తన బట్ట వుతుకుంటున్న అతనితో ఏదో చెప్పి నవ్వుతోంది. వాళ్ళవగ్గర నేను విడిచి వెళ్ళిన చెప్పుల వంక చూసినవ్వు తున్నట్టుంది. చెప్పులు చక్కనివే, నవ్వెందుకు ? ఇట్లా అనుకున్నాను.

“ఆయన వొచ్చేలోపున ఈ చెప్పులు తొడుకురాని నువ్వు పరుగెత్తు” నీ గోచీతోనహా. ఆ గోచీ, ఈ చెప్పులు ఎట్లా వుంటావు రాజకుమారుడిలాగ ! హాహాహ ఆయనేంచేస్తాడు, ఆ తడిలాగుతో నీ వెంట పడతాడు. పడనీ, ఆసంచీయెత్తుకుని నేనిట్లాపరుగెత్తుతా? ఏంచేస్తాడేం ? ఎవరూ లేరులే చెప్పుల్ని ఆ డొంకలోవిడిచి నువ్వుపో, నంచీ ఆగట్టు మీద పారేసి నేనొస్తా.” అంతోందేమో !

నేను వాళ్ళవగ్గరగా వొచ్చి, చూస్తో నించున్నాను. అతను బట్ట వుతుకుతున్నంతసేపూ ఆడింది, నవ్వింది. గంతులేసింది. పాడింది. నాకు వొకమాటా అర్థంకాలేదు. ఒక్కొక్క పోజ్ ఎంతో అందమని పించింది నాకు ! ఎక్కణ్ణించి వొస్తోంది. ఆ సంతోషం అకవిత్వం, ఆమధురమైన వాయారం ! అతను తడిబట్ట పిండుకుంటున్నాడు. ఇద్దరూ

వూరివేపు ప్రయాణమైనారు. ఆమె వెనక్కి తగ్గింది. నావంక తిరిగి చూస్తోంది దొంగతనంగా ! వాళ్ళ నే యింకా చూస్తూన్నట్టు, కనపడడం సిగ్గేసింది నాకు. ఆమె కిందికి వంగి ఏదో యేరుకున్నట్టు కనబడి. నావంక చూసింది. నేను నదివేపుతిరిగాను. పెళ్ళుమని నావీపున ఇసిక పెళ్ళ పగిలింది. వెనక్కి తిరిగాను. నవ్వుతో పరుగెత్తుతోంది ప్రియుణ్ణి కలుసుకోడానికి. కోప్పడ్డానికి, అరవడానికికూడా దూరంగా వున్నారు వాళ్ళు.

ఆమె వుద్దేశం ఏమిటి ? కోపమా, ఇష్టమా, అల్లరా ? పోనీ ఆగోల ఎందుకు ? మళ్ళీ కనపడతారా యామన్నానా ? అనుకుని బైలు దేరాను. నాతోవ వాళ్ళ వెనకనే. శలవలకి మర్నాడు వూరికి పోతున్నాను. పెన్నకి గుడ్ బై.

వాళ్ళకేసి చూశాను. దూరంగా ఆ యిసిక మైదానంలో ఆ పంచని చెరో చెంగూ పట్టుకుని ఆరేసుకుంటో పోతున్నారు. ఒక చెంగు స్తంభానికి కట్టినట్టుంది. రెండో చెంగు తూలుతుంది. వొంగుతుంది. ఎగుర్తుంది వూడి కిందపడుతుంది.

అదీ ఆమెని నేను చూచిన ఆనాటి సంగతి.

ఆగి పెన్నవంక చూశాను. శలవు. చిన్న అందాలూ; ముద్దుముద్దు శబ్దాలూ, చాతగాని వేళ్ళతో కౌగిలింతలూ, పిట్టవంటిముద్దులూ అన్నీ శలవు మళ్ళీ నేను వొచ్చేటప్పటికి పెద్దదవుతుంది. కాళి రూపం దాలుస్తుంది. ప్రచండమారుతంతో వరదలు విసిరికొడుతో వుంటాయి. తన తోవదాటే నరుల్ని పెద్దనాలుకలు చాచి కబళించి మింగేస్తోవుంటుంది. విడవలేక మెల్లిగా అనకట్ట వేపు వెళ్ళేను. అనకట్టకింద మడి రేవులో మేము స్తానం చేసిన నీళ్ళు చేరుకునే గుంటలో, పారుదలేలేని ఆ మురికిలో, ముసలమ్మలు చెంబులు తోముతున్నారు. శ్రోత్రియులు మంత్రాలుచదివి స్తానం చేస్తున్నారు. ఈనాడు పావనమయింది మీజన్మ ! ఆమెవీపు కడిగిన నీళ్ళు ఆచమనంచేస్తున్నారు. స్వర్గంకావాలా మీకు ? ఎక్కడవుంది స్వర్గం ? నల్లని వీపుతోమే భాగ్యంలేని మీకు స్వర్గం ఏమిటి ? మోక్షమా ఈ

మడినించి ఈచాదస్తంనించి ఈ మురికినీళ్ళనించి ఈ స్వార్థంనించి, ఈ నీతినించి ఎన్నటికి మీకుమోక్షం ? చల్లని గాలిలో, తెల్లని యిసికతో, పల్చని నీళ్ళలోకలిపి. వీపు రుద్దలేని మోజాలెందుకు ?

సూర్యుడస్తమిస్తున్నాడు. ఎర్రగా. ఒక మబ్బులేక, గంధం కడిగిన సింహాచల నరసింహస్వామివలె దర్శనమిచ్చాడు. నాలుగు నిమిషాలు, ఆనకట్టమీద పొయ్యే బళ్లు, గొడ్లు, మనుషులు. ఆకాశం తెరమీద 'సిలబ్టీ' లుగా కనబడుతున్నారు. ప్రతి దేహాన్నీ ప్రేమతో కావలించుకుంటోంది దక్షిణపుగాలి. ఆయేటిమైదానమంతా కలిపితే యిరవైమంది లేరు. ఏం చేస్తోంది నెల్లూరు, వేలకొలది ప్రజలు ! కాఫీ హోటళ్ళలో, క్లబ్బుల్లో, సినిమాలలో గుమికూడారు. మూడురూపాయలకి రాత్రంతా లంబించే బుజంలోనగం. గాలికి బహిరంగమైనట్టు, అరనిమిషం ఫోటో తీస్తే దాన్నిచూసి తృప్తిపడడానికి - ఈవేనవికాలంలో మూడువందలమంది ఒకరి గాలి ఒకరు పీచుస్తో రేకులకింద చేరారు. కూరడబ్బులు గేటు దగ్గర వాళ్ళ కిచ్చుకుని, ఈ పెన్ననదిని వొదిలి 'రాణీప్రమీల'ను చూస్తున్నారు.

ఇదీ పాతకథ.

ఆనాడు ఆమె యిసికపెళ్ల విసిరిన సంగతి జ్ఞాపకంవొచ్చి నైఋత్యకర్తతో 'అతనేడీ' ? అన్నాను.

ఆస్పత్రివేపు తల వూయించింది. కళ్ళలో నీళ్లు నిండాయి.

“జబ్బా !”

తలవూయించింది. “పాపం” అన్నాను. ఇంకే మనసు ?

“ఎన్నాళ్ళుంటారు ?”

చప్పున ఏడ్చింది.

“అయిపోయిందాకా.”

నవ్వులతో భూమినీ ఆకాశన్నీ నింపిన పిల్ల ఈనాడు నాముందు యాడవడం సహించలేక పోయినాను బుజంమీద చెయ్యేశాను. అవును

రోడ్డుమీదనే : నాకా యీ నాడు పోయేందు కేమీ మర్యాదలేదు. ఇక ఆమా—నగలులేవు చీరెలులేవు ఆమెకేం మర్యాద :

“డాక్టరు కువరదన్నాడా ? నేను వచ్చి డాక్టరుతో మాట్లాడనా?”

“పదిరూపాయలు కావాలిట.”

“ఎవరికి ?”

“డాక్టరికి. మందుకొని యెక్కించాలిట.”

కొంగు కళ్ళకి అడ్డం పెట్టుకుని ఆపుకోలేక వెకిరి వెక్కి ఏడ్చింది. ఆ కదిలే రొమ్ము మీదికి వెళ్ళాయి నాకళ్లు. చీరె యిదివరకంత చిరుగులు గాలేదు కాని కొంగు కళ్ళదగ్గరికి లాక్కుంటే రొమ్ము పూర్తిగా కప్పేటంత విశాలమయినది కాదు. ఆంధ్రపవిత్ర నారీమణులవలె యెనిమిది గజాలు కొనలేరు పాపం ఈ బీదవారు.

“పెన్నదగ్గరకన్న కొంచెం అందం యెక్కువయింది కాని తగలేదు.” అనుకున్నాను, సిగ్గులేక. ఎంత ప్రయత్నించినా ఆగవు. ఈ చూపులూ, ఈ కోర్కెలూ, పుటకతో వచ్చాయి. “సాయంత్రం మాయంటికి రా—”

ఆ మాటలు నేను అనడానికి కారణమేమిటి ? ఆరొమ్ముమీద కలిగిన అనందమూ, ఆ రొమ్ములో కలిగిన దుఃఖమూ ? రెండూనేమో, మానవ స్వభావం అగాధమయినది

పైకిలెక్కి వెడుతున్నాను. “ఇల్లెక్కడ” అన్నది. దిగి, చీటి వ్రాసి యిచ్చాను. ఆమె వంకచూసి, “తప్పకరా” అన్నాను. సూర్యులులో జాగ్రఫీచెపుతున్నాను; పిల్లల్ని తిట్టుతున్నాను. మేస్తర్లతో సణుగుతున్నాను, అదే ఆలోచన. కళ్ళముందు ఆమెదే రూపం. పది రూపాయలు : బీదవాణ్ణి, మరదలు పెళ్ళి అవుతోవుంటే మొన్న కట్నానికి డబ్బులేదు పొమ్మన్నాను, మామ నాకు జరపని లాంఛనాల సంగతి దెప్పిపొడిచి. ఆ పదిరూపాయలతో ఆగుతుందో, మెల్లిగా, ఇంకా లాగుతుందో ?

ఆమె అడగలేదన్న సంగతి మరిచేపోయినాను.

పదిరూపాయలు : రెండురోజుల జీతం. ఏమిటిలాభం నాకు ? ఈ లోకంలో ఓ ఎరికిలాడు చస్తేనేం బతికితేనేం? ఆమెకోసమా! ఏమిస్తుంది? ఇస్తే : తీరా యియ్యకపోతే : అతనిమీద ప్రేమ సంగతి ఏంచేస్తాం ?- కాని ప్రేమవుంటేనేం, ఎంతమందో :

“ముందే కండిషన్ పెట్టు” అంది ఒక చిన్న డెవిల్ నా చెవిలో

“వీలైతే చూస్తాను” అన్నాను డెవిల్తో.

డాక్టర్ దగ్గరికి వెళ్ళి కనుక్కుని ఆమె కథ అబద్ధంకావని రూఢి చేసుకున్నాను. నా జాగ్రత్తకి నేనే సంతోషించాను. పూర్వం స్త్రీ కన్నీరు చూస్తేచాలు ‘ఏంకావాలి, నామానమా ప్రాణమా ? ధనమా, కాలమా ?’ అనేవాణ్ణి. ఆ ప్రకారం స్త్రీల క్షణికమైన whims కి బలిఅయి, మోసపోయి సిగ్గుపడి; కొంచెం పూడెన్ను పాలాన్ని నేర్చుకున్నాను.

నేను ఇంటికి వెళ్ళేటప్పటికే ఆమె అరుగుమీద కూర్చునివుంది. ఆమె చూసి, దిక్కులేనట్లు అట్లాపడివుండడమూ, బిచ్చగత్తివలె వీధిమీద కూర్చోడమూ, రేగినజుట్టూ, అమృతక చీరా, చూసి, మధ్యాహ్నం అంతచనువుగా ఎట్లామాట్లాడేనా అనిపించింది. మర్యాద, ఆచారమూ ఇవిచుట్టూగాలిలో ప్రాణవాయువువలె కలిసి కాచుకునివుంటాయి. రోజూ ముసస్సుని అవి వదలిపోయేట్లు తోచకపోతే. రాగిపాత్రవలె Poisonous compounds form అవుతాయి.

లోపల కోటు తగిలిస్తోవుంటే ధర్మపత్ని ‘ఎవతో కొత్తదిపచ్చి కూచుందే వాకిట్లో,’ అంది నవ్వుతో. నేను మర్యాదగా తక్కిన భర్తల వలె బ్రతుకుతానని కీర్తి సంపాదిస్తాననే ఆశకి యెప్పుడో నీళ్ళు వదులు కుంది. డబ్బున్నా కొంచెం జాగ్రత్తపడతానేమో యెన్నటికన్నా అని ఆశ యింకా పోలేదు. ఆమె చూడకండా పదిరూపాయల నోటు చేబులో పెట్టుకుంటూవుంటే, ప్రొద్దున్న ఆమె బీరకాయలు అరవీశ, రెండు కానీల చమ్మిడికి బేరమాడడం జ్ఞాపకంపచ్చింది. ఎప్పటికో రాసులపేరు చేయించు

కుందామని ఆమె ఆశ.

ఆరుగురికింద నివ్రపోతూన్న కుక్కమీదనించి పిల్లలు లాంగ్ జంప్ చేస్తున్నారు. ఎదిరింటి కప్పుమీద కాకులు వరసగా కూర్చున్నాయి. కొబ్బరి చెట్టు ఆకు చివర్లు ఎడలో మెరుస్తున్నాయి. ఆమె లేచి నించుంది. నా ఆలోచన అంతా భేరం ఎట్లా 'గ్రేస్ ఫుల్' గా చేద్దామా అని. ఆమె కళ్ళలోని ఆశని భరించలేక, ముఖం తిప్పుకుని, విసుకుగా 'ఇక్కడ వీల్లేదు. ఆస్పత్రి దగ్గరవుండు వస్తాను' అన్నాను కఠినంగా. ఇట్లా తిప్పడంకూడా ఒకందుకు మంచిదే ననిపించింది. హృదయంలోని కోరిక ఎన్నిచికురాలు పెట్టింది. అసహ్యమైన మాటలు, ఫీలింగ్సు, రేపింది! నావంక బికరమొహంతో చూసి 'నిజమేనా?' అంది.

“నిజం, వెళ్ళు.”

కాళ్ళిడ్చుకుంటూ వచ్చినదోవనే పోతూంది. నేను సైకిలుమీద క్లబ్బుకి వెళ్ళి, లైమ్ జూస్ అనే పేరుతో అణాతీసుకొని వాళ్ళిచ్చే వేపాకురసం తాగి ఆంధ్రప్రదేశ్ లో, ఆ ప్రముఖులు దేశానికిచ్చే తెలివైన సలహాలను చదివి ఆనందించి, ఆస్పత్రి గోడ దగ్గరికి చేరుకున్నాను. దీపాలు వెలిగిస్తూ వెడుతున్నాడు నిచ్చెనమండ్రి గొప్పవారిపేరు, గొప్ప గొప్ప గోతులు కల రోడ్డు దుమ్ములోనుంచి తప్పించుకొని కంచకం ప్రకరణ విలుచున్న ఆమెని చేరుకున్నాను. బేరానికై హృదయాన్ని గట్టిచేసుకున్నాను. మరి నా హృదయంలో మధ్యాహ్నంనుండి పేరుకున్న మర్యాద మహాత్మ్యమో లేక ఏపనినై నా అనుమానాస్పదంగా చేసే గుణం ఆ చీకట్లోనేవుందో, ఆమెతో మాట్లాడడమంటే ఆమెతో కలిసి నిలుచోడమంటే సిగ్గుపడుతున్నాను. రాగిచెంబు చిలుముపట్టింది.

“తీసుకొచ్చారా?” సంతోషంతో ఆతురతతో ఆమె నల్లపెదవులు వణుకుతున్నాయి. చెయ్యి కొంచెం చాచింది.

రాత్రికాగానే ఆడవాళ్ళలో అందంకూడా ఎక్కువగా కనబడుతుంది. అందులో ముఖం నల్లనివాళ్ళది. దుమ్మా ధూళి కనబడవు.

తెనాలి రైలు కూత కూసింది. ఆమె దగ్గరగా జరిగాను.

“ఇస్తాను. నాకేమిస్తావు” అనేశాను. ఆ చీకట్లోనే ఆమెకర్తమై నట్లు తోచింది. ‘మామూలేనేమో’ అని నాసిగ్గుకి జవాబు చెప్పుకున్నాను. కాని మామూలైన మనిషేనా ! అని నా డబ్బు విలవ కూడా తగ్గి బాధపడ్డాను.

చాలసేపు మాట్లాడలేదు. తర్వాత ‘సరే’ అంది.

ఆ ‘సరే’ అనే ఒక మాట నాహృదయంలోనుంచి దూసుకు పోయింది. నన్ను తిట్టినా, సిగ్గుపడ్డా, “అల్లాంటిదాన్ని కాను.”

“అన్నా, ఇది ధర్మమా ?”

“నీ డబ్బు దాచుకో” అన్నా భరించి ఉండును. కాని, ఆ ‘సరే’ నన్ను బాధించింది. నిశ్చయం, నిరాశ, తృణీకారం; నిస్సహాయం ఎన్నో స్ఫురించి కలవరపరిచాయి. నోటు చేతులోపెట్టాను. చేతిని గట్టిగా పట్టుకుంది. ‘అబ్బరేదులే’ అనాలనిపించింది. దానికికూడా ధైర్యం రాలేదు. తల వంచుకొని ఆ రోడ్డుదుమ్ముకన్నా అధమంగా ఫీలవుతూ పోయాను. ముహూర్తనిశ్చయం చెయ్యడానికన్నా ధైర్యం లేకపోయింది.

మూడురోజుల తరవాత కాఫీహోటలునుండి నేనూ, దీక్షితులు గారూ; సుబ్బారావువస్తున్నాము. నా తలనొప్పి కుదురుస్తానని దీక్షితులుగారు సూర్య నమస్కారాలు చేయిస్తున్నారు. రెండు పూటలా భోజనం తప్ప పనికిరాదని శాసించారు. ఆ వంకపెట్టి నన్ను యెదురుగా కూచోపెట్టుకొని యిద్దరూ నవ్వుతూ హాయిగా తింటున్నారు. బికర మొగంతో న్నను వెంటనడుస్తున్నాను. సుబ్బారావుకి చాలా సంతోషంగా వుంది నా పత్యం

తటాలున ఆస్పత్రి గోడవెనకనించి ఆమె వచ్చి నాచేతులు పట్టుకుంది. కళ్ళంబడి నీళ్లు చెంపలమీదికివచ్చి రోడ్డుదుమ్ముని కరిగిస్తున్నాయి

“నెమ్మదిగావుంది. అన్నంతిన్నాడు” అంది చాలా ఉత్సాహంతో. కళ్ళు నిగ నిగ మన్నాయి యెండలో. ఇంకా నలుగురు పోగైనారు.

సిగ్గుతో, తత్తరపడి 'సరే, సరే' అని నడిచి వెళ్ళిపోయాను. వెనక్కి చూసేప్పటికి ఆమె 'ఇదేమిటా? నేనేం చేశాను కోపం తెప్పించడానికి?' అన్నట్టు చూస్తోంది. విద్య, మా స్నేహితులు, మా పేరు ప్రతిష్టలు ఆ ఇబ్బందులు, ఎరగదు అనుకొని, క్లాసులో ప్రవేశించి, పదిమందికి ఇంపోజిషన్ యిచ్చాను.

రాత్రి రామాయణం చదువుతున్నాను. నాపత్ని విస్తరాకు పారెయ్యడానికి వెళ్ళి, 'అదేదో మళ్ళావచ్చిందండీ' అంది. బైటికి వెళ్ళాను. పచ్చిచప్పన నా కాళ్ళ పట్టుకుంది. రోడ్డు దుమ్ములో మోకరించి, ఆహల్య వలె. "మీకు కోపం తెప్పించాను, ఎట్లానో నన్ను కనికరించాలి."

ఆమె బుజాలక్రింద చేతులువేసి లేవనెత్తడం బాగా ఉంది. కాని ఇంటి కెదురుగా మునిసిసాలిటీ వారితో పోట్లాడి లాంతరుస్తంభం వేయించుకున్న అవివేకాన్ని తిట్టుకున్నాను. స్వార్థం కనీతీర్చుకోక వదలదు.

"నా కేమీకోపంలేదు. పదిమందిలో మాట్లాడలేకే పోయాను అంతే."

రోడ్డు యీ చివరా ఆ చివరా, యెదురింటి తలుపు కనిపెడుతున్నాయి నాకళ్ళు. నా చెంపలమీద చేతులు వేసి, 'ఎప్పుడు?' అంది.

"ఈ రాత్రి పదకొండింటికి, యిక్కడే నిలుచుని ఉంటాను."

ఆమెకీ యిష్టమే! దొంగ! ఎట్లా దాచిందో! నాకేదో ఉపకారం చేస్తున్నట్టు నటించింది, ప్రేమించింది నన్ను. డ్రెస్, ముఖంలో చదువుకున్న కళ, ఎట్లానన్నా ఆ జాతివాళ్ళని ఆకర్షించి తీరతాయి. తరవాత వాణ్ణి వొదలి నా వెంట పడదుకద! ఎట్లా వొదలించుకోడం? ఆహా, ఎంత ఆతురత! తనకితానే అడిగిందే! ఒద్దులే అని నేనంటే, యేమనేదో! తమాషా చెయ్యవలసింది! ఎట్లానన్నా నా జన్మే వేరు నన్ను వాంఛించని ప్రీహృదయం ఉంటుందా? ఇది యీ పాడు హిందూ దేశమై పోయింది కాని, యింకో దేశమేఐతే. 'నెవారి' వలె అని కలర్గో పడ్డాను - అన్ని వైపులా నేనే, నా ప్రయోజనకర్త్యమే పద

కొండింటిదాకా.

వచ్చింది. తలుపు తీసి అరుగుమీద గదిలోకి చప్పుడు కాకుండా తీసుకెళ్ళాను. వెళ్ళగానే నా రొమ్ముకి అద్దుకున్నాను. తలలో తెల్లని పువ్వులు, చీరె వుతికినట్లు కొత్తనీటివాసన. ఇనుమువంటిదేహం కాని; యింకా నా 'సూక్ష్మపుల్సు' పోలేదు. అదిగాక ఆ మొదటివలె వాంఛలేదు.

“నీ కిష్టమేనా?”

“పోనిద్దురూ.”

“వాదిలేవాణ్ణేమో. “కాని మీకూ....” అంది. ఎందుకు అన్నదో.”

“నాకు చాలా కావాలి.”

“ఐతే సరే.”

చాప పరిచాను. ఆమెని ఆచాపమీద ఆ బూజుమూల పడుకోమనడం నాకు సిగ్గేసింది. పెన్న యిసికలు జ్ఞాపక మొచ్చి నిట్కూర్చు విడిచాను. ఈ గుంటూరులో ఆ ఆశలులేవు. నదిలేని ఊళ్ళో ఎందుకు బతుకుతారో మనుష్యులూ, దేశభక్తులూ, శారదారణ్యులూ :

ఆమె చిరుగులబట్టని దూరంగా పెట్టించాను. రోడ్డుదీపం వెలుతురు పడుతోంది. కాని కిటికీ ముయ్యవలసి వచ్చింది. చీకట్లో నవ్వే ఆమెపళ్లు తెల్లగా కనపడ్డాయి.

“ఏమిటి?”

“ఏం లేదు.”

ఏదో నన్ను వెక్కిరిస్తున్నట్టు తోచింది కాని నేను ఆలోచించ లేదు. ఆమె బట్టలే లేకుండా నిలుచుంటే చూస్తున్నాను. నేనాశపడ్డ ఆనందం యేమీలేదు హృదయంలో. తెచ్చుకోవాలని ప్రయత్నించాను. ఆమెవంకచూశాను ఆతురతతో. చందనపు బొమ్మవలె, శిలావిగ్రహంవలె, నిలుచునివుంది. అంత చక్కని వొళ్ళు హంపీలో విగ్రహానికి చూసినట్టు జ్ఞాపకం. కాని ఆనందమేమీ కలుగలేదు.

“రా” నా పట్టువలా ‘క్యూరియాసిటీ’ పని చేస్తున్నాయి కోరె-

కన్నా, ఆమెవొంట్లో మెత్తనిస్థలమన్నమాటలేదు, నాకుకొత్తగాఉంది,
లేచి చినిగిన చీరెని తీసుకొని కట్టుకుంటుంది. కొంచెంగా కిటికీ
తెరిచాను ఊపిరికోసం.

“మరి యింక నేను వెళ్ళనా ?”

ఏమీ సంతోషమివ్వని ఆ పని యెందుకు చేశానా అని అసహ్యపడు
తున్నాను. నాకేమీ సౌఖ్యమివ్వక డబ్బు కాజేసినందుకు వేశ్యమీదవలె
కోపంగాఉంది ఆమె మీద, కావలినే మోసంచేసింది. నామీద కసిచేత.
లేచి కోపంతో ఆమె మొగంమీద చెయ్యేశాను, ఆమెనవ్వుతున్నట్లుంది.

“ఎందుకు ?” నా అంతరాత్మ ‘గిల్టీ’ గా ఉంది.

“ఏమీలేదు,” అన్నది.

“చెప్పాలి తప్పదు.”

“పోనిద్దురూ.”

“కాదు ఒట్టు.”

“ఏమీలేదు. ఈ మాత్రానికేనా అంతకోర్కె.”

సీత సిగ్గుని దాచిన భూదేవి, బద్దలై నన్ను లోపలికితీసుకో
కూడదా ? అంతకన్న అవమానంవుందా మొగవాడన్న వాడికి ? నిజమే,
నిజమే ? అన్నదా ఆ మాట ! ఆ మాటకి అర్థం అదేనా !

“మరి నువ్వు చేసినపని న్యాయమేనా ?” అన్నాను కొనవూపిరితో.

“ఏం పని ?”

“నువ్వు చెయ్యనిపని !”

“అంటే ?”

ఎట్టా చెప్పాలోతెలీక వూరుకున్నాను. వెళ్ళబోతూ ఆమె నా చేతిని
ప్రేమగా పట్టుకుంది. కృతజ్ఞతతో నేమో ఏమైతేనేం, భగ్నమైన నాఆశ,
నా కోపీనం, నా నీచత్వం. అన్నీ కలిసి, ఏంచెయ్యలేక, చప్పున యేడ్చాను.
తల్లివలె నాతలని వంచి నున్ననిరొమ్ములమధ్య అదుముకుంది.

“ఎందుకు ?”

“చెడ్డపని చేశాను,” అన్నాను.

“ఎందుకు అంత ఆత్రుతపడ్డావు?”

“నాకోర్కి.”

“నేనెందుకు? నాలో ఏముంది? పిచ్చి ఎలికలదాన్ని.”

“నిన్ను ప్రేమించాను.”

“చూడు,” నా మొహం యెత్తింది, నా కళ్ళమీద వేళ్ళువేసి.

“మీ జాతికీ మా జాతికీ కుదరదు” అని దగ్గరగా నన్ను వొత్తుకుని గట్టిగా ముద్దు పెట్టుకుంది. పరవశత పొందాను. ఇంతమాత్రం ప్రేమ చూపితే, నా ప్రయత్నమంతా అట్లా భంగమయ్యేదా? అన్యాయం చేసింది. ఇప్పుడేంలాభం అనుకుని?

“మరి నీకు న్యాయమేనా?”

“ఏమిటి?” అన్నది.

“నామీద ప్రేమ చూపకపోవడం?”

“నీకూ నాకూ ప్రేమ ఏముంది?”

నోరు మూసుకున్నాను. కాని—

“పోనీ, ఇష్టం లేకపోతేనేం. సహాయం చేసివుండకూడదా?”

పదిహేనేళ్ళెందుకు చదువుకున్నాను ఆ మాత్రం ‘ఆర్ గ్యూ’ చెయ్యలేకపోతే—ఆలోచించింది. చాలా దయగా—“నేనేం చెయ్యను? మీరు నన్ను రేపందే! మీకు శక్తిలేదు. మీరు వేరు మేము వేరు. అదే మావాడైతేనా!” అని చాలా సంతోషంతో “వారం రోజుల్లో వస్తాడు బైటకి. మా యిద్దరికీ పప్పన్నం పెడతారా!”

తడిసిన అలుకుగుడ్డ మల్లే యింట్లోకిపోయి మంచంమీద పడ్డాను.

పదిహేనేళ్ళ చదువు, పదేళ్ళ వుద్యోగం, చిన్నతనపు పెళ్ళి సంసారం—నన్ను యెరికల దానికి లోకువచేశాయి. ఆ యెరికలాడు ‘నా పెళ్ళాన్నేంచేశా’ వని తిరగబడితే, పరిగెత్తాలి పోలీసు స్టేషన్ కి.

“నీకు యిన్నివేలు ఖర్చుచేసి, శ్రమపడి, బాగా తన్ని చదువు

చెప్పించడంవల్లనే ప్రయోజకుడి వైనావు" అంటారు పూజ్యులైన పెద్దలు.
ఇదీ నా ప్రయోజకత్వం.

[ఆమె ఈ భాష మాట్లాడలేదు. తెలుగే అదోరకం భారతప్రయో
గాలు వేసింది. చాలసార్లు బూతులు మాట్లాడింది అవసరమైన చోట్ల,
కొన్ని మాటలు మరిచిపోయాను. కొన్ని అచ్చులో వెయ్యనీరు. అందు
కని నా భాషలో వ్రాశాను ఆమె సంభాషకూడా.]

నే నేంచేశాను?

నాకు సంఘంలోంచి వెలి, చర్చిలోంచి వెలి : నాతలిదండ్రులూ బంధువులూ దగ్గరకి రాసీరు. స్నేహితులు మొహం తప్పించేశారు. నేను పాపాత్మురాలిని : నా బుద్ధి స్వతహా పాపపు బుద్ధి : తలిదండ్రులు, బోధకులు, భర్త, దేవుడు. యేసుక్రీస్తు, అంతరాత్మ. దేవదూతలు, అందరూ వద్దని నాకు బోధిస్తున్నాను : కావలసి : పట్టుపట్టి పెడబుద్ధితో దుర్బీతి మార్గంలో ప్రవేశించానని, పుణ్యాత్ముల వుద్దేశ్యం. జరిగిందేమిటో చెప్పనా :

నేను చిన్నప్పుడే కొన్ని సంగతులు నేర్చుకున్నా : మొగపిల్లలకీ ఆడపిల్లలకీ, సృష్టి భేదం కంటే సంఘంలో యెక్కువ భేదం. మొగ పిల్లలు చేసిన పనులు అనేకం ఆడపిల్లలకి పనికిరావు. ఒకరితో ఒకరు చనువుగా వుండకూడదు. కొన్నాళ్ళకి ఇంకో సంగతి తెలిసింది, మొగ జాతికీ ఆడజాతికీ ప్రబలమైన విరోధం. పిల్లలూ యెలుకలూ, యెట్లానో అట్లాను. పిల్లి యెలుక దగ్గరకి వెళ్ళినా యెలుకకి హాని, యెలుక పిల్లి దగ్గరకి వెళ్ళినా యెలికిగో హాని. మొగజాతితో స్నేహముచేసినా, లేక మొగజాతి చేసేపనులు చేసినా, ఆ ఆడదాన్ని మొగజాతి వెళ్ళకొడుతుంది. ఆడజాతీ వెళ్ళకొడుతుంది. మొగజాతి ఆడజాతిని ఎప్పుడూ తరుముతుంది. కొందరు తరమని మొగవాళ్ళుండవచ్చు. అది సకృతు. యెలుకను పట్టలేని పనికిమాలిన పిల్లి వున్నట్టే. అట్లాంటి మంచి మొగమనిషిని కూడా దగ్గర

చేరనియ్యకూడదు. ఏ నిమిషాన యేంబుద్ధి పుడుతుందో ? అదిగాక దొంగ పిల్లలంటూ వుంటాయి; రుద్రాక్షపిల్లలూ; మడిబట్టల పిల్లలూ, సన్యాసి పిల్లలూ మొదలైనవి. మొగజాతి తరుముతూవుంటే ఆడజాతి తెరచాటున కిటికీలు మూసిన ఇళ్ళల్లోనూ, తండ్రుల వెనకాలా, దాకోగవలసిందే కాని “మీభయం నాకేమిట”న కూడదు. భయం పడ్డట్టువడి ముసి ముసి నవ్వులు నవ్వి, సిగ్గుచూపి, ఒక వోరచూపు వాదిలేసి “నేనట్టాంటిదాన్ని కాదు” “మా వాళ్ళతో చెబుతా భ్రష్టం.” “నువ్వు అన్నవంటివాడవు.” అని తప్పుకోవాలి. “మొగవాళ్ళతో అవసరం నాకులేదు, నా తోవనాది. వాళ్ళతో నా కేంపని ?” అనకూడదు ఆడది. “మొగాళ్ళు నాకుకావాలి. వాళ్ళు లేకపోతే యెట్లా ? నేను నిలువలేను, వాళ్లు నాకవసరం.” అనీ అనకూడదు. అది ఒకప్రబంధ స్త్రీలకేతగింది. తనకి మొగాళ్ళు అకగర్లే దనడంతప్పే, కావాలనడంతప్పే, మొగవాడం యెరగనట్టుదాక్కొంటో సిగ్గుపడుతో, ఏడుస్తో, మొగాడిచేత బలవంతం చేయించుకోడం మర్యాద. మొగాడికి చిక్కనూ కూడదు చివరికి చిక్కనూ చికాగిలి. అదే వేట సరదా.

ఒకచేసాధనం : ఒకశ్లేముక్తి : పెళ్ళి. ఆడదెందుకు పుట్టిందీ ? పెళ్ళికి. పిల్లల్ని కనడానికి వాళ్ళని పెంచడానికి. తరవాత వాళ్ళకి పెళ్ళిళ్లు చెయ్యడానికి. మొగాళ్ళు అనేక పనులకి పుడతారు - వుద్యోగాలు చెయ్యడానికి. పొలాలు దున్నడానికి. విద్వాంసులు కావడానికి. ఆడదిమాత్రం ఒకచేపనికి, ఆపనికి సంబంధించినవాటికి. ఆవు పాలిచ్చేందుకు. యింకెందుకు ? మా క్రైస్తవుల్లో వుద్యోగాలుచేసే ఆడవాళ్ళున్నారు. అదీ సంసారముకోసమే. అంతే. పెళ్ళిచేసుకోని ఆడది విచిత్రమైనమనిషి. అనువదన పడవలసిన విషయమే. యెంతమంచిదైనా. పెళ్ళి అంటే ఒకమగాడు తనని బలవంతం చెయ్యడానికి ఒప్పుకోవడం. ఒకగడే. యెక్కువ కూడదు. ఆ ఒకగడూ యావజ్జీవం వుంటాడు. మార్పుకోవడానికి వీలేదు. బావుండలేదనకూడదు. బాగుండకపోయినా బాగున్నట్టే నటించాలి. బాగుండ

లేవని మనసులో కూడా అనుకోకూడదు. బజారులో మిఠాయి కొన్నట్టే. ఈ మిఠాయి ముందు రుచిచూచి కొనకూడదు. కొంచెంగా వాసనచూడొచ్చు. లేకపోతే యితరులు వాసనచూచి బావుందనిచెప్పితే నమ్మాలి. హిందువుల్లో ఆచారమదే. దుకాణందగ్గరికి పోనీరు. మహమ్మదీయులలో దూరాన్నంచన్నా చూడనీరు. కొన్న తరువాత మిఠాయి తినాలి. తిని తీరాలి. అంతా మింగాలి. ప్రతిరోజూ మింగాలి. లేకపోతే భార్యంటే, ఏమిటి ? లా. సంఘం, అన్నీ మీద విరుచుకు పడతాయి ఒకసారి మిఠాయి కొన్న తరువాత ఇంక తలెత్తి దుకాణాలవంక చూడ కూడదు. తన పొట్లంవంకే వుండాలి కళ్ళు. దుకాణంవాళ్ళు పిలిచినా కళ్ళెత్తకూడదు. వాళ్ళు మంచి దీపాలు వెలిగించి అద్దాలు పెట్టె. చూడ మంటారు. కొత్త మిఠాయి చేశామంటారు. కాని పొట్లం వంకే చూడాలి. యింకోళ్ళ చేతులలో మిఠాయి కాశించకూడదు. 'నాదీ మంచిదే' అనాలి. నామిఠాయి వాళ్ళెవరన్నా. రుచి చూస్తామంటే యియ్యకూడదు. లాకుగంటే పోట్లాడాలి. యిదీ పెళ్ళి.

నేను బళ్ళో చదువుకొనేదాన్ని. నాకు పన్నెండేళ్ళప్పుడు ఒక సంగతి జరిగింది. నాకో లెక్క రాకపోతే. మా వీధిలోవున్న ఒక అబ్బాయి దగ్గరకెళ్ళి చెప్పించుకున్నాను. అది మా నాన్నచూచి "అక్కడ కెందుకెళ్ళావు ? తోడిపిల్ల రాజమ్మ దగ్గర నేర్చుకోపోయావా ?" అని కోప్పడ్డాడు. ఆ అమ్మాయి యిల్లు దూరం అదిగాక అపిల్లకి నాకు పోట్లాట. ఆకారణం మా నాన్నకి నచ్చిందికాదు. 'మొగాళ్ళతో నీకేం పని. యీసారి వెడితే వీపు చీలుస్తాన'న్నాడు.

యింకో రోజు మా టీచరు నాతో మాట్లాడుతూ కొంతదూర మొచ్చాడు. మా యిద్దరి వెనకాలా యింకో సూటలు పిల్లలు యేమిటో కేకలు వేశారు. అది అమ్మతో యెవరో చెప్పారు. నన్ను కొట్టింది. నాన్నతో చెబుతానంది. వొడ్డిని బతిమాలుకున్నా. కాని నేను చేసిన తప్పే మిటో నా కర్థం కాలా.

యింకోసారి క్రిష్టమస్కి వనభోజనాని కెళ్ళాము. పిల్లలం చాల మందిమి ఆడుకొంటున్నాము. ఒక కుర్రాడు. పదిహేనేళ్ళబండ వొచ్చి ఒక చిన్న అమ్మాయి బొంగరం లాకుని తిప్పడం మొదలుపెట్టాడు. ఆ పిల్ల యేడ్చింది. ఆ మొద్దు పరధ్యానంగా వున్నప్పుడా బొంగరం లాక్కున్నాను. వాడు నాతో కలియపడ్డాడు. బొంగరం పావడలో దాచేశాను. యిది మా పాష్టరుగారుచూచి నాన్నతో చెప్పారు. నాన్న ఆ రాత్రి నన్ను కొట్టాడు. యెవరికన్నా సహాయం చెయ్యడానికైనా సరే, మొగ జాతితో పోట్లాడకూడదనుకున్నా. ఆ అబ్బాయి నేం చేశారు నాతో కలియబడ్డందుకు ? యేమీ అనలేదు. మొగమహారాజు అతని కేం ?

యింకోకసారి, నాకుపదమూడేళ్ళున్నప్పుడు. పాష్టరుగారి అమ్మాయి రత్నమ్మకోసం వెళ్ళెను. ఆ అమ్మాయిలేదు. ఆ అమ్మాయికిచ్చిన ప్రైజు వుస్తకాలు చూస్తూ నించున్నా. పాష్టరుగారి మేనల్లుడువచ్చి నన్ను పలకరించాడు - అతన్ని చూస్తే నా కిష్టమే, కాని నా అనుభవం ప్రకారం. సిగ్గుతో మూలకునకిరీ, తప్పించుకోడానికి తోవవెతుకుతున్నా. అతడు నన్ను పట్టుకొని ముద్దుపెట్టుకున్నాడు. తప్పించుకుని పారిపోయి వచ్చేశా. రత్నమ్మతో చెప్పా. నవ్వింది. యేదో గొప్ప తప్పుచేశాడనీ, నాకుగొప్ప అపకారం జరిగిందనీ, అట్లాంటి విషయం దాచకూడవనీ, చర్చిలో బోధించిన విషయాలు అవీ జ్ఞాపకం తెచ్చుకుని, చెపితే. ఆ అమ్మాయి నవ్వింది. వాళ్ళ బామ్మద పక్షపాతమనుకుని, వెళ్ళి అమ్మతో చెప్పాను. అట్లాంటి సంగతి రత్నమ్మతో చెప్పినందుకు, నన్ను చెడ్డతిట్లన్నీ తిట్టింది. నాన్నతో చెప్పింది. నాన్న నన్ను కొట్టడానికి తాడుతీసుకొచ్చాడు. “ఇట్లాంటి పనులు చేసి మాకపరిదిష్ట తీసుకొస్తావా ? అందులో పాష్టరుగారింట్లో ? ఆయనికి తెలిస్తే. యింకేమన్నా వుందా ? నీ మొహానికి పెళ్ళెట్టా అవుతుంది ?” అని వొకటే గోల ; నే నేం చేశాను ?

యిట్లాంటి విషయాలు కొన్ని జరగడంతోటే, నాకు పెద్ద భయం పట్టుకుంది. మొగాళ్ళంటే, వాళ్ళకు అడది చికిరీతే, యేమన్నా చేస్తారు.

చేశారని చెప్పుకుందా. అడదానికేతిట్టూ. వెలీ, నోరుమూసుకొని వుండడం మంచిది. మొగతత్వం చెడదు ; పదహారున్నెల 'బంగారం' యేం చేసినాసరే అది పవిత్రమే, 'యేదో చిన్నప్పుడు తిరిగాడు అయిపోయింది, అంటారు. కళ్ళు తెరుచుకుని గొప్ప మతసంస్కర్తలు నీతిబోధకులు, వాళ్ళనీ తమలోకి తీసుకుంటారు. తమ పిల్లల్నిస్తారు. అడదానికి అన్యాయం జరిగినా సరే, కొంచెం అనుమానం కలిగినా సరే, కొంచెంగా జాలిపడి. దానికర్కమని వీలైతే, అదేంచేసిందని, యిన్నివేదాంతాలుచెప్పి. దూరాన్నుంచుతారు.

నాకు పదిహేనేళ్ళప్పుడు మేమున్న యింటి పక్కన వున్నవాళ్ళు వెళ్ళి యింకెవరో వచ్చారు. మా భాగానికి దానికి మధ్య తలుపుంది. అది అటూ ఇటూ సాధారణంగా గొళ్ళెంవేసి వుంటుంది. ఆ భాగంలో వున్న వాళ్ళ ఒక ముసలమ్మా అమె మనమదూ. వాడికి పద్దెనిమిదేళ్ళు. చదువూ ఏంలేదు. వాడో రాడీ. రాడీలతో స్నేహం. అతనూ మళ్ళీ క్రిష్టియన్లలో లెఖే. నన్ను చూసినప్పటినుంచీ ఆ వెంకటస్వామికి నా మీదే కళ్ళు. ఒకటి రెండుసార్లు వాళ్ళ గుమ్మంలో నుంచుని నన్ను రమ్మని చెయ్యి వూపాడు. అమ్మతో చెబితే బయటగుమ్మంలో యెందుకు నుంచున్నావని చీవాట్లేసింది.

ఒకరోజు ఆదివారం నాకు తలనొప్పిగావుండి గుడికి (చర్చికి) వెళ్ళలేదు. వంటరిగా ఇంట్లో పడుకొనివున్నా. మా యింటికి పక్క భాగానికి మధ్యవున్న తలుపు యెవరో వూయించినట్టు చప్పుడైంది. యేమిటా అని లేవబోతూవుంటే వెంకటస్వామి వచ్చాడు. రాత్రి యేడవు తుంది. దీపమన్నాలేదు. లేచి వెళ్ళబోయినా. అడ్డమొచ్చాడు.

“యిక్కడికి కెందుకొచ్చావు ?” అన్నా.

“నువ్వేగా రమ్మన్నావు ? ఆ గడియ తీసిందెవరు ?”

‘చా, నేనుకాదుపో అరుస్తా’

‘భయమేం ? దగ్గరెవరూలేరు. వున్నా నన్నెందుకు రమ్మన్నావో

కనుకుంటాను ?' అన్నాడు.

వుత్త బెదిరింపులని తెలుసు. అరిస్తే యెవరన్నావచ్చి రక్షించేవారే గాని యేమొచ్చినా ఆడదానికేగాని మొగాడికి యేం ఫరవాలేదని తెలుసుగా? నేను రమ్మన్నాననే అనుకుంటారు అందరూ. ఒకటే నా పక్షముండరు. మా నాన్నచేతులో దెబ్బలు. మాట్లాడకుండా వొణుకుతో నుంచున్నా. నన్ను కావలించుకొని లాక్కెళ్ళి మంచంమీద పడేశాడు.

*

*

*

నాన్నా వాళ్లు రాత్రి యెనిమిది కొచ్చేటప్పటికి, యేమీ జరగనట్టు మూలుగుతో పడుకున్నా, అన్నానికన్నా లేవలేదు. నామొహంచూస్తే జరిగిందంతా కనుకుంటారని భయం. తెల్లవారిలేచి నేనేమన్నా రూపం మారానేమోనని అద్దంలో చూసుకున్నా. అయిదారు రోజులుదాకా భయం వొచ్చలేదు. యింక వెంకటస్వామి బానిసనైనా. అతను యేం చెబితే అది చేసి తీరాలి. అయినా యెప్పుడో వొకప్పుడు కనపడి, స్థలమూ, కాలమూ చెప్పి రమ్మనేవాడు, వెళ్ళి తీరాలి. ఆ తలుపు గడియ బిగించా. పూసినా రాకండా—అయినా నా చేత తీయించి. మా వాళ్ళందరూ పడుకొని వుండగానే. రెండు మూడు సార్లొచ్చాడు. అతనికేం ? కనుకుంటే నేనే గడియతీసి. తనని రమ్మన్నానంటాడు. మొగాడికేం ? అతనికి నాకింట్లో ఏంపెట్టినా, దాచి, తీసికెళ్ళి యియ్యాలి. డబ్బులు దొంగిలించి తీసుకుపోవాలి, మాట్లాడితే అంతా చెప్పేస్తానంటాడు. నే నబద్ధమంటే నమ్ముతారా ? అబద్ధమన్నా. నన్ను పరీక్షచేసి కనుకోగలరని నాకు భయముండేది. నాకేంతెలుసు యీ సంగతి ? నాతో మాట్లాడిందెవరు ? మొగాడి సంగతెత్తితే తన్నేవారేగాని. యింకేమన్నా నాకు చెప్పిన వారున్నారా ? కోపమొస్తే వినరాని బూతులన్నీ మాట్లాడేవాడు. నాన్న నాముందే పోనీ యీ విషయాలు నాతో విప్పి చెప్పివుండకూడదు ? వెంకటస్వామిని. అతని మురికితనాన్నీ! మోటుతనాన్నీ. చూస్తే నాకు రోత. కాని అన్నీ సహించేదాన్ని—ఒకరోజు రాత్రి తాటితోపులోకి రమ్మన్నాడు. యెవరో

స్నేహితుల్ని తీసుకొచ్చాడు. కాళ్ళమీద పడి యేడ్చాడు.

అంతా అమ్మతో చెప్పేద్దా మనిపించేది. కాని చెపితే చంపేసి. యింట్లోంచి. వెళ్ళకొడతారని భయం వేసేది. దానికంటే యీ వెంకట స్వామితో యిబ్బందులేనయం. అతి నీచమయిపోయింది నా బతుకు. నేను నాదాన్ని కాదు, దొంగ చూపు. దొంగచేష్టలు దొంగమాటలు.

చివరికోరోజు తెలిసిపోయింది. వెంకటస్వామి నన్ను బలవంతంగా స్వాధీనం చేసుకొంటూవుంటే అమ్మ వచ్చింది. పున్నదాన్ని పున్నట్టు వొదిలి అతను పారిపోయినాడు. నే నెట్లాంటిస్థితిలోవున్నానో చెప్పలేను. ఒకటే నిమిషం వ్యవధియివ్వకండా అమ్మ నామీద విరుచుకుపడ్డది.

యేమిటని అడగలేదు. మాట్లాడలేదు మళ్ళా అరవదు. ఇదివరకు మల్లే. యెవరైనా వింటారని మళ్ళీ భయం రహస్యంగా. బిగించి. బిగించి. తిడుతో. నన్ను కొట్టింది. జుట్టు పీకింది. గుద్దింది. గొంతుక పిసికింది. వొదిలేసి యాడవడంమొదలుపెట్టింది. నాన్నసంగతి తలుచుకొని ప్రాణాల్లో ప్రాణాలు లేకుండా వొణుకుతున్నా. వొచ్చాడు. పరుగెత్తికెళ్ళి చెప్పింది. తలుపు మూసేసి. కర్రతీసుకొనివచ్చి దాంతో దాదాడు. నెత్తిపగిలి రక్తం కారుతోంది. వరదల్లా. బిగ్గరగా యేడ్చాడు. నోరుమూసి గిల్లాడు.

యిన్ని దెబ్బలుతీన్నా. వెంకటస్వామి వొదిలిపోయినాడనే సంతోషం నా హృదయంలో పొంగిపోతోంది. యింక వాణ్ణి మానన బతకనిస్తాడా ? కాని మర్నాడు యేం జరగనట్టు పూరుకున్నాడు వాళ్ళ వాళ్ళతో చెప్పలేదు. వాణ్ని యేమనలేదు. యీసారి వెంకటస్వామి వస్తే మాత్రం చెప్పమన్నాడు. ఒకసారి వొచ్చాడు. యింట్లో యెవరూలేరు. యింకొకసారి నాన్న దాక్కుని నేను వంటరిగా పున్నట్టు వుంచాడు. వెంకటస్వామి రాగానే. పట్టుకొని. కొట్టడానికి కర్రెత్తాడు.

“వంటిమీద దెబ్బ పడనీ నేను మంచివాణ్ణి కాన“న్నాడు”

“యేం చేస్తావు ?”

“యీ సంగతంతా బయలుపెట్టేస్తా”

“పెట్టు. నిన్ను నమ్మేదెవరు ? పోలీసుల కప్పజెప్పుతా ?”

“నమ్మరు. యీచీటీ చూడండి తనని యేంచెయ్యొద్దని బతిమాలుతూ రాసింది.”

నాన్న ఆచీటీ చూసి చింపేశాడు. వెంకటస్వామి నన్నాడు. అట్లాంటి వతనిదగ్గర యింట్లో యాభై వున్నాయి అన్నాడు.

“అవునా ?”

‘అవున’న్నా.

“మరి నేనేం యెరగనని అబ్బిపుకూత లెందుకు కూశావని, జుట్టుపట్టుకున్నాడు. వెంకటస్వామి నేం చెయ్యలేక, ఆ కోపం నామీదే చూపించాడు. నేలనేసికొట్టాడు. పాపం. ఆ పశువు, వెంకటస్వామి హృదయం మెత్తపడ్డది. నాన్నని పట్టుకుని నెట్టేశాడు.

“ఆ అమ్మాయినట్టాకొడితే, నేనూరుకోను. మీయింట్లోనుంచిలేవ దీసుకుపోతా!” అన్నాడు. నాన్న నోరు వేళ్ళాడేసి తెల్లబోయి చూశాడు అప్పణ్ణించి నాకు దెబ్బలు తగ్గాయి. వెంకటస్వామి కిప్పుడు రావడానికి దొంగతనం లేదు. రాత్రి పగలు యిష్టమొచ్చినట్టు వస్తున్నాడు. మా నాన్నా అమ్మా చూడనట్టు వూరుకునే వాళ్ళు. యెవరన్నా బంధువులొస్తే, అతన్ని స్నేహితుడు మల్లే మర్యాద చేసేవారు కూడాను. అమ్మ అతనికోసారి టీ కూడయిచ్చింది. అమ్మా నాన్నా భయం తగ్గిన తరువాత నాకు యెక్కువ కష్టంగాలేదు. వెంకటస్వామి మీద ఒక విధమైన యిష్టంకూడా కలిగింది. హిందూ ఆడపిల్లలకి యిట్లాంటి భర్తల మీదే కొన్నాళ్ళకి యిష్టం కలగడం లా ;

ఆ రోజునుంచీ మావాళ్ళు. నాకు పెళ్ళినంబధాలు తొరతొరగా వెతుకుతున్నారు. ఒకనెలలోగా ఎవరికో ఒకరికిచ్చి కట్టిపెట్టాలని నిశ్చయమయింది. అంత తొందరెందుకో అప్పుడు నాకర్థం కాలేదు. ఒకరోజు నాన్నా అమ్మా మాట్లాడు కుంటున్నారు.

“నెర్లోకాదేమో ?”

“అయి తీరాలి, యే నిమషాన యేమవుతుందో చెప్పరేము, కనుక్కున్నావా ? యిప్పటి వరకేంటేదు గద ?”

“లేదు మొన్న బుధవారమే.....”

“రావడం మానడు వాడు. నెలలో దొరుకుతుందా సంబంధం ?”

“యెవడో వొకడు. అట్టే దూరం ఆలోచించ వద్దు. దీనిపాడు మొహానికి దొరికిందే గొప్ప”

“అంతగా యిబ్బందేవన్నా తటస్తిస్తే ఈ వెంకటస్వామికే కట్టి పెట్టొచ్చు.

“ఛా, ఛా. వాడికొద్దు, వాడు మాలాడు !”

మేము తెలగ క్రీష్టియన్లం. వాడు మాలక్రీష్టియను. వాడికినన్నిస్తే అందరిలో మర్యాద పోతుంది. వాళ్లు చూస్తోవుండగా, నన్ను బలవంతంగా అట్లా వుపయోగించుకోడానికి ఆ మాలక్రీష్టియను పనికొచ్చాడు గాని పెళ్ళిచేసుకోడానికి పనికి రాలేదు.

యీ సంగతి పైకి రాకముందే, నాకు పెళ్ళిచెయ్యాలని మావాళ్ళకి పెద్ద ఆదుర్దా పట్టుకుంది. పాపం. వాళ్ళకి నిద్రలేదు. తిండిలేదు. నాన్న సగమైనాడు. నాకు వాళ్ళని చూస్తే చాలాదిగులేసేది. యెక్కడ వెంకట స్వామి చెప్పేస్తాడో. యెక్కడ ఎవరన్నా చూస్తారో అని భయం. బయటి కొచ్చిందా నాకిక పెళ్ళికావని మావాళ్ళకి తెలుసు. పెళ్ళి కాకపోతే అమ్మా ! యెదిగిన ఆడపిల్ల కొంగున కట్టుకున్న నిప్పుకాదూ ? కుక్క ముట్టుకున్న అన్నం బ్రాహ్మణికి పనికిరానట్టు-ఒక మొగాడు ముట్టుకున్న ఆడది, యి :కొకడికి పెళ్ళికి పనికిరాదు. పెళ్ళాంగా కాకండా. పనికొస్తుంది. ఆడది చెడిపోతుంది. మొగాడు చెరువుతాడు. మనసు వకరి మీదవున్నా ఉత్తశరీరాన్ని యింకోరు పెళ్ళిచేసుకుంటారు. శరీరం యింకోరు ముట్టు కున్నట్టు తెలిస్తే, మనస్సు పవిత్రమైన. దివ్యమైన. ఆజన్మాంత. నిరంతర నిర్బంధపాశముతో కట్టిన పెళ్ళి అనిపేరు. యెంత వుదారమైనదిగానీ, ధైర్యశాలి, స్వార్థత్యాగి, నిష్కపటి, భక్తురాలుకానీ, ఆ వొక్కపనితో

చెడిపోతుంది, అబద్ధాలు చెప్పొచ్చు మోసంచెయ్యొచ్చు, నీచమైన సమస్త కార్యాలూ చెయ్యొచ్చు. పరవాలేదు. అడవాళ్ళకి బైబిలు “కమాండుమెంటు ఒకటే”

చివరికి హాస్పెటల్ కాంపవుండరు నోకాయాన్ని పట్టారు. ఆయన చిన్నవాడేగాని రెండోపెళ్ళి. మొదటినించీ ఆయన నామీవ దయగావుండే వాడు. నా పూర్వచరిత్ర చెప్పకండా ఆయన్ని పెళ్ళిచేసుకోడం చాలా కష్టమనిపించింది. మాఅమ్మతో ఆయనతో అంతా చెప్పేస్తా నన్నాను. ఆమాటకి నన్ను చంపేసేటంత మండి పడ్డది. సన్నిహితులూ వెళ్ళగొట్టి స్తామన్నారు. వెంకటస్వామికి పాపం నామీవ నిజంగా ప్రేమనుకుంటా తనదగ్గరినుంచి వెళ్ళిపోతానని వొక రోజున ఏడ్చాడు. గూడాను. తనతో లేచివస్తే పెళ్ళిచేసు కుంటానన్నాడు. అట్లానన్నా చేశానుగానే అని దిగు లేస్తుంది. యిప్పుడు. కాని ఆమిషనరీతో ఎట్లాచెప్పను? ఆదైవసేవకులా, మా యిద్దరికీ లేచివచ్చిన వాళ్ళకీ, పెళ్ళిచేసేది ?

పదిహేనురోజులలో పెళ్ళయింది. నేను నాభర్తయింటికి కాపరానికి వెళ్ళాను. యీలోపల అప్పుడప్పుడు వెంకటస్వామి మా పుట్టింటి బంధువువలె వచ్చి చూస్తూండేవాడు. కాని నన్నేమీ చెయ్యలేదు. చాల మర్యాదగా బయట కూచొని వెళ్ళేవాడు—నేను ఒకటెనీ వున్నాసరే. ఒకరోజున బాగా తాగివచ్చి వెత్రిమాటలు మాట్లాడం మొదలుపెట్టాడు. నాకు పెళ్ళయి వచ్చేసినందుకు తనకు కలిగిన విచారం మరిచిపోవడానికి తాగడం మొదలుపెట్టానన్నాడు. నాభర్తని యెప్పుడో వొకప్పుడు తన్ని నన్ను లాక్కెడతాననీ యిట్లా మాట్లాడి కొంచెం తెలివొచ్చిం తరువాత వెళ్ళాడు. ఒకవారంరోజులలో మళ్ళావొచ్చి. డబ్బులిమ్మని ప్రాణంతీశాడు. నేను మొన్న తాగివచ్చిందానికి బాగా చీవాట్లేశాను. నాభర్త వింటే నాకు వచ్చే వుపద్రవం మాటచెప్పాను. డబ్బులిస్తే మళ్ళా యెన్నడూ రాననీ డబ్బు తీసుకువెళ్ళిపోయినాడు; కాని నాలుగైదు రోజుల కోసారి వచ్చి డబ్బు అడిగేవాడు. భయపడి, జాలేసీ యిచ్చేసేదాన్ని. నా దగ్గర డబ్బు

పోయింది. ఆయన్ని యింటిఖర్చుకని వూరికే అడగడం మొదలుపెడితే ఆయనకీ అనుమానం తగిలింది. కొన్నాళ్ళకి గిన్నెలియ్యమనీ, నగలిమ్మనీ మొదలు పెట్టాడు. నాతో ఎప్పటివలె మాట్లాడుతున్నాడనుకొని యింట్లో వాళ్ళేమీ అనుమానపడేవాళ్ళుగాదు. ఒకరోజు నాకాలి గొలుసిచ్చేశాను. నాభర్త ఏమయిందని అడిగాడు. పోయిందన్నా. నా అజాగ్రత్తకి కోప్పడ్డాడు.

“నా గొలుసుకదా ? పోతే మీకేమి ?” అన్నాను.

“నీది ? నీదేమిటి ? నువ్వు నేనూ వొకటికాదా ? అన్నాడు.

“మరి, మీవాచి పారేసుకుంటే నేనేమన్నా అన్నానా ?”

“అది నాది. నీకేం ?”

“ఇది నాది. మీకేం ?”

“నువ్వు, నీవీ, ‘అన్నీ నావే”

యిదో కొత్తసంగతి. నా నగలు నావికావు. అమ్మ యిచ్చిరవి కూడా ఆయనవేట. మూడు రోజులలో మళ్ళీ వెంకటస్వామి ప్రత్యక్షం. యెంత బతిమాలినా నే నియ్యను పొమ్మన్నాను. ఆ సాయంత్రం నా పెనిమిటి యింటికొచ్చేటప్పుడు వెనకాల వెంకటస్వామికూడా వస్తున్నాడు. నా గుండె గుభేలుమంది. ఆయన వెంకటస్వామిని లోపలికి రమ్మని. మా గది తలుపు గడియవేసి, “యితను తాగి రోడ్డుమీద నీ సంగతి అరుస్తున్నాడు. అదంతా నిజమేనా ?” అన్నాడు. వెంకటస్వామికి అప్పుడే తెలివాస్తోంది. సిగ్గుతో నా ముందు తలవొంచుకున్నాడు.

“అతన్నే అడగండి”

“అడిగానులే. నువ్వు చెప్పు.”

“చిన్నప్పుడేదో ఆయిపోయింది” అన్నాను.

“ఈ సంగతి చెప్పకుండా, మించిపోకుండా నన్ను పెళ్ళిచేసుకున్నావా ? యింత కుట్రబుద్ధి వుందని నాకు తెలియలేదు.”

ఆయన అప్పగార్నిగూడా పిలిచి ఆలోచనలు మొదలుపెట్టారు.

వెంకటస్వామి యింక యెవరితోనూ చెప్పనని వాగ్దానాలు చేశాడు. కాని తాగుమోతువాణ్ణి నమ్ముతారా ? యిది వూళ్ళో యెల్లాగూ తెలుస్తుంది. పరువు పోతుందని నిశ్చయమైంది. యింక నన్ను వొదిలెయ్యాలి. అట్లాంటి దాన్ని దగ్గరవుంచుకోడమెట్లా ? బండ్రి పిలిచి దాంట్లో నాబట్టలు నగలూ పెట్టి నన్ను వెళ్ళిపోమ్మన్నారు. మానాన్నావాళ్ళింటి కనుకున్నా. కాదు. “నాలుగు రోజులుండి రా - మాచెల్లెలిగారింటో యీ అల్లరి అణిగింతర వాత చూద్దా” మన్నారు. సగందూరం వెళ్ళేటప్పటికి వెంకటస్వామి వొస్తున్నాడు. యిదేమిటన్నా.

“నిన్ను నాకిచ్చేశారు. ఆ సగలుతో హాయిగా కాపరం చేద్దా” మన్నాడు. వాడితో కాపరం యేమిటో నాకు తెలుసు. వాడితో పోట్లాడి. మర్నాడు మధ్యాహ్నానికి తిండిలేక, మాడి మావూరు చేరుకున్నా. అందరూ నావంక వికారంగా చూస్తున్నారు. నా పెనిమిటి వాళ్ళూ నేను వెంకట స్వామితో లేచిపోయినానని అపవాదు పుచ్చించారు. పెద్దగుంపు పోగైంది. నా పెనిమిటి యింటిదగ్గర నన్ను నా వొదిన బాగాత్తిట్టి తోలేసింది. ఆపెట్టె అక్కడనే పారేసి, మానాన్నగారింటికి బయలుదేరాను. ఆగుంపంతా వెనకా లొచ్చింది. వాళ్ళు నాచెవినిపడేడట్టు అనేమాటలు సరేసరి. మాఅమ్మ తలుపు తియ్యలేదు. పొమ్మంది.

దొరగారు. మీషనరీ దగ్గరికెళ్ళాను. చూద్దానికి వీలేదు. పొమ్మ న్నారు. దొరసానికూడా పొమ్మంది. నాకు దిక్కులేక అల్లాడు తూంటే, వెంకటస్వామి వొక్కడే సహాయం చేశాడు. ఒక గుడిశ కుదిర్చిపెట్టి, నాకు సదుపాయాలు కలుగచేశాడు. ఆ సహాయం తీసుకోడం తప్పా ? దాంతోటి అందరి అనుమానాలు ధృవపడ్డాయి. ఎవరూ సహాయం చెయ్యరు; చేసినవాళ్ళమీద అనుమానం.

వెంకటస్వామికి తాగుడెక్కువయింది. కాని నాజోలికి రాడు : నా వాకిట్లో కుక్కలాగ పడుకొని కావలి కాస్తాడు. అప్పడప్పుడు తాగి నన్నిట్లా చేశానని యేడుస్తాడు, నా మీద అతనికి అంత ప్రేమని నాకు తెలుసు.

పశ్చాత్తాపంలో దహించుకు పోయి, దూరాన వుంటున్నాడు - నా అమ్మ, పెనిమిటి, స్నేహితులు అందరూ వెరేశారు, ఒకరూ మాట్లాడరు. నన్ను గుళ్ళోకి (వీచర్చిలోకి) రాసీరు. క్రైస్తువగ్గిరించికూడా నాకువెలి, పుణ్యాత్ములకే ఆక్రిష్టియను మతం. మళ్ళీ యేసు క్రీస్తుపాపాత్ముల కోసం పుట్టాడంటారు. అయినా నేను చేసిన పాపమేమిటి? యేదో చిన్నచిన్న పాపాలు మోసాలూ, కుట్రలూ, స్వార్థపరత్వం. అబద్ధాలూ, యిన్నిచేస్తే ఉమిస్తాడు గాని యిట్లాంటి పెద్దపాపాలు ఉమిస్తాడా యేసుక్రీస్తు? తక్కిన పాపాలు పశ్చాత్తాపంలో పోతాయి. యిది నేను పశ్చాత్తాపం పడ్డా పోదు. అయినా యేంచేశానని, దేనికని నేను పశ్చాత్తాపం పడాలి? బయటికిరాని పాపాలు. తెరచాటువీ, గోడచాటువీ. దేవుడు చూడడు. కానివలుగురూ అవునంటే నేను చెయ్యక పోయినా సరే, దేవుడు వెలేస్తాడు. మాపూళ్ళో గొప్ప జడ్జి వున్నారు. ఆయన క్రిష్టయనే. ఆయన పెళ్లాన్నొదిలేసి యింకోదాన్ని తెచ్చుకొని తనతోవుంచుకొన్నాడు. “నీతేమిటి? పెళ్లామేమిటి?” అని నవ్వుతాడు. మాపాస్టరు. గురువు, మా ఆత్మఅధికారి. యెప్పుడూ ఆయనింట్లో వుండడం, పాస్టరు భార్యకీ ఆ వుంచుకున్నమనిషికీ అపరిమిత స్నేహం. నా మొహం మాత్రం యెవరూ చూడరు, నెనేం చేశాను? భర్తతో సుఖంగా కాపరాలు చేస్తో, నా పేరు చెబితే వుమ్మోసే ప్రతివ్రతల్లారా, నేనేం చేశానో చెప్పండి? నాకు మల్లే మీరూ పుడితే మీరేం చేసేవారో చెప్పండి.

136

8cd

బృందావనం	—	పురాణం	1-50
తారకమంత్రం	—	కవుహరి	1-00
విరుద్ధ ఫలితాలు	—	ముద్దంశెట్టి	2-00
తిరిగి రాలేదు	—	కె. శిరంగరాజు	2-25
ఆత్మార్పణ	—	చలం	2-25
పావురాలు	—	కె. సభా	0-75
కాంతికిరణం	—	దిలీప్	1-50

కేంద్ర ప్రభుత్వ బహుమాన గ్రహీత

శ్రీ బి. వి. నరసింహారావు, బి. ఏ., బి. యి.డి.

పిల్లల వుస్తకాలు

పాలబడి పాటలు	0-75
బాలరసాలు	0-75
చిన్న రీలోకం	0-50
పూల బాలలు	0-50
అపూహరిశ్చంద్ర	0-50
బాల రీలోకం	0-62
ప్రియదర్శి	0-62
నాకథ	1-00

ప్రతులకు

ప్రజా ప్రచురణలు - ఏలూరు

మనసు ఫౌండేషన్
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TRMA 101 B 190
పుస్తకం పేరు	గ్రామీణులు
తారీఖు	25/10/24
ముందు అట్ట	yes
వెనుక అట్ట	yes
మొత్తం పేజీలు	191
పెద్ద సైజు పేజీలు	no
భాష పేజీలు	ET, BCI, 136
లేని పేజీలు	no
తయారు చేసినది	Ashwini
పేజీలు విడదీసినది	na
స్కాన్ చేసినది	prathyusha
పరీక్ష చేసినది	sandhya
పేజీలు పరిశీలించినది	
లైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చేయబడినది	
తప్పులు	no
పరిస్థితి	good